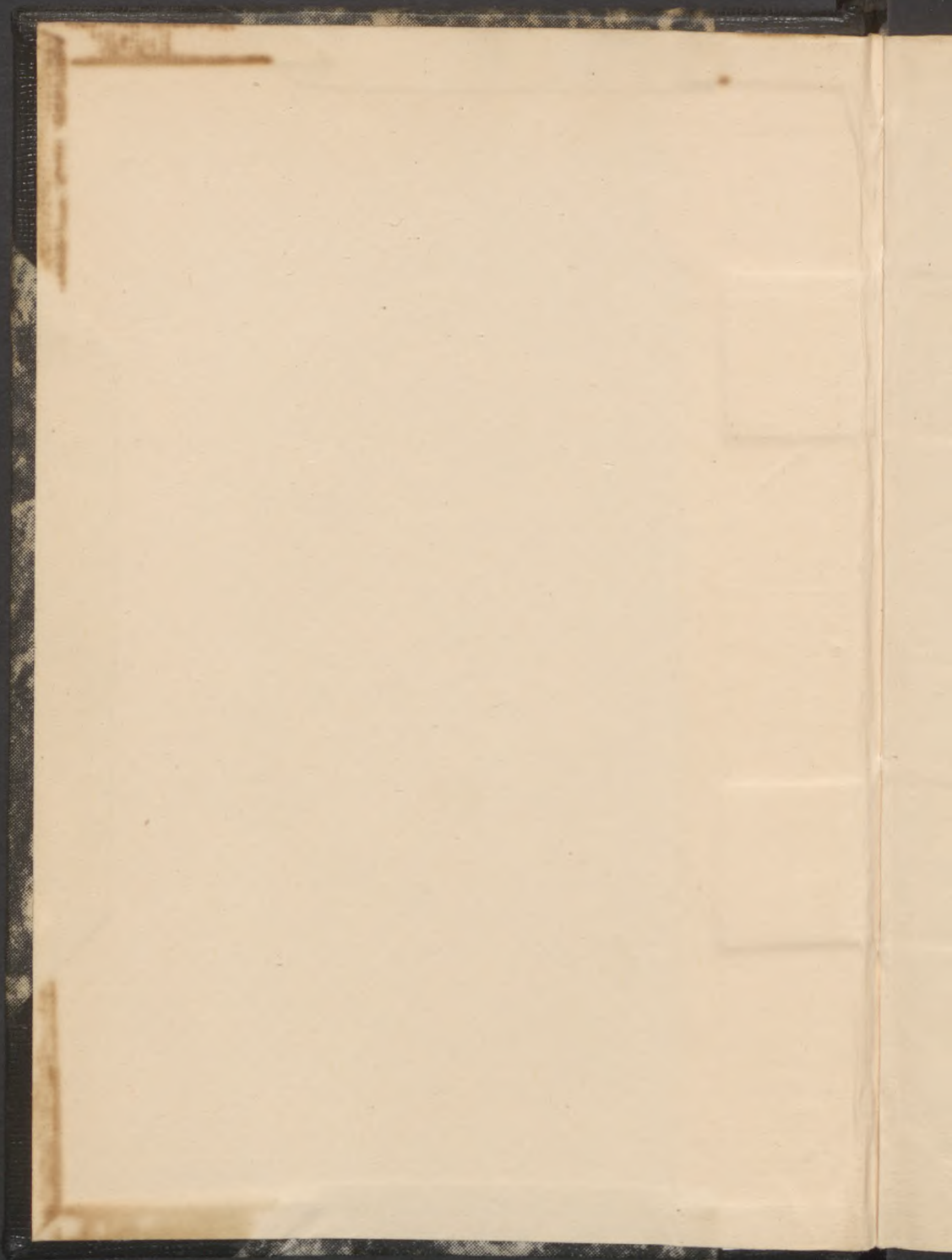
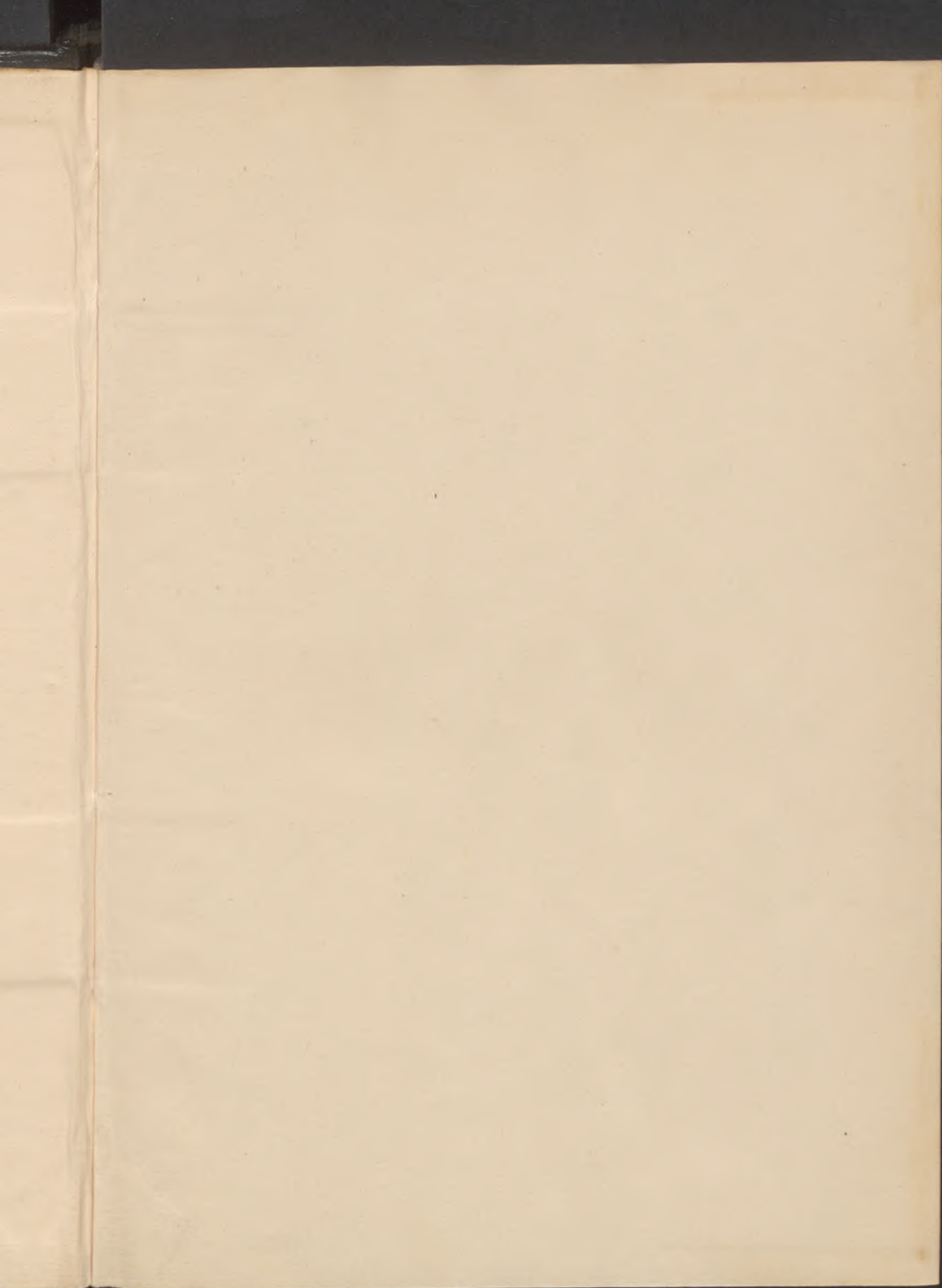


310. 109

OSZK





PATAI JÓZSEF

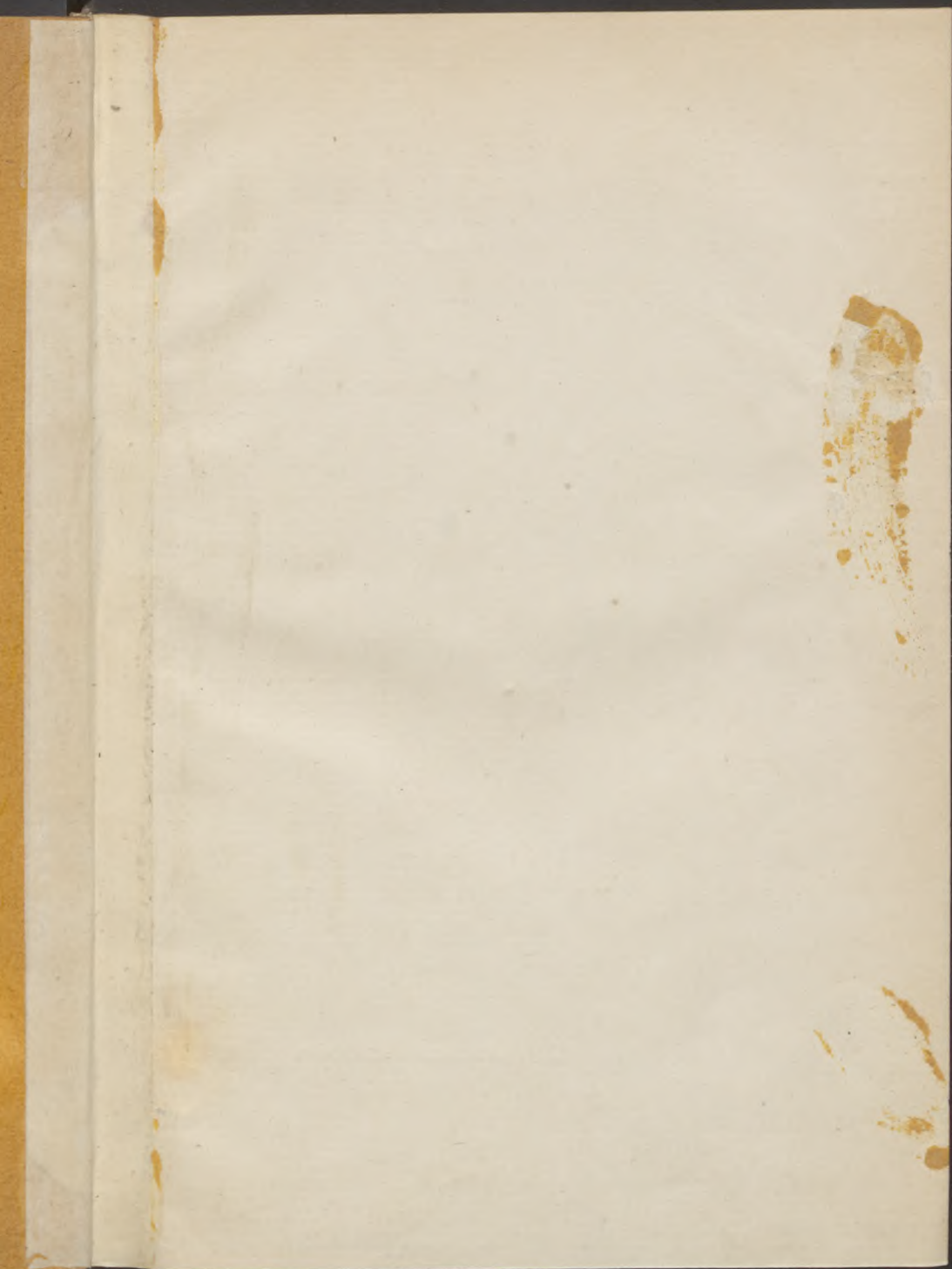
310 109



LELKES ÉS TITKOS

BUDAPEST 1919.
A MÚLT ÉS JÖVŐ KIADÁSA





Róvó Aladár nyomdai műintézete Budapestén.

8—
PATAI JÓZSEF

KABALA

LELKEK ÉS TITKOK

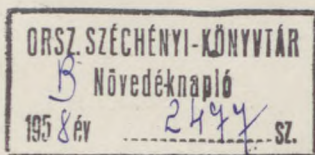
»... S a Megértők ragyogni fognak
mint az Égboltozat Fénye [Dániel XII.]
Fény: ez a Titkok Titka,
mely szétzúzza a levegő-egyet
és tündököl egy pontból a Végtelenbe,
és kiterjed és átfog Mindent
mint az Ő Dicsfényének Csarnoka...«

(A Fény Könyvéből.)

BUDAPEST, 1919

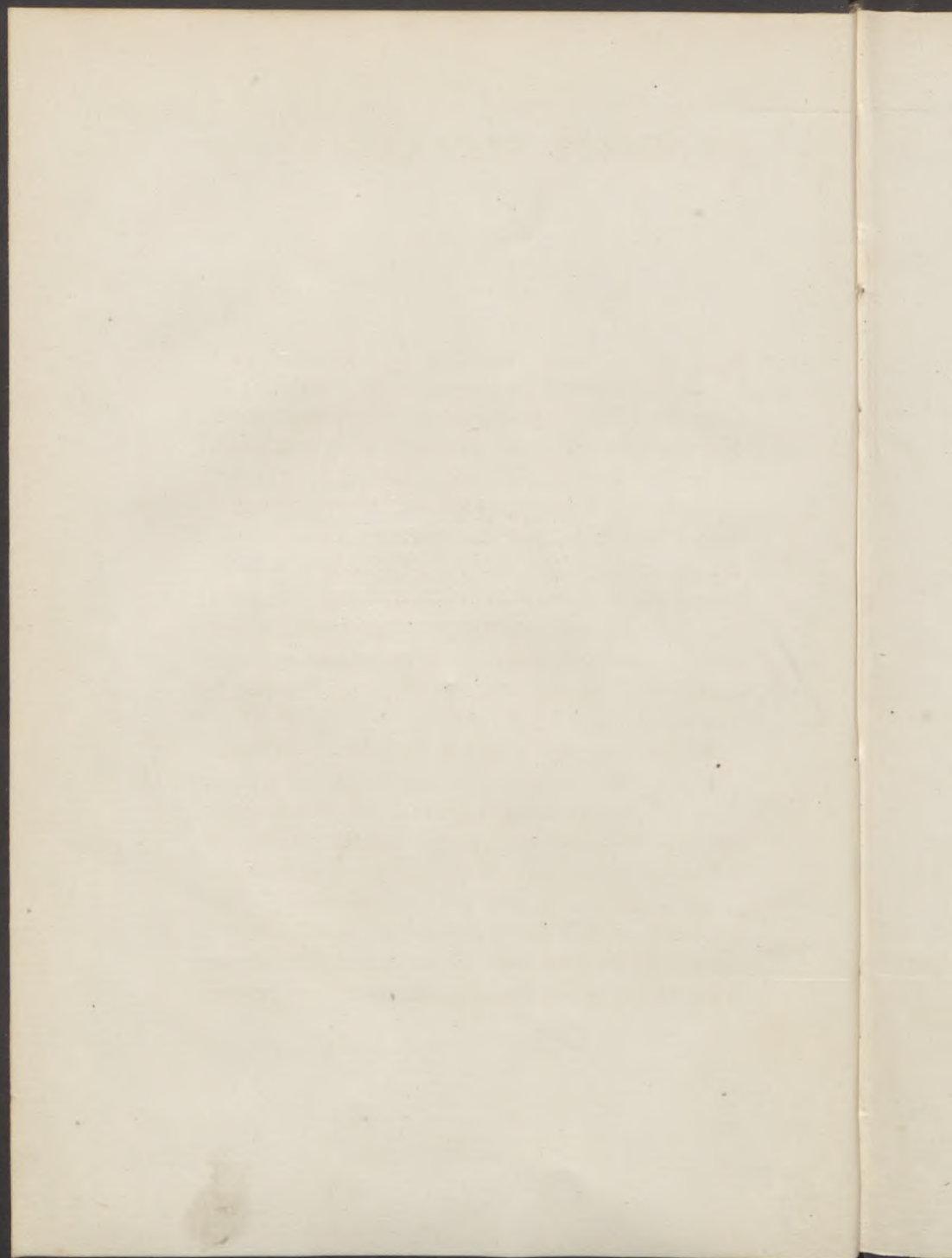
A »MULT ÉS JÖVŐ« KIADÁSA

310109



ANYÁMNAK
ZSUZSÁNNA-CHAJLA
NAGYASSZONYNAK
AKI ELRINGATOTT
ÉS ÉBRENTARTOTT
SZENT MÉSÉIVEL.





EZEREGY ÉJSZAKA

Mikor a belzi Szentnek a lelkében megszületett a gondolat, hogy hatalmas új Csarnokot épít a Száműzetésben bolyongó isteni Matróának, félénken belépett szép hitveséhez és bánatos arccal így szólott hozzája:

— Ráchel, ezer éjszakát kell most átvirrasztanom, hogy lelkem ezer éjfélen át a Titkok Titkaiban fürödjön, hogy ezer éjszakákon belemérüljek a Rejtelmek Tavába, melynek tündöklő vize szívet tisztít és csillogása kápráztató egeket mutat a szemnek. Ezer éjszakára el kell válnunk egymástól, hogy feltáruljon lelkem előtt a Templom építésének Titka...

Ráchel lesütötte a szemeit és szomorúan mondotta:

— Rabbi, sohasem hagytalak el eddig, mint hűséges árnyékod követtelek minden utadon és te sokszor mondtad, hogy az Egek Csarnokaiba is magaddal viszel engem. Ha mélységes titkok tengerébe ereszkedett alá a lelked, vagy a Menny magasságaiba szárnyalt föl fohászod, ott álltam ajtód előtt és lestem szemed rebbenését, ajkaid

vonaglását és örültem az örömödnék és szenvedtem a szenvedéseiddel. Ha virrasztanod kell ezer éjszakát, engedd, hogy a gyergyát tartsam az asztalodnál, engedd, hogy én világítsak szent könyveid fölé . . .

A caddik elgondolkozott egy pillanatig, aztán Ráchel sápadt arcába nézve, gyengéden szólt:

— Te olyan gyenge vagy, lelkem, neked pihened kellene. Félek, hogy nem bírod ki . . . Belém erőt önt a sóvárgás, engem ébren tart a vágyakozás a Rejtelmek Rejtelmei után, de téged a virrasztás csak még jobban elbágyasztana . . .

— Ó tárd fel hát előttem is, rabbi, a Rejtelmek rejtelmeit! . . . Hiszen annyiszor modottad, hogy a mi lelkünk egy. Ami a te lelkedben a világosságok világosságát gyújtja, talán eloszlatná az én lelkemnek sötéttségét is . . .

— Ráchel, ne kérd ezt, kérlete a caddik szinte esdeklő hangon, én lelkem, ne hozz kísértésbe. Inkább mellettem virraszthatod az ezer éjszakát, de ezt ne kérd tőlem. Talán eljönnek is az ideje, az ezer éjszakán túl . . .

És a belzi caddik és sápadt fehér hitvese Ráchel együtt virrasztottak a Könyvek szobájában. A caddik hófehér lenruhában és fehér atlaszköpenybe burkolózva ült a tiszta fehér terítővel átvetett asztal mellett, fehér bársony sapkával fedett fejét a nagy foliáns fölé hajtva, és mellette csillogó fehér selyembe öltözve

drágakövekkel ékes diadémmal a fején, ült Ráchel, két fehér kezében két fehér gyertyaszálát tartva a nyitott könyv fölé.

— Úgy ülnek benn egymás mellett, mint a Menyezet alól jövő Vőlegény és Menyasszony, — szólt a hívők egyike, aki áthaladva a Könyvek szobája mellett fél szemmel kíváncsian bepislantott.

— Mint Ádám és Éva az Édenkertben, olyan tiszták és ártatlanok, — áradozott lelkesedve egy másik.

— És Ráchel, amint a gyertyát tartja, olyan szent és ragyogó, mint a Szentek Szentélyének arany gyertyatartója, — rajongott egy harmadik.

Ráchel pedig virrasztott éjet éj után. Délután, amikor a caddik kissé lepihent, ő is pihenni tért. De amikor estefelé a caddik belekezdett a Mincha-imába, Ráchel már ott állott az ajtóban és gyönyörködött a caddik átszellemült arcában, lelkesült mozdulataiban, magába szívta a feltörő mély sóhajokat és szinte felsegítette a fölfelé vergődő fohászokat az égbe. Ima után jöttek a hívek ezernyi kéréseikkel, mindegyik más bajjal, más kinnal, más gyötrellemmel; és Ráchel ott állott a küszöbön és áhitattal figyelte a caddik szavait, hogyan vigasztal, hogyan bátorít, hogy önt bizalmat a csüggedőbe, hogy fegyverezi fel erővel a lankadót, hogy emeli fel a kétségbeesőt.

És a caddik mindig Ráchelre nézett, mintha szemeiből helyeslést, bátorítást várna. És ilyenkor összevillant a szemük, és akiknek látni adatott, láthatták, hogy a szemek összevillanásából szikra pattant ki, mely mint szent oltártűz szállt a magasságos Ég felé és magával vitte a sorstól-sujtottaknak minden kéréseit . . .

Amint a Kérelmek szobája kiürült, a caddik bevonult a Könyvek szobájába és Ráchel két gyertyával a kezében halkán, szótlánul követte. A két gyertya fénye megvilágította mindkettőjük arcát. A caddik homloka egyre sűrűbb ráncba redődött a foliánsok fölött, mintha a rejtelmek ekéje szántotta volna oly mélyen végig; Ráchel arca egyre sápadtabb lett, szemei egyre lázasabbak, egyre bágyadtabbak. A kezei is mintha éjről éjre ványadtabbak, reszketőbbek volnának. A gyertyákról leolvadozó faggyú az ujjaira csepegett és piros foltokat égetett rajtuk. De Ráchel észre sem vette. A lelke követni próbálta a caddik lelkének útjait. Szeretett volna vele száguldani, az ő gondolatainak röptével szárnyalni. Talán ő is megértené, talán ő előtte is új egek és új földek nyílnának meg. A Kérelmek szobájában előre ismerte már a caddik gondolatait, ott minden szavát akár előre is kiejthette volna a száján, de itt a Könyvek szobájában tapogatózva jár, mint a vak a millió lámpától csillogó teremben . . .

És Ráchel epedő szomjas szemekkel nézett a caddikra.

— Rabbi, riadt fel hirtelen, nyisd meg előttem is a Titkok kapuit!

A caddik összerázkódott, felvetette sűrű szempilláit a nagy foliánsból és szemrehányóan nézett Ráchelre, mintha valami gyönyörű színes álom-madarat hessegetett volna el tőle.

-- Megigérted, Ráchel, hogy nem fogsz kérdezni semmit. Már csak pár éjszaka van az ezredik éjhez...

— Csak pár éjszaka, fakadt ki Ráchel keserűen, csak pár éjszaka és a te szakállad, rabbi, hasonlatos lett fehér köntösödhöz és a te hajad fehérjéből már nem is látszik sapkád fehér bársonya.

— Ne mondd tovább, vágott közbe a caddik, engem kárpótol a Rejtelmek Tava, amely megifjítja a lelket, néhány cseppnyi a vizéből megnöveszti a lélek szárnyait, hogy végtelen Azurok tisztaságába repülhessen. Én a Templom építésének titkát keresem és ha megtalálom, hatalmas új templomot építek, és a Góluszban bolyongó gyászoló Sechina idejön és Jeruzsálem szentélyének romjaitól egészen idáig semmiféle tisztátalant útjában nem talál... Én templomot építek a Megváltásnak, de te Ráchel, miért esnek be a te orcáid? miért vörösödnek ki a te szemeid? Eredj pihenni, Ráchel.

— És nekem nincsen részem a Templom építésében? Hiszen segítő cseléded vagyok!

— Rút szót mondottál Ráchel, intette feddő hangon a caddik. Nem cseléd vagy te. Te királynő vagy! Igen, királynő vagy, Ráchel!... S tudd meg hát a Kegyelemnek eme titokzatos órájában, hogy a Királyok Királyának is szüksége van az ő Királynőjére, mert nélküle nem volna az ő Uralma teljes...

A falióra éjfél kongott. A caddik félbeszakította szavait, végighallgatta az óra tompa, bús kongását, aztán halkán, mintegy magába mélyedve folytatta:

— Ebben a pillanatban a Sechina, a szent Ara felveszi minden ékszereit és a Vőlegény felkoszorúzva indul elébe... Ebben a pillanatban megnyílik odafent a Szerelem Csarnoka, amely tele van kegyelemmel és titkok titkaival... Ebben a pillanatban a Végtelenben összeölelkezik az Atya és az Anya, a Dicsőség szférája a Királynő szférája felé kering, a Föld sóvárog az Ég után, a Nap keresi a Holdat, az Anyag epekedik a Forma után és a Lélek, e száműzött gazella, szomjasan keresi régi forrását... Új világok teremnek a Csókok titkaiban és boldogok, akik ilyen csókok üdvösségében ittasulnak...

Ráchel mámorosan szívta magába a szent szavakat, lassan a caddik fölé hajolt és már-már

megérintette volna ajkaival, de visszahökkent, nehogy a várva várt pillanatot elűzze.

— És megtalálja-e a Vőlegény az ő Aráját?
— kérdezte halkán, ábrándosan.

— Sokszor ezerszer ezer éjszakán át üzik egymást és nem találkoznak. Mint egyetlen lélek szakadtak el a lelkek Lelkétől, az Egyetlentől, az Atyától és az Anyától és szállva-szállva lefelé a mélységekbe, ketté szakadtak. És keresik és üzik egymást, hogy újra eggyé váljanak; boldog, aki megtalálja lelke felét, mert mindnyájuk egyesülésével az Egynek titkában eggyé egyesül az Atya az Anyával és a földre boldogság és kegyelem árad...

— Mi megtaláltuk egymást — gondolta Ráchel boldogan, de hallgatott. A caddik lihegve felkapta az előtte fekvő nagy Zohár-foliánsot, a Fénynek misztériumos könyvét és gyorsan lapozgatva, kitüzesedő szemekkel folytatta:

— Jer hát, nézz ide Ráchel!

És Ráchel úgy érezte, mintha a nagy foliáns rejtelmes lapjaiból titokzatos, színes szikrák villannának ki és az egész szoba megtelik csodás fényű lángokkal...

— Jer, nézz ide, Ráchel!

És a caddik a Siralmak méla hangján olvasta:

— Mióta a Szentek Szentéye rombadőlt, pusztta a Tűzhely. Az Atya elvonult és az Anya elhagyottan bolyong a romok között... És

ilyenkor, mikor eljön az Éjféli, az égi Atya fel-
emelkedik trónusáról, lábaival belédönget az
egekbe, hogy megrendülnek tizenháromezer vi-
lágok és megemlékezik Izraelről, az ő Matron-
járól és sír, sír és két könnycseppet hullat le a
nagy Oceanba . . . És ilyenkor, mikor eljön az
Ejféli, a Matróna felszáll a Szentek Szentélyének
romjaira, látja az ő szent tűzhelyének, az Oltár-
nak omladékait és sírva, zokogva így kesereg :
»Ágyam, ágyam, óh Matróna fekvőhelye, ágyam,
szent pihenőm, mit drága gyöngyökkel ékes
kárpit fődött, hol hatvanezerszer tizezer drágakő
csillogott a világ négy széle felé, a világot tar-
tottad Te, mert a világ Ura benned volt. Ide
jött az én Uram, karjaim között pihent, minden
kivánságom valóra vált. Ebben az időben jött
Ő hozzám és a mellemen pihent. Ágyam, ágyam,
emlékszel, hogy jöttünk hozzád örvendezve,
repeső szívvel és jöttek elénk lányarcú angyalok
ezrei csattogó szárnyakkal, hogy ujjongva fogad-
janak minket. Oh Frigyszekrény, ki itt álltál
ezen a helyen, tőled áradt szét a világosság, az
áldás, az élet a világra, óh mondd, hol van az
én Uram ? Ebben az időben jött énhozzám és
mint összecsendülő apró ezüst csengetyűk csi-
lingelését hallottam az ő közeledtének hangját.
Most én itt vagyok, de ő nincsen itt, és az ő
szent helyén, ebben a szent órában dühöngő
kutya csaholnak« . . . És a Matróna zokog és

sír: »Óh Uram, Uram, az én szemem fénye
immár elsötétedett, óh emlékezz, amint itt öleltél
és csókoltál, jobbod átölelt s balkezed a fejem
alatt pihent, arcod mása ragyogott az arcomon,
mint pecsét, amit a király írására téssen, és te
megfogadtad, hogy nem hagysz el soha, mondván:
ha elfeledlek, feledtessék el az én jobbam,
Jeruzsálem« . . .

Ráchel megdöbbenve hallgatta a caddik titokzatos szavait és nagyon kicsinynek, kimondhatatlanul törpének érezte az ő bánatát ekkora fájdalommal szemben. De úgy érezte, hogy most már az ő lelke előtt is megnyíltak a nagy Rejtelmek, a világ szenvedésének titkai és hogy egy parányit ő is enyhíthet a Matróna fájdalmán, ő is segíthet már építeni a Templomot a bolyongó Sechina számára . . .

— Csak pár éjszaka még és megkezdhetjük a Templom építését, szólt szerényen a caddikhoz.

A caddik részvétellel nézett Ráchelre, sápadt, beesett arcára, lázban tüzelő szemeire és remegő vékony ujjaira.

— Én lelkem fele, a Világok Ura adjon neked erőt.

És az ezeregyedik éjszakán a caddik hosszú töprengés után megjelölte a helyet, ahonnan minden imák az Égbe szállanak. A hívek fáklyafénynél zsoltárénekeket dalolva hordották a köveket és a szerszámokat és a templomépités

munkája lassan megindult. Ráchel erőtlenül, félig alélta a caddikra támaszkodva ment ki az új Templom helyére. Senkit sem engedett a caddik közelébe, nehogy áhitatában megzavarják. Egy mély árok előtt nagy négyzetrefaragott kőtömb volt két vastag gerendára támasztva. Az alapkő, amelyről a hívek tudták, hogy a caddik úgy fogja elhelyezni, hogy szemben legyen az Ég Templomának örök áldozati tűzével és egy vonalba essék a jeruzsálemi Szentek Szentélyének rombadőlt oltárkövével... A caddik magába mélyedve a kő elé állt, lehajolt és egész erejével neki lendült, hogy az alapkövet az ásott árokba döntse. A nehéz tömb azonban meg sem mozdult. Ebben a pillanatban melléje guggolt Ráchel:

— Én is akarok segíteni letenni az új Templom alapkövét.

Ráchel nekifeszítette gyenge karjait. De egyszerre arca lángvörös lett, homlokának erei kidagadtak, a szemeit káprázat futotta el, hirtelen megtántorodott és eszméletlenül hátrarogyott.

— Ráchel, Ráchel! kiáltotta a caddik reszketve és rettentő sejtelmek tolultak az agyába. Ráchel, Ráchel, úgye mondtam... Emberek! Segítség!

A hívek rémüldözve szaladtak össze és lobogó fákláikkal rávilágítottak Ráchel halotthalvány arcára.

A caddik arcát vad fájdalom torzította el. Egy pillanat alatt átvonaglott a szíven az átvirrasztott ezer éjszaka minden szenvedése. Összetörtén roskadt Ráchel holttestére és hangosan sírt és zokogott...

Több óráig maradt így a caddik, Ráchel holtteste fölé borulva. A hivek már-már csodát vártak, hogy a halott Ráchel feltámad...

De mikor elérkezett a szent siralmakkal tele Éjfé, a caddik felemelkedett, kiegyenesedett és két karját az Ég felé tárva kiáltotta:

— Világok Ura! ezer éjszakát virrasztott ő át velem és reám árasztotta világosságod fényét... Ha hatalmamban volna, fölemelném drága páromat és életre kelteném. Ám én erőtlen vagyok, összezúzott cserép... De Te, Világok Ura, Te mindenható vagy, miért nem emeled fel Te a te drága Matrónádat, Izraelt?...

AZ ÖREG ZSOLTÁROS

I.

No mára elég volt — mondotta magának a favágó Dávid, akit »az öreg zsoltáros« néven ismert mindenki. — Elég lesz egypár napra — ismételte magában —, hála Istennek, elég lesz. És odatámasztotta nehéz fejszéjét a fatörzshöz, melynek egyik csonka ágán kis világító lámpás égett. Az erdő hideg volt és ködös, nyirkos párák szállottak fel az alvó föld leheletéből, az erdő madarai is mélyen aludtak a falombok között, csak itt-ott ébresztette fel az öreg Dávid egy-egy erősebb fejszecsapása; éles, metsző csipogás hallatszott ilyenkor az éjszakában és Dávid ijedten belefogott egy zsoltárba, halkán elzümögte a lágymelódiájú héber verseket és úgy érezte, hogy engesztelő szavával újra visszaringatja az erdőt éji nyugalmaiba, amelyet ő bűnösen megzavart. A lenyesett galyak, a felapritott fadarabok egyre nagyobb halommá nőttek körülötte. És Dávid reszkető kezekkel kötötte csomóba keserves munkájának gyümölcsseit és

vitte görnyedt hátán a kocsiótig, ahol rozoga talyigája és fáradt, kehes gebéje türelmetlenül várták. Kis lámpása most a kabátja felső gombján lógott és alulról élesen megvilágította az öreg Dávid hosszú szakállát, oldalt lelógó fehér hajtincseit és sűrű ráncokkal redőzött arcának mély barázdáit. Aki messziről látta volna a törpévé görnyedt, világítófejű öreget, amint a sötét erdőben zsoltárt énekelve szaporítja lépteit a fák között, azt hihette volna, hogy az erdő daloló gnómjai szaladgálnak a titokzatos éjszakában.

A talyiga lassan megtelt. Az öreg Dávid felszállt a tetejére, leült egy fatuskóra, összebb húzta a kabátját, egy erős fuvással eloltotta a lámpását, majd meggyitezte vén lovát és lassan elindult.

Mikor kiért az országútra, már hasadni kezdett a hajnal. A csillagok felöltötték ragyogó fehér szárnyaikat és belekezdték a reggeli zsoltárba; az öreg Dávid fáradtan noszogatta a gebéjét és csak félszemmel nézte a hajnali csillagok karát, de csakhamar kidörzsölte a fáradtságot a szeméből és ő is zsoltárba kezdett:

»Dicsérjék Őt a fénylő csillagok,
Dicsérjék Őt az egek egei...«

Azután zsoltár zsoltárt követett és bár az öreg Dávid ifjúkorában keveset tanulhatott és a szent énekek szövegéből sokat nem értett, már

annyira egybeforrottak a szavak az ő lelkével, hogy mindig megvillant benne valami a versek értelméből is.

»Kegyelmezz Isten, ó, kegyelmezz,
Mert jóllaktam már gyötrellemmel...«

És az öreg Dávidnak agyán átvonult a hosszú évtizedek nehéz küzdelme. Negyven éve vágja a fát és hordja be a kis városkába Medzibozba eladni. Már hajnalban ott kell állni a piacon és jobb korábban érkezni, mint lekésni, ha csak nem akarja, hogy farakományát kegyelemből megvegye tőle a Bal-Sem vagy Reb Nachum, a nagyberlő. Tulajdonképen nem is érti, miért is tisztelik ezek úgy őt, az egyszerű favágót, aki egyebet sem tud, mint néhány zsoltárt lemorzsolni. Se Tórát, se Talmudot, se Kabbalát. De tehet-e ő róla? Ha apja olyan gazdag lett volna, mint Reb Nachum, bizonyára taníttatta volna... Így mit tehet egyebet, minthogy minden rakományából lopva letesz néhány csomót a Bal-Sem udvarába, hadd fűtsenek vele azok, akik olyan boldogok, hogy Tórát tanulhatnak... Azután bemegy a templomba, odaáll a frigyszekrény elé és elénekeli néhány zsoltárt. Így várja be a napfelkeltét és a piacnyitást. Azután hazatér és újra kezdheti a fagyűjtést.

»Sokat sanyargattak ifjúkorom óta,
Mély barázdákat szántottak a hátamon...«

De ifjúkorában volt legalább miért kinlódnia.

Előbb beteg apjáért és anyjáért, később feleségéért és gyermekeiért.

»Mint termékeny szőlőtőke oldaladon feleséged,
Gyermekid, mint olajfaágak asztalod körül ...«

Most egyedül áll, árván, elhagyottan, nincs kinek dolgoznia, csak önmagának kinlódik még. Mindig keze munkája után élt, nem akar öreg napjaira sem kegyelemkenyeret enni.

»Kezeid fáradságát ha eszed,
Boldog vagy és jó neked ...«

A zsoltárok egyre fogynak. Mire Dávid a Hallelujához ér, már ott áll a talyigája a medzibozi kis zsinagóga előtt. Az öreg zsoltáros leszáll, megmossa a kezét és belép a templomba. A hajnali sugarak vidáman szökdösnek be az ablakon és az ajtóüvegen és megcsókolják a frigyszekrény ezüst függönyét, amely csillogni, villogni kezd, hogy az öreg Dávid szeme káprázik belé... Gyorsan felszalad ő is a frigyszekrény elé, hideg ajkával megérinti a ragyogó függönyt és belekezd újra a zsoltár áhitatos zümmögésébe...

Bent a templomban még nem volt senki. De a templom előtt már hallani lehetett az ébredő kisváros szaporodó lépteit. És aki a zsinagóga előtt elment és látta kint a rozoga talyigát és belülről megütötte fülét a hajnali zsoltár édesen siró melódiája, már tudta, hogy bent az öreg favágó Dávid önti ki megtépett szegény lelkének foszlányait a Világnak mindenható Ura előtt...

II.

Mikor az öreg zsoltáros kijött a kis zsinagógából, döbbenetes meglepetés érte. A talyiga nem volt a helyén. Öreg gebéjét, amely máskor olyan hívogató jámbor szemekkel fogadta, nem látta sehol. Az agg Dávid ereiben elhült a vér. Támo-lyogva ment néhány lépést előre az utca sarkáig, messzemeredő szemekkel nézett köröskörül. A talyiga eltűnt. El, a jóságos, szelid gebével és a nehéz farakománnyal, verejtékes napok és álmatlan hajnalok drága gyümölcseivel együtt. Mi történhetett? Elindult a gebe magától vagy erőszakkal elhajtotta talán egy kegyetlen tolvaj? Ki tudja? Az öreg Dávid még egy darabig járt-kelt az utcán, kérdezősködött járókelőktől, kutattott, keresett és amikor látta, hogy hiábavaló minden, szokott tompa rezignációval beletörődött a sorsába. Hiszen többet, drágábbat is vesztett ő már életének hosszú napjaiban. Mindjárt meg is találta reá a megfelelő zsoltárt és halkán mormolva a szent szavakat, ment vissza a zsinagógába:

»Ezek szekerek, azok lovak erejében,
Mi pedig bizunk Istennek nevében...«

A kis zsinagóga előtt már ekkor csoportokban állottak az imára gyülekező medziboziek és megilletődve tárgyalták az öreg zsoltáros szomorú esetét.

— Már úgyis nyugalomba mehetne az öreg.

– De miből eljen?
– Majd ellátja a község.
– De az öreg zsoltárosnak nem kell a koldus-
kenyér.

– Majd kap valami könnyű munkát a vá-
rosban.

– No éppen ott jön Reb Nachum, a bérlő,
majd ad még egy embernek enni.

– Reb Nachum el van most foglalva az új
Tórával,

– Ez is Tóra. Sőt a legfontosabb Tóra!

– A Bal-Sem szerint az öreg favágó egyszerű,
hibás zsoltármondása többet ér, mint némely
gaon szikrázó Tóratanulása...

– Majd csak nem hagyják éhen halni.

– Az öreg, úgylátszik, nem is bánkódik.
szépen tovább énekli a zsoltárait a szokott
hibáival...

– Pszt! A Bal-Sem azt mondotta, hogy nem
szabad az öreget kinevetni, ha a szöveget hibá-
san mondja is, mert Dávid király sohasem gyö-
nyörködött még úgy a túlvilágon a földiek
zsoltárénekében, mint amikor az öreg favágó
énekét hallja...

– Dávid király lelke él talán az öreg favágó
Dávidban.

– Talán a harminchat titkos jámborok közül
való, akik a világ fentartói és az ősatyák szelle-
meivel érintkeznek...

Reb Nachum, aki ezalatt a csoporthoz közeledett, szintén hallotta már az öreg zsoltáros tragédiáját és amint a templompa érkezett, mindjárt odasietett a favágó Dávidhoz:

— Majd nálam leszel ezentúl, fát fogsz aprítani, mint azelőtt és segíteni egyet-mást a ház körül, kapsz ezért enni, inni és egy-egy öltözet ruhát Peszachra és sátorosünnepre,

Az öreg Dávid nagyon boldog volt. De nem köszönte meg Reb Nachum jóságát. Hiszen ő tovább is kezemunkáját fogja enni, csak Egynek tartozik ő hálával, annak, aki sohasem hagyta őt el egészen és akinek azt a sok-sok zsoltárt énekelte egykor szent Dávid király...

III.

Reb Nachum házában hetek óta nagy a sürgés-forgás. Hetedhét városra szóló ünnepségre készülnek, egy új Tóra felavatására, amelyet Medziboz leggazdagabb zsidója annyi fénnnyel és pompával készíttetett el, hogy csodáival tele volt az egész világ. Van, aki kész Tórát veszen és odaajándékozza a templomnak, van, aki pergamentet vásárol és megrendeli reá a tórirónál az írást. Reb Nachumnak ez nem volt elég. Ő hibátlan testű vemhes teheneket vásárolt, ezeknek borjait úgy szoktatta, hogy szopás előtt előbb a tehén tejének egy részét szegény gyermekek számára fejték. A borjakat aztán hónapokig

felhizlalta olyan szecskán, répán, korpán és egyéb takarmányon, amelynek kétszeres tizedét szegény kohanitáknak adta. A hizott borjúkat levágatta a legjámborabb metszővel, a húst egészen szétosztotta a város szegényei között, — soha sem ettek szegény emberek annyi húst, mint akkor Medzibozban — a bőrt pedig feldolgoztatta pergamentté saját házában olyan fiatal zsidó cserzőkkel, akik még soha tisztátlan állat bőrével nem foglalatostkodtak. Aztán elhozatta Lublinból a leghiresebb tóraitót, aki hónapokig ült Reb Nachum házában és írta a pergamentre a szent betűket. Valahányszor Isten nevéhez ért, alámerült a szent fürdőben, mielőtt a szót leírta. Reb Nachum tejbe-vajba fürösztötte a tóraitót és egész családját. És a beavatottak nem győzték eléggé csodálni Reb Nachum bőkezűségét. »Egy vagyont költött az új Tórára«, mondták mindenfelé.

Végre elkészült és Reb Nachum hozzálátott a Tóraavatás ünnepéhez. Szem-száj tátva maradt, mikor a nagy készülődésekről hallottak. A leghiresebb rabbik voltak meghíva messze-városokból és Reb Nachum még azt is kikémlelte előre, kinek mi a kedvenc étele, kedvenc falatja. A házban napokig nem szünetelt a kémény füstölése és Dávid, az öreg favágó szaporán aprította a fát és vagdosta a rőzsét a tűzhely alá, miközben egyre mormolta a zsoltárverseket:

»Ifjú voltam, öreg is lettem,
S nem láttam jámbort elhagyottan...«

Az avatőünnep a keretben emelt hatalmas dízsátor alatt folyt le. A Tóra befejező betűinek beírását elárverezték a község szegény leányainak hozományára. Azok irták be a betűket, akik a legtöbbet ajánlották fel e szent célra. Az utolsó betűt pedig a Bal-Sem írta be és Reb Nachum arca ragyogott az örömtől és a boldogságtól, amikor nagy művének szerencsés befejezését látta. Egész éjfélig tartott ezután a lakoma, amelynek legfőbb fűszere nem a sok főtt-sült étel zamata volt, sem a fejet elkábító tokaji és karmeli borok finom aromája, hanem az új dalok, miket a vendégek Lublinból, Belzből, Szandecből és mindenfelől magukkal hoztak, főképen pedig azok a szent és rejtelmes szavak, miket a vendégek a Bal-Semtől, a Titkok Titkainak nagy mesterétől hallottak...

Hajnal előtt, mikor a virrasztó szemekre már ránehezedett az álom és már csak alig néhányan tartották magukat, a Bal-Sem intett Reb Nachumnak, fogjanak hozzá az asztali áldáshoz, mielőtt virradni kezdene és elérkeznék az ideje a reggeli imának. Reb Nachum, aki maga is, a nap izgalmitól elcsigázva, már alig birta nyitvatartani a szemét, félig szunnyadva kiáltotta;

— Dávid! Hej Dávid! Hozd be a vizet a kézmosásra!

Senki sem felelt és Reb Nachum szenderegve ismételte:

— Hol a favágó? Vízet!

Az öreg Dávid tipegve jött be.

— Hol voltál eddig? — türelmetlenkedett Reb Nachum.

— Csak kint voltam a sátor előtt és elmondottam néhány zsoltárverset — felelt az öreg favágó szerényen.

— Erigy a pokolba a zsoltáraidal — mordult rá Reb Nachum, — hozz inkább vizet. Nem látod? A Bal-Sem már vár...

A Bal-Sem szeme megvillant a durva szavakra, szeretetteljes pillantást vetett a megszegyenített favágóra, azután haragosan Reb Nachumra nézett, aki nem bírta ki a caddik szűrő pillantását és lesütött szemekkel, mintha valami bódulat fogta volna el, hátrazökkent a karosszékében,

És ekkor történt a következő csoda:

Reb Nachum háza előtt hirtelen egy robogó hintó állott meg. A földesúr hintaja volt, aki beizente, hogy tüstént beszélni akar a bérlőjével. Reb Nachum ijedten ment ki az utcára, alázatosan köszönt, de a gróf észre sem vette a köszöntését, csak dühösen reámordult, hogy három napon belül távozzék a földjéről és az árendájából. Reb Nachum kétségbeesetten könyörgött; ne juttassa koldusbotra, tekintse feleségét, gyermekeit, inkább dupla bért fizet. A

földesúr reá sem hederített, csak ismételte parancsát. Reb Nachum reálépett egyik lábával a hintó lépcsőjére és a gróf felé a hintó belsejébe hajolva könyörgött, adjon legalább egy félévi halasztást vagy legalább aratás utánig. A gróf intett a kocsisnak, az megrántotta a gyeplőt, a lovak tovább vágattak és magukkal vitték a könyörgő Reb Nachumot is, aki messze kint az erdőben leesett a száguldó hintóról és elájult. Mikor eszméletre tért, egy ismeretlen nagy erdőben találta magát. A sötét éjszakában nem látott sem utat, sem ösvényt, csak magas fekete fákat. Elszántan, de félelemmel a szívében indult utat keresni a sötétségben. Ment, ment és úgy tűnt fel neki, mintha évekig bolyongana itt az örök sötétség birodalmában. Már alig emlékezett vissza, hogy mi történt vele. Ekkor eszébe jutott egy zsoltár; halkán mondani kezdte a szavakat.

»Szólj az Úrnak, Te vagy menedékhelyem
S nem félsz a rettegéstől sötét éjjel«.

Hirtelen világosságot pillantott meg messziről. Arra tartott. Mintha egy gyönyörű nagy palota úszna tündöklő fényben. Minden ablakból ragyogó világosság áradt, mintha négyszögű holdak lebegnének csillagos tejúton. Valami csodapalota lehet, — gondolta. Az ajtó nyitva volt. Reb Nachum félénken ment be a nyitott terembe és reszketve húzódott a fehér, jégvirágos kályha mögé. Alig tudott körülnézni a káprázattól. A

a falak köröskörül mind ezerféle fényben csillogó és mégis csodálatosan átlátszó kristálymezők voltak, miken a fekete égbolt csillagai keresztültörtek és felbomló hideg sugaraik millió színben szikrázva ömlöttek be és verődtek vissza. A mennyezetről sűrűn lelógó óriási gyémántdarabok vakító fényt löveltek a terembe, amelyet csudás, hűvös illatok töltöttek meg. A terem közepén hosszú zöld smaragdasztalnál kristálykarosszékekben szinte átlátszótestű, fehér ruhás aggastyánok ültek, mintha a patriarchák Ábrahám, Izsák, Jákob, Mózes, Áron, Dávid volnának és köröskörül ismeretlen arcú, fehérköntösű alakok. Különös, titokzatos jeleket váltanak egymással, majd megszólal az egyik, aki az asztalfőnél ült:

- Itt vannak-e a harminchatok mind?
- Itt vannak — felelt egy tompa hang.
- Halljuk hát Dávid király panaszát!

Reb Nachum összerezsent. Az asztal mellől fölemelkedett egy aggastyán, csillogó aranykorona ékesítette a fejét és egyik kezében nyolchúrú hárfát tartott, amely zengett lágyan, valami túlvilági hangon, andalító-édesen, pedig húrjait kéz nem érintette... És amint Reb Nachum félszemmel az agg király arcába nézett, úgy rémlett neki, mintha az öreg zsoltáros favágó állna ottan kiegyenesedve, méltóságosan, koronásan, fehér királyi palástban...

— Panaszom van az ellen az ember ellen, aki ott áll a terem sarkában, a kályha mellett,

Reb Nachum összeborzadt. Dávid király folytatta;

— Gyalázta az én zsoldárait, mikben én a szívemet öntöttem ki az Úr előtt és mik annyi halandónak nyujtanak vigaszt lent a föld kerekén...

— Örök szegénységgel kell vezekelnie — szólalt meg egy szigorú hang, — mint zsoldáréneklő koldus bolyongjon végtelen utakon...

Reb Nachum a földre roskadt és már csak félig eszméletlenül hallotta, amint az asztalfőn megszólal a Bal-Sem ismert hangja. Megindító, könnyörművel szavakkal kérleli az agg királyt, bocsásson meg egy gyarló halandónak, aki ma fényben ragyog, holnap árnyékban reszket, engedje meghosszabbítani por és hamu dicsőségét és ha majd visszatérhet otthonába, kiszáll a szívéből a gőg és alázatában enyhülést talál a felséges király zsoldáiraiban...

— Én megbocsátok neki — szól az agg király, — megbocsátok neki a Bal-Sem kedvéért...

Ezekre a szavakra Reb Nachum magához tért, felemelkedett és körülnézett. De nem látott többé sem palotát, sem erdőt, hanem ott állt előtte a sátorban az öreg zsoldáros, a favágó Dávid, kezében a mosdótállal és a vízzel. A Bal-Sem

pedig még mindig szigorú, feddő tekintettel mérte végig...

Reb Nachum bámulva nézett maga elé. Mi-lyen furcsát álmodott pár pillanat alatt. Vagy tán látomás volt a Bal-Sem vagy a favágó csodája? Felállt, szeliden odalépett az öreg zsoldá-ros elé, kivette kezéből a tálat, letette egy székre a Bal-Sem elé, azután gyengéden megveregetve az öreg favágó vállát, szólt:

– Csak énekeld tovább a zsoldáraidat száz-húsz évig. Nálam énekelheted mindig. Majd veled énekelek én is.

Az öreg favágó hálás szemekkel köszönté meg gazdája jószágát. A Bal-Sem pedig látta mindezt és mosolygott...

SZOMBAT KIRÁLYNŐ

Szaprátanunk kell egy kissé a lépéseinket, — szolt Lurja hátrafordulva a tanítványaihoz, — a nap már leáldozóban és a Királynő immár közeledik.

Gyors léptekkel haladtak túl a szőlőkerteken, a Száfedi-hegy lejtőjén fölfelé. Földigérő fehér atlaszköntös borította az ifjú mester szikár alakját, aki egész fejével kimagaslott a kísérői közül. Ünneplő ruha díszlet a tanítványok testén is és homlokuk körül fehér fez kigyódzott, melynek farkait ide-oda libbentette a langyos alkonyi szél. Szótlanul lépkedtek egy darabig egymás mellett, nehogy az elröppenő szó felzaklassa az áhítat csendjének mélységeit.

Lurja hallgatagon magába merülve nézett a távolba, de a tanítványokon már erőt vett az izgatottság, szinte egyszerre belefogtak az Énekek Énekébe és átszellemülten dalolva mentek tovább:

»Én kedvesem hangja!... Ime, ott jó!...

Átugrik a hegyeken, szökdel a dombokon.«

A távoli hegyeket már ellepték a közelgő Szombat királynő biborruhas futárjai, akik vio-

lásvörös szőnyeget teregettek a várva-várt fejedelmi Ara lábai elé. A tanítványok éneke egyre hangosabb lett:

»Én galambom a sziklák meredékein, bércek rejtekein,
Oh láttasd a színedet, ó hallasd a hangodat,
Mert hangod oly édes és színed oly szép.«

Az egyre hevesebben hangzó ének hullámai magukkal ragadták a mestert és Lurja is halkán dalolni kezdett:

»Jövel a Libánonból, ó Menyasszony,
Jövel a Libánonból, siess felém
Amána csucsáról, Senír és Hermon csúcsáról,
Oroszlánok hazájából, párducok hegyeiről.«

A levegő lassan hűlni kezdett, az alkonyi szél átfujt a datolyafák lombjain és nehéz illatot sodort a mester és a tanítványok kipirult arcába. Lurja, mintha az Énekek Éneke és a balzsamos illatok elkábitották volna, alig hallhatóan dalolta:

»Mielőtt lehül a nap és futnak az árnyékok,
Hadd menjek a mirhás hegyre, a tömjénes dombra.«

Amint lihegve a Száfedi-hegy csúcsára értek, gyönyörű látvány tárult kigyulladt szemeik elé. A hegy tulsó oldalán a Jordán és Genezáret síksága terült el. Gránátalma-, füge-, datolya- és sikomorafák sorai keskeny táblákra szelték a völgyet, melynek közepén a Jordán siető hullámai hömpölyögtek, beleolvadva délen a dombkoszorús Genezáreti tónak csodás csendességű vizébe. A víz tükrét vörösre festette az alkony

bibora és vörös fényben tündököltek a partokat szegélyező olivák és pálmák is, fejüket büszkén a lángoló ég felé emelve, mintha kitárt karokkal himnuszokat zengve várnák ők is a dicsőséges Szombat királynő megjelenését. Lurja és tanítványai elbűvölten a távolba meredve suttogták az Énekek Énekét:

»Elbűvöltél én testvérem, Arám,
Elbűvöltél szemeidnek egyikével,
Nyakad gyöngyeinek egyikével.«

A mester azonban felemelte kezeit és hallgatást intett. Ittasult lelkével belemerült a Szombat szépségének látásába és káprázatos víziók közeledtek feléje.

Néhány percig mozdulatlanul állt a helyén, aztán reszkető hangon megszólalt:

— Testvéreim, a Kegyelem idejét látom közeledni. Talán a Szombatok Szombatja ez...

A tanítványok megremegtek a gyönyörűségtől, de egyikük sem mert kérdezni semmit. Szótlanul szegezték szemeiket mesterükre, mintha valami csodálatos kinyilatkoztatást várnának. Csak néhány perc múlva törte meg a szentséges csendet Lurja kedveltje, Vital:

— Ó, mester, tárd fel előttünk a Szombatok Szombatjának titkát.

Lurja, mintha nem is hallotta volna a szavakat, mereven összekulcsolt kezekkel nézett körül. A méroni völgybe esett a tekintete, hol a távol-

ban az esti félhomályban fellobogtak Ben-Jócháí sírboltjának fáklyái és körülök fehér ünneplőruhás hívek bólongtak imádkozva, mintha holtak fehér szellemei lebegnék körül a szentnek sírját.

— Ha nem érzitek — fordult hirtelen a tanítványai felé kissé elszomorodva — ha nem látjátok a szemetekkel, ha nem halljátok a fületekkel, hiába mondanám el tinéktek.

— De nyisd meg, ó, mester a füleinket és vedd le a hályogot szemeinkről, ó, Izrael fénye!

— Hát nem látjátok, hogy a levegőég közelben és távolban tele van kigyulladt lángokkal, bolyongó fényekkel, gyógyulást és megváltást kereső lelkekkel?

— Én látom, látom, ó, mester, — lihegte Vítál, a tanítványok elseje.

— Te látod fiam, mert a te lelked egyenesen az ősi fényből sugárzott ki, a Teremtő trónusának magasából, a te lelkedhez nem tapadt a földi bűn salakja és nem homályosította el látását az ősi vétkek foltja. De akinek a lelke régi és új bűnöktől terhes és nem tud a magasba emelkedni és nem bírja az örök fényt és fáradtan és elcsigázva hanyatlik a földre, a sárba, a pocsolyába...

És Lurja két karját lázasan felemelve folytatta:

— Mint végtelen tengereken sötét éjszakában bolyongó kis hajók, akik sóvárogva lesik, merre

tűnik fel a világító torony, hogy feléje siessenek. csüggedten tévelyegnek szerteszét a világ óceánjain járó lelkek, nem találván az utat, hogy visszatérhessenek ősi honukba, ahonnan elindulának, az örök fényesség és tiszta Világosság honába. És bolyonganak és tévelyegnek és új meg új hullámok csapkodják és elborítják iszappal és salakkal és a szegény gyötrött lelkek sírnak és nyöszörögnek és keresnek menedéket, míg végre megpillantanak a távolban egy magas tiszta lelket, a világító tornyot s feléje rajzanak hálásan és boldogan, hogy megtalálták az örökkévaló utat...

A mester feje fölött egy varjúcsapat keringett el, lassú, halk szárnycsapkodással. Lurja felpillantott:

— Tévelygő lelkek ezek is talán. És látjátok ott a tulsó dombon egy őzike siet nyargalvást felénk, talán megváltást kereső, bolyongó lélek az is. Ott lenn a völgyben hullámszik a Jordán vize, bujdosó lelkeket visz talán a hullámok sodra a szent város felé, hogy megfürödjének és megtisztuljanak és felszállhassanak a magaságos Műgasságba, ahová vágyakoznak, epekednek... Nem halljátok a lelkek dalát a zúgó vizekben, a lombok suttagásában, a madarak csicsergésében, a levegő zümmögésében, a felhők futásában és villámaiban? Szenvedő sebesült lelkek fájo éneke, akik röpiilni szeretnének haza,

fel a Lelkek Csarknokába, hogy beleolvadjanak a legmagasabb Lélekbe, amelyből elszakadtak... És csak akkor leszen a világ megváltása teljes, ha a tévelygő lelkek mind megtisztulva térhetnek vissza a Legfelsőbbhöz, a szétfreccsent fények újra egygyé egyesülnek és a világ lelke megtelik szombati nyugalommal, békével és kegyelemmel...

— És ez leszen a Szombatok Szombatja? — kérde Vítál türelmetlenül.

— A hétköznapi gondjai közt — folytatta Lurja — a jó cselekedetből kipattanó fényszikrák elillannak vagy átlátszatlan vastag ruhákba burkolózva elrejtőznek. És ha eljön a lelkek lobogásának ideje, a Szombat királynő, a Sechina fogadásának szent pillanata, a lélek megfürdik a tisztulás tavában és a rejtőző fényszikrák is levetik ruhájukat és meztelenül villognak, lebegnek a fejek fölött. Ez a szombati fény, a szombati lélek. És boldog, akinek a feje fölött egész koszorú leng az összegyűjtött fényszikrákból és ragyog és tündököl, mint csillogó diadém az égen. Ezekről mondja az Írás: »És az igazak tündökölni fognak, mint az egeknek ragyogása...« És a bolyongó lelkek, az eltévedt szegény kicsiny lángok odavonzódnak, ahol nagy fény ragyog, hol a láng magasán felcsap és viszi, ragadja magával az apró lángokat föl a Végtelenbe.

Lurja saját szavaitól megmámorosodva, átölelte Vitált, majd jobb kezét a hú tanítvány vállára téve, néhány lépéssel előre indult:

— Jertek, testvéreim, hadd menjünk a Menyasszony elébe, had fogadjuk a Szombat szent színét...

Alkabicz, az ifjú költő reáismert e szavakban a maga szombati dalára és a mester lépteit követve, boldogan folytatta az éneket:

»Ébredj, ébredj, lobban lángod,
Ragyogd be a nagy világot,
Fel, dalolj. im' újra látod
Isten fénylő sugarát...«

A tanítványok körbe fogták a poétát és kórusban zengték a refrént:

»Ier fogadjuk, jó barát,
Szombatot a szép Arát,

A szombati ének melódiája megtöltötte a levegőt, a tulsó parti dombokról halkán visszahangzottak a szavak és dallamok forró foszlányai.

— Itt a kegyelem ideje — szólalt meg remegő hangon Lurja. — Nadzsara fiam, zengd el te is a te szombati énekedet. Ha te dalolsz megnyílnak az egek kapui és az angyalok lejönnek a mennyekből, hogy énekedben gyönyörködjenek.

Nadsara engedelmesen, a tanítvány alázatával hajtotta meg a fejét és társainak kísérő zümmögése közben dalolta el szombati dalát.

Lurja némán elmerengve hallgatta. Már az utolsó versszakot énekelték:

»Adj fényt Szentek Szentélyének,
Hadd vigadjon test és lélek,
Csengjen, zengjen hálaének
S Jeruzsálem rengjen rája...«

A gileádi bérceken és messze a Tábor-hegy csúcsain mintha piros villámok cikkáznának, véres kardok és szigonyok villannának a levegőben. A Bászán-hegység és a Libánon felől az alkonylángban lobogó felhők, mint tüzes paripákon száguldó seregek rohantak a Holttenger és az örök város felé.

Lurja hirtelen fölegyenesedve, lángoló szemekkel fordult a tanítványaihoz:

— Akartok eljönni velem Jeruzsálembe?

— Jeruzsálembe! — ujjongott Vital. Induljunk! Itt a kegyelem ideje!

— Jeruzsálembe! — ismételte forrón, szenvedélyesen Lurja. A távoli bérceken látom a koronás Királynőt és vele Isten örök glóriáját. Jeruzsálem felé mennek és felépül a palota és helyreáll a Trónus és felragyog a régi dicsőség. Íme itt a kegyelem ideje. Az egek feltárulnak, a lelkek mind felmagasodnak, a bolyongó földi fények nagy világosságot látnak és utána futnak és lebegnek, mondván: »Föl, menjünk az Ur fényében!« A Libánon orma kigyullad, Jeruzsálem foglya felkel a porból, Cion leánya

leoldja bilincseit és felveszi ünneplő diszruháját. És felemeli szemeit és látja, íme gyermekei mind köréje sereglenek a távolokból és felragyog a szeme és ujjong a lelke, mondván: »Kik ezek, kik röpülnek, mint a felhők és mint a galambok fészkeik felé?« A Szombatok Szombatja vár reánk Jeruzsálemben. Jertek, menjünk!

— Jeruzsálembe! — lelkendeztek a tanítványok és nekiindultak az egyre sűrűsödő, titokzatos félhomályba a mester után. Lurja megállt és megegyszer körülnézett:

— Itt vagytok mindnyájan, gyermekeim? És veled mi van, Uzida fiam, miért reszketnek a térdeid?

A tanítvány szerényen és szomorúan válaszolt:

— Oh, mester, engedd, hogy előbb hazamenjek és elbúcsúzzam szerelmes, ifjú hitvesemtől, kivel még csak a Sátrak ünnepén ültem nászomat és ki talán kétségbe esnék miattam. Hiszen az út nagyon hosszú és éjjel veszedelmes is.

— Hosszú és veszedelmes? — lepődött meg Lurja. Ha akarjuk, egy pillanat alatt ott vagyunk és ha az Ur velünk, van-e kitől félnünk?

— De Száfedtől Jeruzsálemig, ó mester, három napi járás az út és immár leereszkedett az alkony sűrű homálya.

Lurja meghökkent.

Néhány pillanatig tétován, zavartan és fájdal-

masan nézett körül. Mintha mély álomból ocsudott volna föl. Úgy érezte, hogy csodálatos víziói egyszerre szétfoslottak a rideg szavaktól. Vége volt mindennek. A káprázó látomások helyén magas fekete hegyek emelkedtek a sötét-ségben. És Lurja két kezébe temette arcát és hangosan zokogni kezdett.

— Menjünk, szent mesterem, — könyörgött Vítál, — a szomorúság elűzi a Sechina fényét és Jeruzsálemben a Szombatok Szombatja vár.

Lurja letörölte szemének könnyeit, szeretettel nézett hű tanítványára és csüggedten felelt:

— Már vége van, fiam. A kishitőség meggyilkolja a csodát... Ha mindnyájan akarjuk és hisszük, beteljesedett volna... De egy hitetlen megront ezer hívőt és visszatartja a világ megváltását... A szentséges Ara, Királynők Királynője várt reánk és ő ifju hitvese után áhitozott... Fejezzük be, fiaim, a péntekesteli imát és menjünk vissza a városba, Száfedbe...

KÜZDELEM A GONOSSZAL

Még alig pitymallott a hajnal, mikor a kis Ábram hirtelen felébredt, egyet-kettőt nyújtózkodott, aztán megdörzsölte a szemeit és álmosan körülnézett. Az ágya mellett a csupasz földön nagy mosdótál fehérlett és mellette hosszú kétfüles bögre, színültig tele vízzel. Ábram összerázkódott, mintha a hideg víz végigsiklott volna átfutott tagjain. Egy pillanatra a dunyhája alá bujt és behunyta szemeit, De ekkor maga előtt látta, amint a mester olvassa az iskolában a nagy könyvből, az Élet Útjából: »Végy erőt, mint oroszlán, hogy felkelj reggel a Teremtőnek szolgálatára, hogy te légy a hajnal felébresztője.« És arra gondolt, hogy iskolatársai talán már ott ülnek a nagy asztal körül és tanulnak és éppen ő lesz, aki szégyenszemre utoljára érkezik. No csak még egy pár pillanatig – gondolta magában – és erős leszek én is mint egy oroszlán. De ekkor már lelkifurdalásfélét kezdett érezni. Már mióta van ébren és még nem mondotta el

a reggeli imát. És gyorsan agyába furakodtak anyjának szavai. hogy ébredés után azonnal öntse le a kezait és különösen az ujjakat, a körmök tájékát, nehogy a gonosz lélek hozzáférközzék és megszállja. Egész éjjel, hogyha a gyermek lefekvés előtt ájtatosan imádkozik, ott örködnek körülötte a jóságos arkangyalok, jobbján Micháel, balján Gábiel, előtte Áriel és feje fölött az Ísten Glóriája. A kóbor gonosz szellemek hiába ólálkodnak reá a sötétben, még közeledni sem mernek az ágy felé. De a fölébredés után az égi seregek visszaröppennek a magasságos mennyekbe és akkor már tisztának kell lennie az embernek és imával hozzákapcsolódni a legfelsőbbhöz, hogy senki se árthasson neki.

Ábram fel akart ugrani az ágyából, de úgy érezte, mintha valaki lenyomta volna a fejét erős kézzel a párnához. És Ábramnak szívébe furcsa kísértő gondolatok rajzottak: Talán nem is igaz, amit anyja annyisszor mesélt neki. Talán nincsenek is gonosz szellemek és angyalok sem. Talán csak mese az egész, kis gyermekek számára, hogy tisztán tartsák a kezüket és reggelenként imádkozzanak. De ő már nagy fiú, nem-sokára tizenhárom éves lesz, a »Törvény fia« és ő erős, mint egy fiatal oroszán és nem fél.

Meg fogja próbálni, felkel ma kézmosás nélkül és indul az iskolábn és elmondja a többi fiúknak, hogy gyerekek, mese az egész!

Gyorsan levetette magáról a dunyhát és felült az ágyban.

Hirtelen hideg borzongás futott át a testén. Szemközt az ajtó magától kinyílott. Nem látott sem mögötte, sem belépni senkit. Csak mintha valami szellő suhant volna be a félhomályban halkan és amint láthatatlanul az ágy felé vonult, Ábram tagjait hideg verejték öntötte el. Kiabálni akart, de akkor úgy érezte, hogy egy láthatatlan fagyos kéz reátapad a szájára. Különben hiába is kiabálna, úgyszincs otthon senkisésem. Az apja most úton van vásáron, az anyja meg ilyenkor megy csirkét vágatni a metszőhöz. És ennél a szónál úgy rémlett neki, mintha valaki hideg, éles kést tenne a nyakára. Sikoltani kezdett, de egyetlen hang sem jött ki a torkából. Aléltan hátrahanyatlott és érezte, amint nyitott száján keresztül besurran a rossz szellem és megszállja a szívét, a tüdejét és egész bensejét, lefoglalja minden vércseppjét, minden idegszálát és neki azt kell cselekednie, amit a rossz szellem reáparancsol. Szeretett volna mozdulatlanul az ágyban maradni, amíg az édes anyja hazajön, talán ő segíthet majd rajta. De a szellem mintha megfogta volna belülről, felültette, kiegyenesítette és felállította.

— Vedd fel a ruhádat és menjünk ki az utcára
— parancsolt reá a szellem és Ábram kányszerülten engedelmeskedett. Szinte öntudatlanul, esz-

méletlenül járt odakünn. Emberek haladtak el mellette szótlanul és ő nem ismert reájuk, nem tudta már a nevüket sem és nem merte őket megszólítani. Lassan a temolom felé közeledett, hangos imák zúgtak feléje, Ábramot kimondhatatlan vágy szállta meg. Be akart menni, hogy ő is imádkozzék és kegyelmet, segítséget könyörögjön. De a rossz szellem belülről erősen megrántotta és hátra fordította.

— Csak oda ne! — parancsolt rá rikácsoló, ijedt hangon — csak oda ne! Nem azért szálltam beléd, hogy most oda vezess abba a házba, amelynek a nevét sem szabad kiejtenem.

Ábram nyöszörgött a fájdalomtól és lesujtottan visszafordult. Némán kanyarodott át az utcába, ahol az iskola állott. A kis tanterem ablakaiból még gyertyák halvány fénye pislogott kifelé. Benn kis fiúk ültek nagy könyvek fölé hajolva és tanulásuk, mint csodálatos csalogató ének dallama szállt Ábram felé. Gyorsan odasietett az ablakhoz.

— Már megint olyan helyre vinnél, ahol ellenem törnek — szólalt meg bensejében a rossz szellem és hirtelen megrázta egész testét és hatalmas lendülettel és kegyetlen lökessel az utca másik végére lódította.

Ábram ájultan terült el a földön. Sokáig eszméletlenül fetrengett a sárban és amikor magához kezdett térni, érezte, hogy nem tehet többé

semmit. Vakon kell engndelmeskednie a szellem akaratának és várni, amíg eltávozik belőle, vagy valami szent ember erőszakkal kiűzi. Ott hevert a földön és várta a szellem parancsát. A szellem azonban nyögni, nyöszörögni és jajgatni kezdett benne.

— Elérkezett az én imám ideje! Jaj nekem, jaj nekem! Még meddig kell elátkozva bolyonganom a világban! Mikor jön az óra, megváltásomnak órája?

És odafordította Ábram kezeit egy mellette fekvő hatalmas kőszikla felé. Ábram megfogta és könnyedén kiszakította a földből, majd hanyatt feküdve felemelte két kezével a nagy követ és magasba lendítette, míg karjai egészen kiegyenesedtek, azután teljes erejével lecsapta a mellére, hogy az ütés hangja és a mellkas kongása messzire elhallatszott és megtöltötte a levegőt, mint óriási kalapács és üllő összeverődésének zugása, miközben a szellem jajveszékelve kiáltotta a bensejében a gyónás imájának szavait.

— Vétkezénk, hűtlenkedénk, rablánk, rútságot beszélénk...

Minden szót egy-egy ütés követte a hatalmas kővel, míg Ábram ruhája összerongyolódott és csupasz melléből patakzott a vér. Az emberek összecsedültek Ábram köré és részvételt nézték a megszállt fiú vergődését,

— El kell hívni a szent rabbit — mondotta egy össszakállú öreg.

A szellem könyörögni kezdett.

— Jaj, ne hívjátok őt. Hisz tőle futok, az ő színe elől menekülök.

Néhány perc múlva megérkezett a caddik. Egy darabig szótlánul nézte a tüneményt, aztán halk imát mormolva hajolt a fiú fölé. A szellem feljajdult:

— Ne bánts, ó, szent, hiszen már annyit szenvedtem!

A caddik parancsoló hangon szólt:

— Mondd meg a nevedet és anyád nevét, ki vagy, mi a bűnöd és távozz a fiú testéből. Akkor én imádkozom majd érted, hogy nyugalomra lelhes és a rontás angyalai ne üldözhesenek és ne bánthassanak többé.

A szellem ördögien felkacagott:

— Hát mi a te hatalmad, hogy te megmenthes engem? Ezerszer tizezer rontó szellem leselkedik reám, hogy kiszálljak a fiú tiszta testéből, amelyhez ők nem közeledhetnek. És ha elhagyom ezt a biztos menedéket, akkor újra hajszozni kezdenek, gyötörnek és kínoznak, parittyába tesznek és dobálnak a világ egyik végéről a másik végére és jönnek e gonosz démonok, miket hüneimmel én magam teremtettem és arcomba csapnak és ostoroznak és kergetnek szakadatlanul. Hogyan akarnál te

engem megmenteni e rettenetes sereggel szemben?

— Fogjátok meg és hozzátok a templomba — intett a caddik a körülötte állóknak. De senki sem mert a fiúhoz hozzányúlni.

— Simeon és Chájim, fogjátok meg és hozzátok a templomba — ismételte a caddik szigorúan.

A tanítványok némán szót fogadtak és reszketve odaléptek Ábrahához. A fiú vergődni kezdett, hányta-vetette magát, hörögve, nyögdécselve, miközben a rossz lélek újra megszólalt a hánykódó testben.

— Ha kényszeríteni fogtok, hogy ettávozzam e testből, megölöm. A torkán keresztül megyek ki belőle és megfojtom.

A caddik ridegen reámordult:

— Parancsolom, hogy távozz belőle bal lábának kis ujján keresztül, hogy semmi kár ne essék rajta.

A szellem, mintha összekuporodott volna a fiú testében, nem mozdult.

— Kötözzétek meg és gyerünk! — szólt a caddik.

Simeon és Chájim engedelmeskedtek. A menet megindult. Elül a caddik, mellette az Ábrahot vivő tanítványok, utánuk nagy tömeg, gyülelész nép, férfiak, asszonyok, gyerekek.

Az elsötétített nagy templom, amelyet csak hét hosszú gyertyaszál világított meg, pár pil-

anat alatt megtelt. A hét gyertyát hét fehér halottasruhá s öreg tartotta kezében fent a Frigyláda szekrény előtt.

A megköötözött fiút föltették az emelvényre a Frigyláda szemben. Ábris lesütötte a szemeit, a szellem nem engedte, hogy a szent Frigyláda nézzen.

— Nyissátok ki a szent szekrényt! riogott a caddik parancsa.

Ebben a pillanatban rettentő sikoly szakadt ki Ábram szájából.

— Irgalmazzatok, könyörüljete k, — könyörgött a szellem, — ti irgalmasok vagytok és sajnáljátok ezt az ártatlan fiút, aki csak egyszer vétkezett, miért nem sajnáltok engem az én megbánt bűneim iszonyatos seregével, miért adtok vissza borzalmas kinzóim kezébe?

— Távozz belőle békében — felelt a caddik lágy, megindult hangon — és mi mindennap tanulni és imádkozni fogunk ezen a szent helyen te érted, alamizsnát osztogatunk a te üdvödért, kimérjük a temető gyertyaszálakkal és a gyertyákat a te megváltásodért fogjuk meggyújtani a templomban, a Teremtő meg fogja bocsátani a vétkeidet és örök nyugalomba fogad oltalmának szárnyai alá. Távozz békében.

— Legalább tizenkét hónapig hagyjatok meg — kérlelte a szellem. Addig nem távozhatom.

— Vegyétek hát ki a Tórákat és vigyétek körbe! — kiáltotta a caddik.

Fehér jomkipuri köntösbe öltözött és fehér átvetőbe burkolt alakok siettek a Frigyládához, kivették a szent tekercseket és a lobogó hosszú ünnepi gyertyát vivő öregektől kísérve körüljárták az emelvényt, amelyen Ábram gyötrődve vonaglott. A szellem folyton elfordította a fiu arcát a Tóráktól és a szent körmenet elől rejtőzve, hördülve, jajongva forgott maga körül az emelvényen, mint egy meglendített elvarázsolt motolla.

Hétszer mentek az emelvény körül a szent Tórákkal és a szellem ereje egyre hanyatlott. A fiu nyugodtabb lett.

— Csak tizenkét napig hagyjatok — könyörgött alázatos síró hangon.

A szent menet megállott.

— Legalább tizenkét óráig irgalmazzatok még — esedezett a szellem.

— Esküdj meg a Mindenható Istenre — kiáltott reá a caddik —, hogy tizenkét óra múlva eltávozol a fiu testéből és senkiben sem teszel kárt sem itt ebben a templomban, sem odakünn az utcán. Esküdj meg a Mindenható Istenre!

— Ó jaj nekem! — siránkozott a szellem. — Én Sámuel, Ráchel bűnös fia, én nem mondhatom ki ezt a szót. Ó ha kimondhatnám, nem volna a gonosz démonoknak hatalma fölöttem



Imádkozzatok érettem és könyörögjetek a megváltásomért.

A szellem fuldokolva, rángatózva zokogni kezdett és az egész templom zokogott a megindulástól és szájalomtól.

A caddik mélyen belehajtotta a fejét a Frigyszekrénybe és halkán suttogta a kimondhatatlan, feloldó szent neveket. Aztán hirtelen előre fordult:

— Oltsátok el a gyertyákat és fujjátok meg a Sófárokat!

A hét gyertya egyszerre elaludt és hét Sófár félelmetes hangja bűgött a sötét templomban.

Minden szív reszketett, minden lélek remegett a félelemtől. Most már távoznia kell a szellemnek. Szent Isten, Világ Ura. Csak ne történjen semmi baj!

Hirtelen mintha egy vékony fénysáv villant volna át a sötétségen az emelvényről az ablak felé. Az ablak üvege megreccsent és csörömpölve hullott le a templom padjára . . .

A csörömpölés zajára a kis Ábram felébredt és felugrott az ágyából. Gyorsan a fejéhez kapott. Álom volt-e, égi látomás, vagy csakugyan csuda történt volna? Az ágya előtt még ott fehérlett a nagy mosdótál és mellette a hosszú kétfüles bögre, színültig tele vízzel. Ábram sietve fogta a bögrét, leöntötte a kezét, megtörülközött

a lepedőbe, aztán elmondotta áhitattal a fel-
ébredés imáját, hálálkodva az örökké élő minden-
ható Királynak, hogy visszaadta beléje a lelket
végtelen irgalmában.

Azután felöltözött és elsietett az iskolába, ahol
társai kis kárörömmel fogadták:

— No, szorgalmas Ábram, most az egyszer
te is lekéstél . . .

A NÓTÁS SZENT

Szombat harmadik lakomájánál, a titokzatos esti félhomályban, mikor az égi Csatornák megnyílnak és a tiszta lelkekre csodálatos látomások omlanak alá, a lublini caddik egyszer így szólt a körülötte ülő hívekhez:

— A magyarok országában nagy fény gyulladt ki, vakító ragyogású csillag, amelynek világossága a Teremtés tiszta napjaiból ered... És másnap elindult két hívő, megkeresni a rejtett csillagot.

Sokáig kóboroltak az országban, míg végre meghallották, hogy a fény, amely után epedeznek, Nagykállóban ragyog. Elindultak tehát oda és a Peszach-ünnepeket megelőző napon megérkeztek a kis városkába.

Mikor a rabbi udvara felé közeledtek, ének és zeneszó ütötte meg a fülüket. Elcsodálkoztak. Csak nem tart a Púrím Nagykállóban egészen Peszachig! Közelebb értek és akkor megérthették már a dal szövegét is:

»Midőn Izrael kivonult Egyiptomból,
Jákob háza idegen nép közül...«

— Peszachi zsoltár ez, gondolták a zarándok chászidok és beléptek az udvarra.

A rabbi háza egészen föl volt forgatva. A kállói caddik otthon sütötte a pászkáját, még pedig csupa zsidó férfiak segítségével. Künn a tüzelőfával telerakott udvaron Reb Chájim Nachman, az őszszakállú talmudista mosogatta az edényeket, miket ötpercenként váltogattak, nehogy a falaikra tapadó tészta kelésnek induljon. Bent a szobában az egyik sarokban a tóra-író Reb Chezkel gyúrta a tésztát, hosszú fekete szakállát és haját fehérre festette a lisztpor. A hosszú asztal körül a község legtiszteletreméltóbb emberei álltak és görnyedt háttal hajlongva nyujtották, lapították a kiosztott tésztadarabokat. Serényen sürgő-forgó, hosszútincsű kis fiúk hordták a kész pászkákat a szurkálóhoz, aki néhányszor végigjáratta a papírvékonyágú lepényeken a nehéz vasszurkálót, hogy fel ne hólyagozzanak, és innét azután fürge sietséggel vitték a fiúk a kemencéhez, ahol fehér, bőujjú ingben, kis fehér sapkával a fején maga a Rabbi ült. A caddik mnsolyogva nyujtja az érkező gyerekek felé a hosszú vékony rudat, amelyre azok ügyesen ráeresztik a nyujtófáról a pászkát. A kemencéből kicsapó izzó fény megvilágította a caddik lángoló arcát és nagy fehér homlokát, amelyen csillogó veritékcseppek gyöngyöztek. A sok nyujtófa csapkodását, a szurkálóvas zör-

gését és a tüzelőfát hordó fiúk dörömbölését elnyelte az áhítatos sütőmunkások éneke, amely a caddik buzdítására egyre hangosabb és egyre tüzesebb lett. A dalokat mindig a caddik kezdte és a kemence mellől mint tüzes szikrák röppen-tek a nóta sugarei szerteszét, míg végre az egész terem, a konyha és az udvar is lobogott a dalok fényétől. Az egyik sarokban három zsidó muzikus kísérte az éneket hegedűvel, cimbalommal és furulyaszóval.

»Azt mondják a népek között,
Csodát művelt velünk Isten».

És a pászka nyúlt a nyújtófák ritmikus mozgásaira, amelyek önkéntelenül a zene ütemeihez alkalmazkodtak.

Az idegen chászidok ámulva állottak meg a küszöb előtt. Ilyen pászkasütést még nem láttak sehol.

Reb Chájim Nachman, aki lázas sietséggel dörzsölte az edényeket, csak néhány perc múlva vette észre a két idegent. Ekkor gyorsan megtörölte a jobb kezét és az idegenek felé nyujtotta üdvözlésre:

- Sálóm! Hová valók vagytok?
- Lublinból.
- És hová mentek?
- Itt akarunk maradni a Peszachre a rebbenél.
- Mikor mentetek el hazulról?

Az iddigenek türelmetlenül félbeszakították a

kérdéseket. Szerették volna már látni a caddikot, akiért ezt a hosszú utat megtették.

— Hol van most a ti rabbitok? — kérdezték.

Az öreg Chajim Nachman odamutatott nagy ujjával a kemence előtt ülő férfiúra, aki épp akkor homloka verítékét törölte le széles ingujjával.

— Hiszen idegen ruhát visel? — kérdezte meglepetten az egyik chászid.

— Az nem idegen ruha, magyar ruha az — felelt büszkén az öreg Chajim Nachman. Jár különben a mi rabbink sokszor otthon egy szál ingben is, persze földigérőben és patyolatfehérben, mert gyöngé teste olykor nem bírja el a ruhát. Látnátok csak ilyenkor!... Olyan lehetett Ádám az Édenkertben a bünbeesés előtt...

Közben az egyik tésztagyúrástól a másikig néhány percre félbeszakították a munkát, a hívek kört fontak a caddik köré és valamennyien a zsoltár ütemére táncra perdültek.

— Nini, milyen szépen táncol! — jegyezte meg az idegen.

— Mintha legény korában leányokkal táncolt volna — tette hozzá a másik.

Reb Chajim Nachman lelkesedve felelt:

— Látnátok csak, hogy táncol a lakodalmon! Odaáll e cigányok elé, huzatja magának a nótát és úgy táncol, hogy az összegyűlt fiatalság, a legények és leányok mind megfedkeznek

egymásról és ahelyett, hogy együtt táncra kel-
nének, állnak és csak a rabbit bámulják...

— Ezért is teszi ezt — szólt közbe a caddik
egy másik híve, aki közben kíváncsian az ide-
genekhez közeledett.

Ebben a percben odabent új nóta zendült föl.
De ennek a szövege már nem Dávid zsoltárai-
ból való volt, hanem azokból a szomorú bús
magyar énekekből, amiket a csontos kalabérú
és drága lódingú leventék énekeltek künn a
szabad ég alatt:

»Jaj régi szép
Magyar nép
Az ellenség téged mikép
Szaggat és tép!...«

A két idegen csodálkozva nézett egymásra. De
Reb Chajim Nachman megmagyarázta nekik,
hogy a kállói rabbi a legszentebb ünnepeken
is szokott magyar nótákat énekelni, mert azt
mondja, a magyarok sorsa hasonlatos a zsidóké-
hez...

Mikor a pászkasütésnek vége volt, a caddik
felemelkedett, letörölte a homlokáról a verítéket,
megmosta arcát és kezeit és indult kifelé. A
hívek utána.

— Bizonyára a szent fürdőbe megy a caddik
— mondták az idegenek lassan utána tipegve
— hiszen nemsokára beköszönt az ünnep!

Csalódtak. A caddik kifelé tartott a kerti ösvé-

nyen a rétek felé. Künt már virágoztak a fák és a napsugarak már sűrű lombokon keresztül szűrődtek le a nagy rétre, amelynek zöld selyem szőnyegét lilás kikiricsek tarkították. A nap-sütéses tavaszi levegő csendjét csak a madarak éneke és egy pásztorfiú tilinkója rezegtette meg. A caddik megállt a rét közepében és lihegve szívta magába a friss tavaszi illatot:

— Milyen gyönyörűség itt a levegőben fürödni, milyen gyönyörűség itt dalokban fürösztteni a lelket... A legszentebb fürdő ez...

A kis pásztorfiú hazafelé kezdett ballagni és tilinkóját fujva közeledett a rabbi felé. A caddik magához intette:

— Fujd el nekem fiam újra azt a nótát — szólt kérő hangon. A kis pásztorfiú megilletődve ismételte a nótát. A caddik gyönyörködve hallgatta. Majd mélyen a fiú szemébe nézve szólt:

— Szent dal ez, fiam. Olyan mint az Énekek Éneke, fujd el csak mégegyszer...

A kis fiú mintha a caddik éles pillantásától megzavarodott volna, hiába próbálgatta a tilinkóját. Mintha megakadt volna benne a hang. Többször is belekezdett a nótába, de hiába, nem ment...

— Add hát ide — szólt a caddik — és elvette a tilinkót a fiútól és fujni kezdte a nótát. A lágy tavaszi szellő fuvalma lecsendesült, a lombok susogása elhalt, a kikiricsek kidugták a

fejüket, a madarak némán kuporogtak a fákon, tágranyitott szemekkel hallgatták a szent férfiú nótáját.

Alkonyodott. A caddik könnyes szemekkel adta vissza a tilinkót az elfelejtett nótáért búsuló kis pásztorfiúnak és megindult a templomba.

A peszachi esti imát a caddik a kis pásztorfiú tilinkós nótájának dallamára énekelte el és amint az előimádkozóemelvénnyel előtt dalolt, a hívek mind halkán vele zümmögtek az éneket, minden lélek megtelt az új melódiával és köröskörül a lobogó gyertyaszálak, mintha az új dal ritmusára mozgatták volna lángoló fejüket...

Mikor szállt az éj, az Őrizet éje, amelyben a kártévő démonok elrejtőznek és csak Elijáhu lelke bolyong Izrael fiainak házai között, a kállói caddik háza olyan volt, mintha átvarázsolták volna. Mindenütt ünnepi tisztség csillogott. A asztalon, amelyen még délben kemény nyújtófák csapkodták a vékony téasztát, most hófehér abrosz volt és rajta sok fehér teríték. A közepén nagy tizenkétágú gyertyatartó fénylett, megvilágítva a caddik arcát, de szelídebben mint délben a kemence lángja. Fönt az asztalfőnél fehérpárnás kereveten oldalt dülve ült fehér ünnepi ruhában a caddik, az asztal körül néhány idegen.

A lublini chászidok türelmetlenül várták, mikor hallanak majd a caddik ajkairól mély tórásvakat vagy kabbalás titkokat. De hiába. A szé-

derestének már majdnem vége volt és itt sem hallottak egyebet, mint dalokat és énekeket. Héber zsoltárokat és magyar nótákat váltogatva. A Hagádát is valami csodálatos lágy melódiára dalolta végig a caddik. Még az egyiptomiak tiz csapasának történetére is volt valami mély, sajnálkozó és megindító melódiája . . .

— No ide hiába jöttünk — gondolták magukban a lubliniak — és már nem is vártak többé csodát.

Éppen éjfél ütött az óra, amikor a kállói caddik elérkezett ahhoz az imához, melynél Izrael házaiban megnyílnak az ajtók, hogy fogadják Elijáhu belépő szellemét. A caddik maga kelt fel és kinyitotta az utcára nyíló ajtót.

— Áldott legyen, ki jön Isten nevében!

Alig hangzott el a caddik üdvözlése, mikor az ünneplők ámuló meglepetésére, hirtelen a szobába lépett egy különös, szikáralakú, fehér szőrös subába burkolt, pásztorbotos, ősz paraszt. Mereven, magábamerülő szemekkel tett néhány lépést előre.

— Áldott legyen, ki jön Isten nevében — ismételte a caddik és megfogta a jövevényt a kezénél és odavezette az asztalhoz.

Az asztal körül ülők megrémültek. Féltek a rejtélyes éjféli vendégtől, azután attól is tartottak, hogy hátha megérinti kezével az ünnepi bort.

Az öreg pásztor szótlanul leült a caddik mellé,

azután egyenesen az asztal közepére nyúlt, ahol egy nagy ezüst serleg állott csordultig tele borral.

— Elijáhu serlege! Elijáhu serlege! — riadtak fel egyszerre köröskörül — és mindnyájan felugráltak a helyeikről.

Az öreg pásztor gyorsan felhajtotta a bort a nagy serlegből, azután felállott, mintha távozni készülné.

— Dalolj legalább egy szép nótát! — szólalt meg a caddik, aki nyugodtan nézte a történeteket és a híveit is nyugalomra intette.

Az öreg pásztor nem felelt, csak menni készült. A caddik könyörgő hangon kérlete tovább:

— Oh, ne hagyj el a házamat dal nélkül!

— Jól van hát, hadd legyen, — szólalt meg végre az öreg pásztor és hangja mintha túlvilágiasan csengene — eldalolom a te nótádat, amit ma a tilinkós fiútól elvettél és megszenteltél. Azután rátette a jobb kezét a caddik vállaira:

— Csakhogy te is dalolj ám velem!

És a caddik és a pásztor reázendítettek együtt a szomorú bús nótára:

Szól a kakas már.

Majd megvirrad már —

Zöld erdőben, sík mezőben

Sétál egy madár.

Micsoda madár?!

Micsoda madár?!

Aranyszájú, aranylábú.

Engem oda vár.

Várj madár, várj!

Várj madár, várj!

Ha az Isten néked rendelt,

Tied leszek már.

Az asztal körül ülők mind elandalodtak a szomorú nótától és nem vették észre, hogy a titokzatos pásztor hirtelen eltűnt.

A cadikk pedig halkan bús hangon ismételte a nótát héber betoldásokkal a Szentélynek és Cion városának felépüléséről és a Megváltásnak ujjongó dalairól:

Szól a kakas már,
Majd megvirrad már.
Jibone hamikdos, ir Cion temalle
Mikor lesz az már?
Vesom nosir sir chodos uvirnono náále,
Ideje volna már!

Mikor a két zarándokoló chaszid hazajött Lublinba és nagy csalódással meséltek a nagykállói tapasztalatokról, a lublini caddik a következőket mondotta:

— Senki sem járt még oly közel Elijáhu próféta szelleméhez, mint a nagykállói. Az ő lelke a Dalok Csarnokából való és minden szent eseményt dallá változik nála. Énekkal és dallal szolgálja ő az Egyetlenegyet, aki dalok szárnyán közeledik hozzá, hogy gyönyörködjek az ő hűségben szolgájában.

A TALMUDISTA LEÁNY

Az egész világ tudja, hogy a belzi caddikot szemelték ki az égiek a szent végzésre, hogy mint messiás lépjen fel és megváltsa a világot. A szentségnek és tisztaságnak olyan magasságos magaslataira emelkedett az ő lelke, hogy az ég angyalai is irigykedve tekintettek le reá. Már-már el is következett volna a megváltás boldog-ságos ideje és a világ szenvedései egyszerre véget értek volna mind. De ekkor beleavatkozott a dologba a Sátán, akinek tudvalevő, hogy legnagyobb gyönyörűsége az emberek szenvedése. A Sátán meg is hiusította idejekorán a világ megváltásának isteni tervét és ennek szomorú története a következő.

Messze Fehéroroszországban, a homokos Litvániában, ahol a gyermekek, amint tudjuk, már a bölcsőben kezdik tanulni a talmudot és ahol, amint szintén mindenki tudja, a világ legnagyobb talmudistái úgy nőnek ki a chéderekből és jesivákból, mint a réten a fű, vagy a kikerics, — élt egy leány, aki olyan gyönyörű szép volt,

hogy szépségét leírni emberi nyelv nem is tudná; talán csak Salamon király írhatta volna le méltóan, aki a szent Énekek Énekét tudta dalolni Sulamíthról, de ezt is csak azért, mert az isteni szellem ihlette meg őt és mert Sulamith nem is volt hús- és vérből való judeai leány, hanem Izraelnek lelke, akinek kedvese nem földi fejedelem, hanem maga a Királyok Királya, áldásék az ő neve. Ám ennek a leánynak nemcsak a szépsége volt messze országokban híres, hanem a talmudtudománya is, pedig a talmudtudós asszonyok nem is olyan ritkák Litvániában. Ez a leány azonban valósággal női Gaon volt. Gyermekekorától fogva valami csodálatos tudásszomjúság égett a lelkében. Egész nap, reggeltől estig ottmaradt a szobában egyetlen és anyátlan kis öccse mellett, akit egy nagy talmudista lángész tanított, és miközben a fiú beléhatolt a talmud és a régi szent írások titkaiba, ő is hallgatta az oktatást és együtt haladt az öccsével fokról fokra, egyre feljebb és feljebb, miglen ha a mester valami olyan súlyos kérdést adott fel, amire a fiú már felelni nem tudott, a leány csodálatos leleménnyel fejtette meg a nehéz feladatot és az egész város népe, apraja, nagyja, tudósa, tudatlanja csodájára járt a gyönyörűséges talmudista leánynak.

A tüneményes leány hire aztán nemsokára terjedni kezdett városról városra, faluról falura,

míg megtelt nevével az egész ország. Sőt voltak, akik hallottak már róla messze idegen országokban is.

A leány atyja meghalt és gazdag örökséget hagyott két árva gyermekére. A fiú bevárta tizennyolcadik életévét, aztán követte az Irás szavát és megházasodott, a leány pedig egyedül maradt és még tökéletesebbé tette isteni tudományát. Amikor pedig úgy érezte magában, hogy most már a legnagyobbakkal is mérkőzhetne, hosszú útra indult, hogy megismerkedjék a világ legelső talmudistaival. Városról városra utazott és mindenütt nagy ünnepségekkel fogadták. A legnagyobb talmudisták felkeresték, vitába elegyedtek vele és csodálták tudásának mérhetetlen mélységeit. Nem volt kérdés, amire ne tudott volna azonnal felelni és ha ő adott fel egy kérdést, sötéten és némán álltak meg előtte a talmud világító oszlopai.

Útjában aztán elkerült a leány Belzbe, ahol epedve vágyakozott megismerni a világhírű nagy caddikot, a Gólusznak messzeragyogó szent fátylóját. De a caddik, aki soha idegen nő arcába nem nézett, megizente neki, hogy nem akar vele beszélni, sőt a hiveinek is meghagyta, hogy ne bocsátkozzanak szóba az idegen leánnyal, a tanítványainak pedig a legszigorúbban megparancsolta, hogy a talmudista nőt kerüljék.

— A talmud gyöngyei nem női ékszerek, szólt

a jesiva ifjai előtt. Vigyázzatok, hogy ne kerüljetek kísértésbe.

És a jesiva ifjai kerülve kerülték a rejtélyes idegen leányt és nem is mertek feléje közeledni sem. Csak egy ifjú volt, akit a tudás szomja már rég nyugtalanított egy különös fejtörős nagy kérdés miatt és mert a Tórához való szeretete nagyobb volt a lelkében még a mestere szavának tiszteleténél is, elment titokban a leányhoz, hogy feladja neki az érthetetlen talmudi rejtélyt. A leány könnyedén megfelelt a kérdésre és az ifjú sugárzó arccal sietett haza. A caddiknak nem szólt semmit, de a társai közül mégis csak elárulta a dolgot egynéhánynak. A talmudista ifjak aztán egyenként, titokban belopóztak a leányhoz és ki-ki előadta neki az ő jegnehezebb kérdését és boldogan távoztak a feleletekkel, magukkal víve azokat a csodálatos kérdéseket is, amelyeket a leány adott fel nekik, hogy gondolkozzanak rajtuk, vagy kérjenek rájuk feleleteket mesterüktől, a nagy caddiktól.

Mikor a caddik másnap magyarázni kezdte tanítványainak a talmudot, egymásután többen a legmélyebb fogású kérdésekkel kezdték ostromolni. A caddiknak elállt a lélekzete az ámulattól. Ilyen éleselméjű kérdéseket még sohasem intéztek hozzá azelőtt. Mikor aztán vallatni kezdte a tanítványait, a jesiva fiai félve beismerték, hogy nem tudták fékezni tudásszomju-

kat és titokban meglátogattuk a talmudista leányt és tőle hallották ezeket a tengermélységű kérdéseket is, amikre, hiába törték a fejüket, nem tudtak neki felelni.

— És nem vitt benneteket kísértésbe a leány szépsége? — kérdezte szigorúan a caddik.

— Olyan égi gyönyörűség hallgatni az ő ajkáról folyó szent Tórát — felelt lelkesen a jesiva feje —, olyan magasságokba ragad az ő ragyogó szelleme, hogy semmiféle testi gondolat nem férközhet hozzá.

A caddik sokáig, sokáig gondolkodott és kutatatta a régi könyveket. És minthogy még harmadnapra sem tudott megfelelni a tanítványaitól hallott kérdésekre, most már ő is égett a vágytól, hogy a feleleteket hallja.

— Menjetek hát hozzá és mondjátok meg neki, én kéretem, hogy adja meg a feladott kérdésekre a feleletet.

— De vigyázzatok, tette hozzá a caddik szelíden, vigyázzatok, hogy mindig legalább ketten legyetek nála együtt, hogy át ne hágjátok a bölcsék tilalmát, mert nem szabad idegen nővel egyedül maradni.

Az ifjak szomorúan jöttek vissza és jelentették a caddiknak: a leány azt üzenté, hogy ő csak személyesen mondja el neki a feleleteket, minthogy úgyis már régen epedve vágyik megismerni Izrael fényét, a talmud tengerének világítótoronyát. Ha

tehát a caddik hallani akarja a magyarázatokat, fogadja őt az otthonában.

A caddik lelkében sokáig viaskodott egymással a tudás után sóvárgó vágy és az idegen nőtől való félelem. Hiszen még sohasem beszélt más nővel, mint a hitvesével és azzal is csak a legszükségesebbet. Ne szaporítsd a szót a nővel, mondják a bölcsek, még a feleségeddel sem, hát még idegennel. De a Tóra titkaiba elmélyedni a legnagyobb jócselekedet. Megfejtetni egy rejtélyes helyet, lelket önteni egy holt szóba, feltárni a szent írások rejtelseit — a legszentebb isteni parancs. Végre győzedelmeskedett a caddik lelkében a Tóra szeretete és megizente a leánynak, hogy jöjjön el hozzá és kész személyesen meghallgatni a feleleteit.

Mikor a leány belépett a caddik nagy szobájába, a caddik hívei és jesivatanítványai elbűvölve felejtették szemüket a tüneményes szépségű teremtesen, csak a caddik nem emelte fel a szempilláit. Mereven, lesütött szemekkel ült a helyén és várt, amíg a leány megszólal.

Mint égi csengetyű csengett a leány hangja, amikor a titokzatos talmudi kérdéseket egymás után csodás könnyűséggel megfejtette. Az egész terem megtelt a Tóra izzótűző levegőjével és senki sem mert egyetlen szóval sem közbeszólni. A caddik maga is, mintha elandalodott volna a gyönyörűségtől, mozdulatlanul hallgatta végig a

leány előadását és csak amikor hirtelen befejezte, szólalt meg lágy hangon:

— Még az utolsó kérdésre nem adtad meg a feleletet, leányom, pedig az a legmélységesebb és azt vágytam legjobban meghallani.

— Azt az egyet, felelt a leány, mert csak a legnagyobbaknak való, csak úgy modhatom el, ha senki más nem hallja.

Az egész termen végigszáguldozott a meglepetés. A hívek és az ifjak kérdő tekintetet vetettek egymásra.

— Vajjon mit fog most a caddik csinálni?

A caddik lelke azonban már egészen el volt merülve a Tóra mélységeinek gyönyörűségében és önfeledten mondotta:

— Hát akkor menjen ki mindenki!

A caddik nagy szobája néhány pillanat alatt kiürült. Közben felhangzott itt-ott a csodálkozás:

— Hiszen nem szabad egyedül maradni?...

— A Tóra oltalmat ad, — nyugtatta meg a kifelé tolakodó szomszédja.

És a caddik egyedül maradt benn az idegen leánnyal.

Szomjazó ajka mohón szivta magába a csodálatos leány ajkáról áradó szent titkokat, minden szava úgy zengett a fülébe, mintha mennyei angyalok hárfáéneke volna. Lelkébe, szívébe, egész lényébe valami égi gyönyörűség zsongott át és nem tudta magát többé visszatartani, hogy

egy pillanatra fel ne tekintsen a csodás lényre, ahonnan a csodás hang árad feléje.

És amint a gyönyörű leányra nézett, egy pillanatra úgy érezte, hogy a leány ajkáról áradó Tóra illatába belevegyül a leány szájának kábító balzsamos lehellete . . .

A caddik megdöbbenve összerázkódott. Hirtelen felállt, odafutott az ajtóhoz, gyorsan felszakította és szinte kérlelő hangon kiáltotta:

— Tanítványaim és híveim: jertek be!

... És akik mélyebben tudnak belelátni a világ folyásába, tudják, hogy ez az egész dolog a Sátán műve volt, aki csakis a Tóra erejével tudta a belzi caddikot egy ilyen kis bünbe sodorni, hogy elüsse őt a messiásságtól, a szenvedő világot pedig a várva várt megváltástól.

A BAAL-SEM HALÁLA

Halála előtt évekig már csak nagy erőlködéssel birta visszatartani a lelkét, hogy fel ne röpphenjen az égbe, a Lelkek Csarnokába. Valányszor imába fogott és lelke emelkedni, lebegni kezdett, mindig erőt vett rajta a vágy, hogy felszálljon a tiz Szeфирán keresztül a Koronáig, hogy újra egyesüljön eredeti forrásával, az isteni Dicsfénnel, amely az Idők elején kisugározta. A teste ilyenkor összeroskadt és a hívek rémülten nézték a caddik tiszta testének vergődését, fel-emelték és az ágyba fektették. De nemsokára magához tért, felegyenesedett és elmondta reszkető hangon, milyen látomások tárultak eléje, míg a lelke a magasságokban bolyongott . . .

Egyszer már majdnem örökre elszakadt a lelke a testétől. Jomkipur este volt, a caddik, bár nagyon gyengélkedett, most is maga akarta előimádkozni a Kol-Nidrét, mert látta, hogy az ítélet, amelyet fent Izrael fiaira kimondani akarnak, nagyon kegyetlennek készül és ezt meg kellett akadályozni. De alig imádkozott egynéhány mondatot, alig próbálta összekötni a gondolatát

az első Szeфирával, lelkét már felvonzotta a Vég-
telen és repült, repült feljebb és feljebb és mi-
kor ama Csarnok elé ért, hallotta, amint a lelkek
örömbe olvadva, gyönyörtől reszketve susogták
egymásnak:

— Jön a Baal-Sem, köztünk lesz a Baal-Sem
is már!

A tiszta lélek azonban tovább szállt, feljebb,
feljebb, hogy a tündöklő Korona sugaraiba ol-
vadjon... De akkor az Élet fájának lombjai
közül, a Madárfészekből dal zendült feléje, a
Messiás lelkének a dala volt..., magához csá-
bította a Baal-Sem lelkét és amikor elébe ért,
kinyilatkoztatta, hogy az ítélet enyhülni fog,
de még nincs itt az ideje az ő felköltözésének,
szálljon csak vissza a földre és terjessze a tanait,
a lélektisztító szent titkokat, mert addig nem
valósulhat meg a Megváltás ideje, míg az ösz-
szes lelkek meg nem tisztulnak...

És a lélek engedelmeskedett. A Baal-Sem ma-
gához tért és alig hallható hangon tovább foly-
tatta a Kol-Nidrét... A hívek pedig tudták,
hogy a Baal-Sem nem is halhat meg az Engesz-
telés napján, hiszen neki nincsen büne...

Harmadnapra a Szombat első lakomájánál a
Baal-Sem a lélek és Isten egyesüléséről beszélt,
ami nagyobb gyönyör, mint vőlegény és ara
egyesülése... És ki ne tudta volna, hogy ezeket
a titkokat akkor hallotta odafent...

Még néhány hónapot kellett a lelkének a földön töltenie. De ezek a hónapok tele voltak termékenységgel és kegyelemmel. A caddik már nem hagyta el a szobáját és a hívek mindig körülötte állottak és hallgatták a szavait. Egész héten keveset beszélt, de a Szombat harmadik lakomájánál, alkonyatkor, amikor nem volt sem nappal, sem éjjel, mindig nagy titkokat nyilatkoztatott ki; boldog, aki hallotta.

— »Tele van a föld az ő dicsőségével«, mondja az Irás. Minden tele van Istennel és Isten mindenben van, még a gonosz vágyban, a vétke cselekedetben is. De a bűn fáj neki és ez a Sechina szenvedése . . . Sokszor azonban elrejtőzik . . . Látjátok, már hideg van odakint, a levelek lehullottak, a virágok elhervadtak, a madarak elnémultak, s a kis patak befagyott, mert a Király elrejtőzött, az udvar elvonult és vele elköltözött az öröm, a vígság, és a fény . . . De csak a fák, virágok, madarak és a patak elől rejtőzhet el, mert azoknak nincs gondolatuk. Az ember azonban maga elé képzei, lelke elé varázsolja mindig és ami a gondolatban él, az az igazi élet és csak az él, ami a lelkünkben él . . . A gondolat egyesíti a lelket a legfelsőbbel és azért az embernek mindig örülni kell, mert a Király előtt nem illik szomorkodni, csak derült lélekkel léphetünk színe elé.

A Baal-Sem még megélte, amikor a Király és

az udvara újból megjelentek és az ablakon meleg napsugarak áradtak be az imaháznak berendezett szobába. De a caddik teste egyre gyengült és csak az ablakon át gyönyörködhetett az ünnep látványaiban, csak az ablak mögött mondhatta el halkán a virágokat köszöntő imát...

Bent a szobában azért most is ünnepi derű lebegett. És mikor Peszach előtt beköszöntött a nagy Szombat, az a nagy nap, amelyen minden áldás megkétszereződik és az összes égi Csatornák mind megtelnek, a caddik arcáról már le lehetett olvasni, hogy elérkezett a kegyelmek kegyelme és mindenki kíváncsian várta a Szombat harmadik lakomáját...

— Az egész világ csak ének és tánc a Legfelsőbb előtt... A mindenség csupa dal és mindenki és minden ad hozzá egy hangot... Minden lélek egy-egy énekhang, a Tóra minden betűje egy-egy énekhang, és minden lélek a Tórának egy-egy betűje... És a hang legnagyobb gyönyöre, hogy símán, édesen beolvadhat a nagy Dalba, melytől a Király kegyelemre derül... A lélek akkor olvad a Dalba, mikor kiszáll a testből és azért legnagyobb gyönyöre, ha a Tóraadás napján hagyhatja el a testet, mert akkor tele van a mindenség a Tóra mirhaillatos betűivel...

Ezt mondotta a caddik a harmadik lakománál. És akinek halló füle és látó szeme volt, bizto-

san tudhatta már, hogy a Baal-Sem a Kinyilatkoztatás ünnepén fog búcsut venni a földi világtól . . .

Maga a caddik ezentúl mindig vidám és derült volt. Édes izgalom ült az arcán, mintha gyönyörű utazásra készülne . . . És amikor Peszachtól Seboutig esténként a Szefera napjait számlálta, bár hangja folyton gyengült, egyre nagyobb újjongással mondotta el az imákat . . . Végtelen öröm töltötte el, hogy már csak néhány nap választja el a Céltől, a napok egyre fogynak . . . öt nap, négy nap, három nap, két nap, egy nap . . .

Sebuót este, mikor az Ara magára veszi a legdiszesebb ruháját és legtündöklőbb ékszereit, hogy teljes hódító szépségben vegye át a Vőlegényétől a legdrágább nászajándékot, a Tórát ; ezen az estén, mikor Bar Jochái és a Társaság leszállnak a földre, hogy széthintsék a Kabbala ragyogó fényét, a Baal-Sem új hófehér ünneplő ruhában állott a virágokkal és koszorúkkal teleaggatott frigyszekrény előtt . . . Ott mondotta az imát és a Frigyszekrényről illatos virágszirmok és levelek hullottak alá a caddik fejére és vállaira . . . A Tóra megkoszoruzta őt nagy utjára . . .

Ima után hirtelen elsápadt és tántorogni kezdett. Gyorsan magához intette egyik hívét és vállára támaszkodva ment lassú, reszketeg léptekkel a kerevetig. Ledőlt . . . Az asztalon égő gyertyák sokasága csodás fényt árasztott a caddik

fehér alakjára, fehér hajfürtjeire, fehér arcára, fehér szakállára és fehér ruhájára... A tiszta fehérségből csak két fekete láng sugárzott, a caddik két lángoló fekete szeme...

A hívek aggódva vették körül a caddik fekvőhelyét és szomorúan nézték halotthalvány arcát.

Az egyik zokogva borult a kerevet szélére:

– Mester, el akarsz bennünket hagyni!...

A caddik felpillantott és halkan szólt:

– Ne mondd azt... Én nem hagylak el benneteket... Kimegyek az egyik ajtón és bejövök a másikon... De ott is, mindenütt veletek leszek... Én nem hagylak el benneteket...

A hívek szemei könnybe lábbadtak. A rajongó mezericsi ifjú hangosan zokogni kezdett:

– Mesterem, a Tóraadás napja van. Ezen a napon beleszoktál világítani a sötét rejtekekbe... Nyisd most is szent titokra ajkaidat...

A caddik felemelte kezét és rátette az ifjú fejére:

– Légy áldott, te ifjú fáklya... Te fogod ezután széthinteni a fényt a világba...

A hívek tekintete egy pillanatra a csodálatos ifjú felé fordult; azután figyeltek tovább a caddik halk szavaira.

– Már nincs sok időm... De egy titkot mégis kinyilatkoztatok nektek... A »hívó a hitében él« mondja az Irás... De tudjátok meg: a hitetlen is a hitében él... Mert a taga-

dásában hisz ... A fő a hit ... Csak hit legyen ...

A caddik feje hirtelen visszahanyatlott, szemei lecsukódtak, de néhány pillanat múlva újra kinyitak.

— Már jönnek értem ... Nyissátok ki az ajtót ... Bar Jochái és a Társaság leszálltak már az égből ... Be akarnak jönni hozzám ... Nyissátok ki az ajtót ... Légy üdvöz, Bar Jochái ... Légy üdvöz, te csodás szent Világosság ... Üljetek ide mellém, üljetek ide mind, ti dicsfénytől ittasult szent mesterek ... Mindjárt megyünk ...

A caddik ismét lecsukta szemeit néhány pillanatra. Azután újra megszólalt, mindig halkabb és halkabb hangon:

— Látjátok, jönnek a bolyongó, tévelygő lelkek ... Jönnek a világ minden részéről ... Oly sokáig bolyongtak és nem engedték fel a Trónus elé ... Most jönnek, hogy magammal vigyem ... Jertek ti tévelygő, árva lelkek. Meg van bocsátva minden bűnötök. Jertek, felviszlek a Fényforráshoz ...

A caddik hangja hirtelen elcsuklott. Majd a szívéhez kapott reszkető kezével és néhány pillanat múlva alig hallható hangon susogta:

— Lelkem már utra készül ... Búcsút vesz a testtől ... Most búcsuzik a szívtől ... Most a kezemtől búcsuzik ...

— A caddik kezei hirtelen lehanyatlottak ...

— Most a szememtől búcsuzik . . . Nyissátok ki a Frigyszekrényt. A Tórárt akarom látni utolsó pillantásommal.

A mezericsi ifjú odafutott a Frigyszekrényhez, félrevonta a függönyt és kinyitotta az ajtót. A hívek mind arra fordultak és lázas ajkaikon egyszerre, mintha csak egyetlenegy hang volna, mélységes áhitattal zugott el: Atyánk, Királyunk! Nyisd ki a mennyek kapuit imáink előtt! . . .

— A caddik szemei lassan lecsukódtak. De ajkairól még halkan hallatszottak a szavak:

— Most ajkamtól búcsuzik a lelkem . . . Nehezen bir elválni az ajkaimtól . . . Csókolja, csókolja végtelenül édes csókokkal . . . Nehezen bir elválni . . . Látjátok, lobogó tűzoszlop ereszkedik alá az égből . . . Az isteni Matróna jön. A Sechina . . . Felcsókolja a lelkemet . . . Jertek . . .

A mezericsi ifjú elzokogta a halotti imát. És a szent Frigyszekrény ajtaja bezárult . . .

AZ ÚJHELYI MESSIÁSVÁRÓ

Minden éjféلكor, mikor a zengő falióra el-
ütötte a tizenkettőt, az újhelyi caddik,
Rabbi Mózes, Channa fia idegesen összerázkó-
dott, felkapta a fejét a nagy foliánsból és szo-
morúan nézett körül:

– Még mindig nem jött? . . .

A körülötte álló hívek közül senki sem felelt
a kérdésre, a caddik pedig hirtelen felemelkedett
a karosszékéből és odament az ablakhoz, kihajolt
és bánatos nagy szemeivel hosszan belebámult a
hangtalan, sötét éjszakába. Aztán lassan oda-
támaszkodott az ajtóhoz, kinyitotta, kinézett és újra
becsukta.

– Még mindig nem jön! – ismételte fájdal-
masan.

Néhány pillanatig ott várt az ajtó mellett,
aztán mintegy beletörődve a Mindenható akara-
tába, megérintette ajkával az ajtófélfára szögezett
szent írás tokjából kivilágító Isten-nevet. Majd
odament a kályhához, kivett belőle egy marék
hamut és reáhintette a fejére, oda, ahová regge-

lenként az imádságnál a szent tefilint szokta feltenni, közben halkán mormolta a próféta szavát:

»Hogy adjon Cion gyászolóinak
Tündöklő fejdísz a hamu helyett.«

Csüggedten levetette saruját, megmosta a kezét és leült a földre az ajtófélfá mellé. A homályos sarokban misztikusan pislákoló viaszgyertyát letette maga mellé a faszámolyra. Fejét mélyen lehajtotta a térdére és a mellét verve elmondotta szavanként az Osamnut, majd zokogva belefogott az éjféli imába:

»Bábel vizeinél ültünk és sírtunk,
Midőn Cionról emlékezénk...«

Zokogva mondotta végig az éjféli énekeket a gyilkos Edomról és a szenvedő Jerusolájimról, a vérről, mely a föld mélyéből az ég felé kiált, a drága gyermekek temetetlen testeiről, mik ragadozó madarak étkéül hevernek a szent város körül és a boldogtalan Anyáról, Rachelről, ki vigasztalanul jajgatva bolyong Ráma magaslatain és keseregve siratja elvesztett, bolygó gyermekeit...

»Gyűljetek össze Jákób fiai mind és halljátok,
Tépjétek meg a szívetek' és ne ruhátok'
Bűnötök miatt bolyong száműzve anyátok!«

És szól a kesergő ének a Sechináról, az Úr fényéről, aki maga is Góluszban bolyong, siratva párját, hogy nincs kinek tündökölnie és az Aszszonyról, Izrael lelkeről, aki mint örök Menyasszony ragyogott az Úr fellegének mennyezete.

alatt, Cion hegyén, és most mint koldusasszony az utcára kidobva vánszorog, ruháját letépte az ellenség és ő szerencsétlen és elhagyott . . ,

És szól a szomorú ének a Tóráról, amely gyászol, amióta dicsősége meggyaláztatott és amelynek lehullott a koronája, amidőn szent csarnoka lángok martaléka lőn . . .

Több mint egy óráig ült az újhelyi caddik a földön és sírt és zokogott. Mikor a Vigasztalás szavaihoz ért, hirtelen felemelkedett és mintha lelke újra megtelt volna bizodalommal, ujjongó hangon énekelt:

»Rázd le a port és kelj föl, Jeruzsálem rabja,
Oldd le nyakadnak kötelékeit, Cion fogoly leánya!«

És felvidulva járt föl és alá a szobában és kezeivel mintegy ritmusra tapsolva fejezte be az éjféli imát:

»Mert Jeruzsálem építője, Isten,
Im összegyűjti szétszórt Izraelt!«

A hívek, akik addig megilletődéstől némán ültek az asztal körül, most már vele tapsoltak és énekelték a caddikkal és ilyenkor mindnyájan átéreztek »a kái. bi« szavainak igazságát, hogy az újhelyi caddikban, Rabbi Mózesben, Jerémiás próféta lelke támadt fel újra, azért tud úgy szívből gyászolni Jeruzsálem pusztulásán, mintha a saját szemeivel látta volna, és azért várja olyan türelmetlenül éjjel-nappal a Messiás jöttét, Cion újraépülését.

Csak néhány óra maradt az éjszakából a pihenésre és a caddik visszavonult a hálófülkéjébe:

— Aztán jól vigyázzatok, ha valami zajt hallanátok az éjszakában, azonnal keltsetek fel, mert bizonyára a Messiás jön!

A hívek felváltva virrasztottak egész éjjel a másik szobában. A caddik csak félig lehunyt szemmel pihent a kereveten és a legkisebb neszre felugrott:

— Megjött? — kérdezte mintegy félálomban, aztán visszahanyatlott kemény fekvőhelyére.

Alig pitymallott a hajnal, a caddik már ébren volt, megmosta kezeit és arcát, aztán odasietett az ablakhoz és kinyitotta.

A hajnali sugarak mint ragyogó kis angyalkák szöktek be a nehézpárás szobába és megtöltötték fénnel, ragyogással.

A caddik kitárta karjait a nyitott ég felé és édesen éneklő hangján mondotta el a hajnali köszöntést. Azután sugárzó arccal a híveihez fordult:

— Még nem jött meg. De a jobb fülem folyton hallja a Messiás trombitájának a hangját, míg a balfülembe az egek dalos seregeinek züm-mögése muzsikál. Még nem jött meg, de meg-jön! Ha nem ma, holnap biztosan!

Égész napját lefoglalták a caddiknak a hívei, akik közelből és távolból zárandokoltak el hozzá, ki panasszal, ki kéréssel, ki tanácsért, ki segít-

ségért. És Rabbi Mózes meghallgatott mindenkit türelmesen, szelíden ; tanácsot osztott, vigasztalt, bátorított, lankadó kezeket erősített és megtört lelkekbe új életet öntött. Közben olykor-olykor felsóhajtott :

— Világok Ura, Atyám, vedd le a földi gondokat fiaid vállairól és valamennyi tiszta lesz, mint az ég anyala és akkor elkövetkezhetik a Megváltás!

Mikor a Szabadság ünnepe, a Peszach közeledett, a caddik már nem tudta fékezni türelmetlen messiásvárását. Mindjárt délután fehér ünnepi ruhába öltözött, hat pászkát tett egy kosárba, melléje egy üveg bort és a nagy ezüst serleget. A kosarat a botjára kötve a vállára akasztotta és odaállt a nyitott ablak elé és neszelt, nem hallja-e a Messiás kürtszavát. Így állt a távolba merengve, amíg be nem esteledett. És mikor hívei halkan figyelmeztették, hogy itt az ünnep-esti ima ideje és a templomban már várnak rá, a caddik szomorúan vette le a kosarat a válláról és csüggedten mondotta :

— Még mindig nem jön! De talán vannak még lelkek, akiknek előbb még meg kell tisztulniok, hogy vele mehessenek a Megváltóval, hogy ne maradjanak az örök kárhozatban. Hadd várjunk hát még egy kicsit rájuk, hiszen ők is testvéreink!

Így mult nap-nap után, év év után. És az

új helyi caddik minden percben várta a Messiást. A szakálla, a haja már egészen megőszült, a szeme elkomorodott, a homlokát, az arcát tele-szántotta redőkkel az idő, a háta meggörbedt, a tagjai ellankadtak. Már csak két ifjú hívének a vállára támaszkodva tudott néhány lépést tenni a szobájában. És Rabbi Mózes nagyon aggódott, hátha most jön meg a Messiás, hogyan fogja ő tudni követni az ő száguldó diadalszekerét? Azután megvigasztalódott a régi szent bölcssek szavaival, hogy a Messiás eljövételének idején az Úr kiemeli a napot a tartójából, hogy szabadon ragyogjon le a földre, a gonoszok elpusztulnak az erős napfénytől, az igazak pedig meggyógyulnak és megifjodnak tőle . . . És a caddik egy pillanatra úgy érezte, mintha már is teljesült volna rajta a szent ige és ő visszanyerte ifjú erejét. Felemelkedett a székéről, de alig tett egy-két lépést, erőtlenséggel lerokkadt a kerevetre.

És Rabbi Mózes, Hanna fia érezte, hogy utolsó órája közeledik. Halálos kór rombolta gyöngé testét, mely már-már romba dőlni készült. De testének minden fájdalmát legyűrte lelkének végtelen fájdalma, hogy ő nem fogja már megélni a Messiás eljövetelét. És az izgalomtól, vágytól egészen lángbaborult a szeme és lázas verejték ült ráncos homlokára. A hívek lehajtott fejjel, összeszorult szívvel, halkán zsol-tárokat mormolva állottak a patyolatfehér beteg-

ágy körül, olykor félénk, aggódó pillantásokat vetve a haldokló szent aggastyán felé . . .

Egyszerre csak megszakadt a halk zsoltármormolás. A caddik hirtelen felemelte a fejét, felült a fekvőhelyén és két karját az ég felé emelve kiáltotta:

— Világ Ura, Teremtőm, Atyám! A legkisebb szolgád vagyok én, de te tudod, hogy ajkamat sohasem hagyta el más mint igaz szó . . . Most sem tudok hazudni . . . Meg kell, hogy mondjam neked, ami a szívemben ég . . . Teremtőm, Atyám! Ha a te szolgád, Mózes Hanna fia, tudta volna, hogy meg fog őszülni és a Messiás nem fog megjönni, — biztosan nem bírta volna ki . . . De te Világ Ura, csalogattad őt csellem napról-napra, amíg szegény meg nem őszült . . . Bizony könnyű dolog a Világ Urának félrevezetni egy ilyen szegény bolondot . . . De legalább most hadd jöjjön már a Messiás . . . Nem én miattam, hanem a Te neved miatt, hogy megszenteltessél a földön . . . Nem magamra gondolok, te látod a lelkemet . . . De hadd legyek én engesztelő áldozat egész Izraelért . . . Ne is jussak fel az égbe, a szentek fénylő csarnokába soha . . . Csak a Messiás jöjjön és én feláldozom a lelkem üdvösségét a Te szent neved dicsőségéért . . .

És Rabbi Mózes, hátrahanyatlott a fekvőhelyén és kilehelte tiszta lelkét.

És a tiszta lélek fönt az eget végtelenségében

bolyongott-bolyongott sokáig. Mert Rabbi Mózes lelke nem akart bemenni a Mennyeek országába, míg a Messiás meg nem jelenik a földön és el nem érkezik minden lelkek megváltásának ideje. A végtelen ürben repdesett a caddik lelke és nem tudták felkapni a Lelkek Csarnokába, ahol a próféták, Mózes és Jeremiás már epekedve vártak reá.

És akkor az égiek újra cselhez folyamodtak. Leküldték Dávid királyt a mennyei trónusról, hogy közeledjék a caddik bolyongó lelkéhez. És Dávid király leszállt az alsóbb egekbe, hárfahanggal és zsoltárénekkel. A caddik lelke utána szállt az édes hárfahangnak, az andalító zsoltáréneknek és a szférák zenéjétől megittasodva egyre magasabbra és magasabbra emelkedett a mennyei hangok után. Míg végre káprázatából felébredve, ott találta magát a Lelkek Csarnokában, ahol a szentek lelkei vigasztaló-éneket zengenek az Urnak, aki éjjelente felkel a Rejtekekből és síratva megváltatlan, szenvedő gyermekeit, két nagy könnycseppet hullat alá a végtelen Oceánba . . .

A FURULYÁS IMA

T persze azt hiszitek, hogy minél többet imádkoztok, annál jobb! — szólt hozzánk reb Sáje mester, mikor egyszer a templomból jövet, kissé elkésve érkezünk a chéderbe.

És mindjárt nekihevülve folytatta:

— Pedig, ha tudnátok, milyen viszontagságos utakon és mennyi veszedelmeken keresztül érhet csak el egy-egy kiejtett imahang messze céljához! . . . És bizony, mondom nektek, gyerekek, sokszor jobb nem imádkozni . . .

Kípirult arccal, mohó kíváncsisággal lestük a mester szavainak magyarázatát. És reb Sáje nem is késett a felvilágosítással.

— Képzeljétek csak el, fiaim, mennyi erő kell csak ahhoz is, hogy az ima áttörje a templom mennyezetét, hogy szabadon az eget felé szárnyalhasson! Egyszer a Bál-Sem — legyen a szószólónk az Úr trónusa előtt! — vándorútja közben betért egy kis városka templomába, de mikor a küszöb elé ért, hirtelen ijedten megállott, mintha a földhöz szögezték volna a lábait. A hivek félénken kérdezték, miért nem megy

be. És a caddik, figyeljeteK ide, azt felelte, hogy nem mehet be, mert a templom tele van zsúfolva imákkal. A helybeliek persze örültek ennek, mert azt hitték, hogy ez hizelgés az ő községükre, hisz minden templomnak tele kellene lennie imákkal. De a Bál-Sem megmagyarázta nekik, hogy bizony nagy szégyen ez. Mert azok az imák, amiket ott imádkoztak, nem fakadtak a lélek forrásának mélységéből, azért nem volt bennök annyi erő, hogy áttörjék a mennyezetet és így a templom falai között rekedtek. Idővel pedig annyira telezsúfolódott velük a levegő, hogy most már be sem lehet lépni a templomba, anélkül, hogy az ember lába imákra ne taposna!

Nagy könnyörgések után mégis bement a caddik a templomba és az ő tiszta szívéből fölszálló fohászkodások magukkal vitték a lennrekedt imákat is az égbe.

Csakhogy Bál-Sem nem jelenik ám meg mindennap, — folytatta reb Sájé mester. Az imák pedig szaporodnak napról-napra, megtelnek velük az imacsarnokok és templomok, eleinte még ide-oda szállingóznak, mint fehér madárcák a kalitkában, lassankint egyre szűkebb-szűkebb lesz számukra a hely, egyre összébb-összébbhúzódnak és szomorúan egy helyen repesve lebegnek a fejek fölött, majd kénytelenek bevonni szárnyaikat, nagy zúrzavarban kavarognak a levegőben, sokan egymásba ütődnek és sebesülten, alétlan

hullanak le a földre és mikor a templomba lépünk, reájuk taposunk, a szegény imák pedig nyöszörögnek, zokognak, sirnak, de nem mindenki hallja . . .

— Én már hallottam! — szólt közbe Rivele, aki tanulás közben mindig a messzeségbe szokott elábrándozni kék nagy szemeivel, — bizony én már hallottam!

A mester szeretetteljes, lágy tekintetet vetett Rivelére, mi pedig csodálattal és tisztelettel néztük reb Sája jóságos arcát és mindnyájunk lelke egyetlen vágyban ölelkezett: bár csak mi is azon a fokon volnánk már, hogy láthassuk a kóválygó imákat, a fehér kis madárcákat . . .

A mester folytatta:

— És ha már keresztültörte magát az ima a templomon, mennyi veszedelem vár még reá, míg a hét égen keresztül Isten trónusához jut. Gonosz szellemek és sátánok hada állja el az útját minden egyes ég bejáratánál; hajszoják, üzik, kergetik, riasztják és ha az emberi szív nem öntött beléje elég erőt, bizony sokszor visszahanyatlik az ima a földre . . . Vagy ha csak parányi folt van fehér szárnyán, parányi folt, mely idegen gondolattól tapadt reá, nem juthat többé a Trónus elé . . . És ha a jó szellemek nem vennék oltalmukba, kevés ima érhetne odáig. De a jó szellemek ott lebegnek az egek bejáratainál és sokszor civakodnak és viaskod-

nak a démonokkal egy-egy ima miatt; kiragadják a karmaik közül és repülnek vele egyenesen fel a Dicsfény Csarnokába, hol az évezredek imái mind ragyogó sugárözönben rajongják körül a fényben tündöklő Sechinát . . .

— És ha a Dicsfény Csarnoka megtetik, mi lesz akkor? — kérdezte az álmodozó Rivele.

— Akkor elérkezik a Kegyelem ideje, megjön a Messiás és akkor megszűnik az imádság, mert mindenki boldog lesz, végtelenül boldog — felelt reb Sáje.

Azután sietve visszatért a témájához :

— És az imának, hogy ilyen magasra jusson, nem kell éppen szavakból állania. A Bál-Sem három napig bolyongott egy sűrű erdőben, a magányba merülve. Gyönyörködött a fák illatában, a madarak énekében és ez a gyönyörködés volt ebben a három napban az ő imádsága. És ez még sokkal magasabb istenszolgálat, mint az imádkozás szavakkal. Ez az ima tiszta, testetlen lelke . . . A leviták a jeruzsálemi szentélyben hegedültek, doboltak, furulyáztak, citeráztak, trombitáltak szombaton és minden ünnepeken és ez a zene volt az ő imádságuk . . . A főpap fehér ruhájának suhogása és a palástja szegélyére varrott ezüst csengetyűk csilingelése tisztább imádság volt, mint az, amit ajkai mondtak . . . A sófár hangja Rós-hasono napján több imát ragad magával az égbe, mint ezer

caddik fohásza . . . Hát még az isteni Tan tiszta, önzetlen tanulása! Ebben lehet még csak az ima legmagasabb fokát elérni . . .

A kopott fali óra kilencet ütött. Reb Sáje abbahagyta a fejtegetést, kinyitotta a nagy foliánst és reákönyökölt mind a két kezével. Azután levette kalapját a fejről és letette az asztalra. Kalapja alatt még egy kis fekete sapka bársonylott, azt viselte rendesen, ha tanított. Mi is kinyitottuk a fólíánsokat és vártuk a jelt, hogy ki kezdje a lecke felmondását. De a mester nem tudott elszakadni megkezdett témájától:

— Már késő van. De ezt az egy mesét még el akarom nektek mondani; később talán elfelejteném:

— Élt a faluban egy zsidó földmives, aki a nagy ünnepeket mindig a Bál-Semnél szokta tölteni. Ennek a földmivesnek volt egy fia, akit sehogy sem lehetett tanulásra fogni, mindig elszökött a tanítójától és napokig elbarangolt nó tázva, furulyázva a réteken, a mezőkön és az erdőkben. Végre megtette őt az apja juhnyája pásztorának. A fiú tizenhárom éves lett és még imádkozni sem tudott. De minthogy bar-micva napja éppen jomkipurra esett, magával vitte őt a Bál-Sem templomába, hogy legalább mások imáját hallgassa. A fiú egész délelőtt hallgatagon ült atyja mellett. De mikor a hívók a halk

muszaf imát végezték, durcásan megráncigálta atyja kabátját.

— Apám, bele akarok fujni a furulyába.

Az apa nem felelt, hanem halkan tovább imádkozott. A fiú pedig várt, amíg befejezte az imát. Amikor látta, hogy atyja három lépést tesz visszafelé, újra megszólalt:

— Apám, szeretnék belefujni a furulyába.

Az apa haragosan nézett reá.

— Hát elhoztad a furulyát a templomba?! Hiszen ünnepnapon hozzá sem szabad nyúlni!

A fiú elhallgatott és szégyenkezve sütötte le szemeit. Mikor azonban néhány óra múlva a halk Mincha-imára került a sor, a fiú arca egészen lángba borult és újra ráncigálni kezdte atyja imaátvetőjét.

— Apám, nagyon szeretnék belefujni a furulyába!

Az apa hátranézett és mérgesen intett neki, mintha veréssel fenyegetné. Elvenni azonban nem lehetett tőle a furulyát, mert hiszen ünnepkor nem szabad hozzányúlni.

A fiú visszahökkent, de szemeiben vad tűz lobogott, mint áldozati tűz a szent oltáron. Arca vérvörös volt és homloka fénylett, ragyogott... És atyja látva, hogy a fiú annyira vágyódik a furulyázásra, félt, hogy még csakugyan bele talál fujni a templomban nagy botrány lesz belőle. Mikor imáját befejezte, megkérdezte tehát a fiútól:

— Melyik zsebedben van a furulya?

— Ebben ni!

És a fiú odatartotta atyja elé kabátja zsebét. Az apa erősen megfogta, hogy a furulyát ki ne vehesse. Így fogtak hozzá a csendes Neila-imához.

Az egész község halkán, áhitatosan imádkozott. Egyszerre csak a fiú egy erős rántással kiszakítja a kabátja szélét atyja kezéből, felrohan az emelvényre és ott hangosan fujni kezdi a furulyát.

Nagy megbotránkozás morajlott végig a templomban. Mindenki az emelvényre nézett. Pszt! Pszt! — hangzott mindenfelől egyre hangosabban és hangosabban. Többet nem mondhattak, mert hiszen nem szabad a Neilát félbeszakítani. A fiú pedig lángoló arccal, rendületlenül állott a helyén és fujta-fujta a megkezdett nótát. Senki sem mozdulhatott a belyéről ima közben, csak a fenyegető öklök emelkedtek vadul az emelvény felé...

Ekkor azonban mindenki csodálkozására a Bál-Sem, kinél máskor a Neila-ima órákig tartott, három lépést tett hátrafelé; aztán egyenesen felment az emelvényre, átölelte a furulyázó fiút s hosszú, áhitatteljes csókott nyomott a homlokára.

És addig tartotta átölelve a fiút, míg a község is befejezte az imát; azután a következőket

mondotta az emelvényhez rohanó ámuló hiveknek:

— Ez a kis cáddik itt az égbe segítette mindnyájunk imáit, azért rövidíthettem meg én is a Neilát. Imádkozni nem tud, de mikor a szent napon hallgatta, amint Izrael fiai imádkoznak, őt is elfogta a vágy, az epedés, hogy kiöntse lelkét Isten előtt. És mert lángoló sóvárgását szavakkal kifejezni nem tudta, nem birta másként lecsillapítani lelke szomjúságát, mint azzal, hogy a furulyába fujt... És mert az apja visszatartotta őt egész nap a furulyafuvástól, a vágy egyre lángolóbb, egyre emésztőbb lett benne és amikor végre egész erejével kitört, furulyájának imája egyenesen az égbe szállt a Dicsfény Csarnokába, a Sechina trónusa elé és magával vitte mindnyájunk imáit, az én imámat is...

— Csak ezt akartam még nektek elmondani, — fejezte be meséjét reb Sáje mester — azt akartam, hogy fogalmatok legyen róla, mi az igazi ima. És most fogjunk hozzá a tanuláshoz!

Mi pedig hozzáfogtunk fiatal lelkünk tiszta áhítatával. Hiszen most már tudtuk, hogy a tiszta önzetlen tanulás is imádság...

MÁJERL

Ti természetesen azt kérdezitek, kicsoda ez a Májerl? És nem veszitek észre, hogy már ez a kérdés magában is nagy sértés. Májerlt ismernie kell mindenkinek, hívőnek s ellenségnek egyaránt. Még a »lubliniek« is, akik olyan sűrűn szeretik emlegetni, hogy Májerlt a lublini caddik tette naggyá, elismerik, hogy naggyá lett. Sőt nagyon naggyá, amint ezt a »lublini« messzeható tekintete előre látta.

Mert Májerl, mielőtt még Premislánban »ki-nyilatkozott«, maga is a lublini caddikhoz zárándokolt minden ünnepre és itt ellesett egyet-mást, amit pedig a premisláni hívek váltig tagadtak. De hát ehhez az elleséshez is nagy erő kellett, és boldog, aki már ifjúkorában arra a fokra emelkedik, hogy a »lublini«-tól elleshessen valamit...

Mikor Májerl először jött Lublinba, mindjárt feltűnt a caddiknak. Péntek este az ima után a hívek felé fordulva kérdezte:

— Ki az, aki oly édesen tudott könyörögni Istenhez, hogy még a gonoszság angyalai is megindulnak fohászkodásán?

Természetesen senki sem felelhetett a caddik kérdésére. Kijöttek a templomból és a hívek mind a caddik lakására mentek, hogy ott is köszöntsék a Szombatot. De alig hangzott el az első dal, a caddik újra megszólalt:

— Ki az, aki oly édesen tud énekelni Szombat királynőjéről, hogy az égi vádlók is elhallgatnak és figyelnek dalára?

Újra nem felelt senki. De mikor a »kiddus«-nál mindenki a kezében tartotta a Szombatot köszöntő borospoharat, a lublini caddik széttekintett nagy tüzes szemeivel és meglátta, hogy az asztal végén ülő fiatal ember poharában annyira forrásnak indult a bor, hogy kicsordult szomszédja kezére . . .

— Hogy hívnak, fiatalember, — szólt le a lublini caddik.

— Májerl, — felelt amaz pirulva.

— Hová való vagy?

— Premislánból.

— Mi vagy te?

— Semmi.

— Miből élsz?

— Semmiből.

— Jer, ülj ide mellém.

És akit a lublini caddik maga mellé ültetett, az tudvalevőleg nemcsak ezen a földön ült mellette, hanem odaát a túlvilágon is.

Májerl még sokszor jött ezután Lublinba.

Atyjától egy kis egylovas kocsit örökölt, azon tette meg rendes zarándokútját az ünnepekre. Egyszer a Chanuka-ünnepet akarta Lublinban tölteni, látni akarta, hogyan gyújtja a caddik a makkabeus-ünnepi szent gyertyákat. Erős tél volt. A hó térdig ért és az uton gyakran találkoztak az emberek farkasokkal. Majerl vigan hajtotta a lovat, zsoltárokat és héber énekeket dalolva. Mikor a Premislan és Lublin között elterülő nagy erdőbe érkezett, egy öreg zsidó jött szembe vele. Májerl megszólította:

- Honnan jössz?
- Lublin felől.
- Hová mégy?
- Premislán felé.
- Minek?
- Kiházásítom a leányomat és gyűjtenem kell néhány forintot hozományra.
- De hiszen gyalog nagyon lassan érsz oda. Tudsz lovat hajtani?

- Igen.
- Akkor ülj fel a kocsira, fordítsd meg és hajts visszafelé. Én mehetek gyalog is, nekem nem sietős a dolgom.

És Májerl addig kérlelte az öreget, míg átvette tőle a kocsit. Az öreg sóhajtván ült fel a bakra és megrántotta a gyeplőt. Májerl utána kiáltott:

- Megállj csak, öreg, kocsin ülve könnyen

megfázhatsz. Itt a kabátom, vedd magadra. Én gyalog megyek, majd felmelegszem úgys.

Az öreg könnyezett a meghatottságtól. Azt hitte, a csodatevő Elijáhu próféta jelent meg neki a hősivatagban. Majerl pedig tovább ment vékony kabátjában gyalog. Az út közepén eltévedt és egész éjjel az erdőben bolyongott. Csak másnap reggel érkezett Lublinba félig megfagyva. Mikor a lublini caddik meglátta, rákiáltott az összes hívek előtt:

— Minek jössz te még hozzám? Maradj otthon és várd, hogy *hozzád* jöjjenek az emberek.

Ettől a pillanattól fogva Májerlből *reb Májerl* lett. Visszafelé már sok hívő kísérte és a »premisláni caddik« némely dologban túl tett még a lublinin is.

Reb Májerl útja különben egészen elütött minden más caddikétől. »A vig caddik«-nak nevezték. Mindig ujjongott, mindig tapsolt, mindig dalolt és mindig sugárzott az arca: »Amit Isten rendel, az mindig jó, annak örülni kell, akár áldásnak, akár csapásnak látszik.« Jöttek hozzá mindenünnen különféle kérdésekkel, különféle bajokkal, panaszokkal, de amikor meglátták reb Májerl vidám arcát, senki sem merte elszomorítani; reb Májerl vidámsága átszállott a hívekre is: elfelejtették, elhallgatták panaszukat és felvidulva, új erővel, új bizalommal tértek haza. Ha valaki mégis elő kezdte adni a panaszát, reá kiáltott:

— Megérdemelted, mert szomorú vagy. A szomorúság a legnagyobb bűn. Az egész világ örül, a föld is örül, az ég is örül, a nap is örül, a kis füvecske is örül; télen, mikor a hó elfödi, álmában is örül; nem látod, minden örül, Májerl is örül és a Sechina csak ott van, ahol öröm van!

Minden délután kiment az erdőbe és bujósdit játszott a gyermekekkel. És ha valamelyik gyermek játék közben »rebbe«-nek szólította, odament hozzá, megsimogatta a fejét és mosolyogva mondotta neki:

— Nevezd csak Májerlnek, ne félj, Te nagyobb »rebbe« vagy mint én, neked még nincs bűnöd, csak vigyázz, hogy később se legyen.

És mindenki tudja, hogy azokból a gyermekekből, akikkel reb Májerl játszott, nagy emberek lettek.

De nemcsak a gyermekekkel játszott, hanem Istennel is. Imája édes dalolás volt és egyébként is úgy beszélt a Teremtőjével, mint rakoncátlan gyermek a szülőjével. Ha nagyon bántotta valami, összekulcsolta a karjait, dacosan felnézett az égbe és perlekedni kezdett Istennel.

— Talán azt akarod, Atyám, hogy vétkezzem ellened? Tehetsz velem amit akarsz, Májerl csak Májerl marad!

És nemcsak a maga érdekében, hanem másért is pörbe szállott égi atyjával, legtöbbnyire pedig

bűnösökért, akik valami bajba jutottak. Ilyenkor az asztalra csapott és mérgesen kiáltotta:

— Nem szégyelled magad, világ Ura?! Teremtettél embert húsból és vérből, csupa gyenge anyagból, és fogékonnyá tetted minden bűn iránt, holott szilárdnak, erősnek kellett volna teremtened, hogy el ne tántoríthassa semmi; azután hagyta, hogy vétkezzék, holott megóvhattad volna — és most még te bünteted őt? Nem szégyelled magad?!

Reb Májerl szavainak természetesen nagy volt a hatása az égben és ő többet ért el perlekedésével, mint más caddik az imájával.

Sokszor azonban felzúdultak odafenn, hogy reb Májerl beavatkozik az égi dolgokba és már nem is kér, hanem követelődzik. De reb Májerlen nem lehetett kifogni. Ilyenkor pajkosan nézett a magasba:

— Mit akarsz, édes Atyám, hiszen úgyis tudom, hogy te szereted Májerlt.

Egyszer azonban majdnem komollyá vált az összetűzés és kevesen mult, hogy reb Májerl el nem vesztette túlvilági üdvösségét.

Az eset pedig a következő volt:

Premislánban lakott egy Sime Bász nevű zsidó, aki abból élt, hogy árulkodott testvérei ellen és a besúgásokért pénzt kapott. Sok zsidót juttatott a börtönbe, sok asszonyt és gyermeket fosztott meg kenyéradójától, sok családnak adta:

kezébe a koldusbotot. Istentelen életet élt és aki találkozott vele az utcán, elkerülte. Sőt a legnagyobb bűnnek tartották volna, ha valaki vele szóba áll. Egyszer estefelé Reb Májerl több hivével együtt sétált az utcán és éppen szembe jött velük Sime Bás. Reb Májerl elébe állott és széttárta karjait, mintha nem akarta volna engedni, hogy tovább menjen. Sime Bás dühösen nézett reá:

— Mit akar tőlem a rebbe?

— Meg akarom neked mondani, — felelt reb Májerl — hogy a mennyországba fogsz jutni.

— A rebbe gúnyolódik, — mordult rá ridegen az árulkodó — pedig Sime Bással nem jó tréfálni.

— Semmi tréfa. Májerl mindig vidám, de nem szokott gúnyolni senkit. Még egyszer mondom, a mennyországba fogsz jutni.

Sime Bás meghökkent, tétován nézett maga elé, aztán szomorúan kérdezte:

— A mennyországba, én? Én, aki annyi zsidó családot tettem tönkre, aki árulkodtam, aki megszegtem minden szombatot, minden ünnepet, én, akivel egyetlen zsidó sem áll szóba?

— A mennyországba fosz jutni, — ismételte reb Májerl. Egész biztosan tudom, a mennyországba fogsz jutni, mert — új életet kezdesz.

Sime Bás elsápadt. Egy darabig nem tudott szóhoz jutni, azután hirtelen megvillant a szeme, mintha valami különös dolog jutott volna az eszébe és keményen reb Májerlre nézve, kérdezte:

— Rebbe, csakugyan biztos az, hogy a mennyországba jutok?

— Esküszöm túlvilági üdvösségemre — felelt Reb Májerl.

Sime Básnak fellángolt az arca, megfordult és elfutott. És a hívek látták, hogy egy ideig bomlottan kószált az utcákon, aztán bűnbánóan lehajtott fejjel betért a nagy zsinagógába...

Reb Májerl pedig hosszasan égnek meredő szemekkel nézett a magasba, aztán hirtelen felujjongva táncolni és tapsolni kezdett. Mikor lecsillapodott, a csodálkozó hívek felé fordult:

— Tudjátok-e, miért örül úgy Májerl? Nem annak az egy megtért léleknek. Minden lélek előbb-utóbb megtér a lelkek Atyjához, aki örvendezve fogadja eltévelyedett gyermekeit. Májerl most másnak örül. Odafönt az égi család nagyon felháborodott, hogy mennyországot ígértem a hirhedt bűnösnek, még mielőtt vezeklett volna sok bűneért. De én esküt tettem reá. Kimondották tehát az ítéletet, hogy a vétkesnek megnyitják a mennyországot, de én elvesztem túlvilági üdvösségemet, amelyre esküdtem. És ennek örül olyan nagyon Májerl. Májerl nagyon örül. Mert most egészen önzetlenül, tiszta szeretetből fogja szolgálni Istent. Értitek? tiszta szeretetből, túlvilági jutalmat nem várva fogom szolgálni égi Atyámat...

Esteledni kezdett és Reb Májerl is a templomba

ment. Ilyen édes imát még nem hallottak tőle soha. Minden egyes mondatnak valami különös bűvös dallama volt, mely végtelen gyönyörűséggel ömlött át a lelkekbe. És a dallamok megtöltötték az egész templomot és mindenki úgy érezte, hogy nagy csodáknak kell történni...

Az ima után azonban reb Májerl elkomorodva szólt a hívekhez:

— Nem akarják fent, hogy így szolgáljam teremtmőmet. Egyetlen egyszer imádkozhattam csak így s éreztem, hogy ilyen fokon teljesülni kell mindennek, amit kérek. De az égben kimondották már az új ítéletet. Mert annyira örültem az önzetlen, jutalom nélkül való isteni szolgálatnak, visszakapom túlvilági részemet. Be kár, be kár!... Istenem, ha még többször imádkozhattam volna így!...

A hívek pedig még jobban sajnálták, hogy reb Májerl nem maradhatott »azon a fokon«. Úgyis nagy volt, mondották, úgy is nagy dolgokat mívelt, hát még amúgy!...

VOLT EGYSZER EGY KUTYA...

A halottasház udvara már telistele volt zsúfolva. Az asszonyok és gyerekek közt néhány kíváncsi férfi is tolongott és feszengett. Odamentek egészen közel az ablakhoz, félig hűnyt szemmel sandán be-bekandikáltak, aztán megborzadva hőköltek vissza.

— De csúnya halott!

— Amilyen csúnya volt az élete.

— Nem is kellett volna eljönni a temetésre.

— A besúgót a túlvilágból is kizárják.

Belülről a halottasszoba félhomályából nyöszörgő zsoltárhangok verődtek az ablaküveghez és nyikorogtak, mintha a fülekbe akarnának hasítani. Közben egy-egy hidegvíz sugár suhogott és sercegett, amint végigsúrolta a tisztítódeszkán lábára állított halottnak megmerevedett, kemény testét.

— Már mosdatják — riad fel egy hang az udvaron.

— Ha a bűneit lehetne ilyen könnyen lemosni! — felel egy másik.

— „És reátok öntök tiszta vizet és megtisztítalak benneteket minden tisztátalanságotoktól, szól az Örökkévaló“ — hallatszik ki a halottaszobából. Az udvaron megdöbbenés fut át néhány pillanatig. A hetyke szóbeszéd hirtelen elnémul. A halál mindenhatóságának áhítatával figyelnek a belülről kiszűrődő komor hangokra, amint a halottmosók az Énekek Énekének verseit morzsolják munkájuk közben monoton, szomorú melódiával.

— „Az ő feje választott drága sárarany, fodor haja fekete hollók.“

— Most a fejét mosdatják — szól valaki halkan.

— „Az ő orcái hasonlatosak a drága füveknek táblájához, a felnevekedett szép plántákhoz, az ő ajkai a liliomokhoz, melyekről drága olaj foly“.

Az áhítat fátyla néhány pillanat alatt fellebbent és ismét el-elröppent egy-egy konok megjegyzés:

— No bizony az ő ajkáról nem drága olaj folyt, legfőlebb forró olaj, amellyel nagyon sok embert megégetett.

Bent újra sercegett a leömlő vizsugár és újra szólt a szomorú ének:

— „Az ő kezei aranyrudak, beléjük foglalván hiacintus drágakövek“.

— Most a kezeit mosdatják.

— Inkább azt kellene reáolvasni a Bibliából, hogy „a kezek Ézsau kezei“.

— Hagyd szegényt, már nem árthat senkinek.

Az elevenedő beszélgetésbe beleszól a halottasszobából hallatszó zsolozsma:

— „Az ő szárai szinarany fundamentumon álló márványköoszlopok.“

— Már a lábait mosdatják.

— „A te tomporodnak kerületei mint a mesterember kezétől csináltatott köszöntők.“

A halottasszobából most fűszeres illatok párája áradt ki az ablakréseken. Bent már a fűszeres fürdetés folyt.

— „Nárdus és krokosz, kinna és kinmon és a Líbánon minden bokra, mirrha és aloé és minden fűszerszámok . . .“

— Látod — eszmél föl egy öreg a tömegből —, ha meghalunk, mind egyformák leszünk. A besúgóra és árulkodóra épp úgy elmondják az Énekek Énekét, mint a legjámborabb, legszentebb caddikra.

— A halál mindent kiengesztel . . .

A halottasszobából kihallatszott az öltöztetés zsolozsmája: „Imé eltávolítom rólad a te bűnödöt és felöltöztetlek patyolatfehérbe . . .“

Az emberek egyre gyűlnek, gyülekeznek. Már el sem férnek az udvaron, sokan kiszorulnak az utcára, ahol apró csoportokba verődve beszélgetnek.

— Milyen nagy temetés!

— Életében került mindenki és most mindenki itt van!

— Csak a gyászbeszéd hiányzik, hogy igazán szép temetés legyen.

— Mit lehetne itt mondani? Hogy hány embert tett tönkre a besugásokkal? Hogy ez volt a kenyere? Itt nincs mentség. Ezt még a halál sem engesztelheti ki.

A fekete lepellel leborított holttestet kihozták a halottasházból és letették az udvarra. Még egy halk, rövid ima, aztán lassan vállukra vetették a halottat és a menet megindult.

Alig tettek néhány lépést, a meglepetés moraja zúgott végig a tömegben.

— Jön a rebbe! Jön a rebbe!

— Csak nem akarja megadni neki a tiszteletet?

— Tán ő is kíváncsi?

— Vagy tán félt el nem jönni?

A menet hirtelen megállt.

Némán utat nyitottak a caddiknak, aki földig-érő fehér köntösében, szomorúan lecsüggesztett fejjel közeledett a koporsóhoz. Halkan intett a halottvivőknek, induljanak tovább. A menet szótlanul folytatta útját, csak itt-ott hangzott fel melán a halotti zsoltár: „Pajzs és vért az ő Igazsága, nem félsz a rettegéstől éjjel“. Közbenközben az alamizsnások megcsörgették a perseyeket: „Jótett megment a haláltól“ és gyéren

hullottak a kísérek garasai a zörgő perselyekbe. Mindenkinek lelkét az a nagy kérdés zaklatta. mit fog mondani a nagy „polnai“, akit a nagy fenyítőnek neveznek és aki sohasem mond mást, mint az igazat. De el lehet-e itt mondani az igazat? Nem fogják-e elfogni és börtönbe vetni? Hiszen a halott a Vár bérence volt. És különben is szabad-e halottat, bármilyen halottat megszegényíteni?

Csakhamar híre ment, hogy a caddik is ott van és a gyászmenet néhány perc alatt tisztesére gyarapodott. A város apraja-nagyja loholva sietett utána. Mindenki hallani akarta a „nagy fenyítő“ szavait.

Már túl voltak a város határán, sűrű őszi köd feküdt meg a mezőket, az utakat. Csak akkor lehetett a kiskövű temetőt észrevenni, amikor már ott állottak a szürke halottas „Sátor“ előtt.

A halottvivők letették a koporsót a földre. Mindenki feszülten, lélekzetét visszafojtva figyelt. A caddik néhány percig némán, magába merülve állt a komor, feszítő csendben, aztán szaggatott, szomorú hangon, a gyászbeszédek siránkozó, lassú lejtésével kezdte:

— Volt egyszer egy kutya . . .

A szemek hirtelen a csodálkozás tükrében villantak össze. Sokaknak szívét aggodalom szállta meg. Hátha megtudják a Várban? . . .

A caddik zavartalanul folytatta:

— A kutya neve Britán volt és az ura nagyon szerette, mert vadászatain ő fogta a legszebb vadakat. És történt egy napon, hogy meghalt ez a kutya . . .

— Láttad? a caddik most ujjával a koporsóra mutatott — súgta egy asszony a szomszédjának.

— Hallgass, az nem lehet, hallgass.

A caddik emelkedettebb hangon beszélt tovább:

— És az állatok közt nagy öröm tört ki, hogy megmenekültek Britántól, a nagy kutyától. De a róka az állatok legokosabbja, reájuk szólt: „Mit örültök, ti balgák? Ha meghalt volna, mielőtt a többi kutya megtanulta tőle a vadfogást, helye lett volna az örömnnek. De most, hogy a többiek is eltanulták, még csak rosszabb lesz ezentúl. Mert eddig, mikor a többi kutyák látták, hogy amit ők fognak, azt is kikapja a szájukból a Britán és viszi az urukhoz, aki mindig csak Británt becézgeti, abba hagyták a fogást, gondolván, miért fáradjanak ők másnak. De most, hogy ez a Britán meghalt, most minden kutya törekedni fog, hogy minél többet fogdosson, hogy ő legyen az úr kedvence. És lesz egy kutya helyett sok kutya . . . Mit örültök hát? . . .

A caddik itt elhallgatott. Izgatottan, kitüzesedett szemekkel, reszketve állott a helyén. Majd hirtelen magasra emelte a jobb kezét, mint aki

megfenyíteni készül valakit. Aztán egymásután háromszor reáütött a tenyerével a koporsóra:

— Temessétek el a halottat!

Megfordult és odasietett a kocsihoz, amely ott várta a temető kapuja előtt. Mélységes döbbenéstől megmerevedett szemek követték. Gyorsan felült tanítványával és hazahajtatott. A kocsi mögött bozontos nagy fekete kutya loholt. Bizonyára abba száll belé az áruló lelke, gondolták a hívek...

A caddik pedig az egész úton mélyen gondolatokba merülve ült a helyén, majd tétován, halkán mozgatta az ajkait, mintha valami kísértő láthatatlan lélekkel beszélgetne.

— Mondj te is fiam egy imát a halottért — fordult ellágyulva a tanítványához. — Látod, ennek az eltévelyedett léleknek sohasem lehetett volna üdvözülése. De a halottnak megszégyenítésével megbűnhödtettem és megengeszteltem az élete bűneit és megmentettem Izrael egy lelkét a Lelkek égi Csarnokának...

MESE A MESÉRŐL

Két esztendeig hevertem a »világhírű« reb Sáje mester lábainál, aki a Tóra térdein nevelte apró tanítványait. És a boldog szülők, akik a világ minden tájáról hozzáküldték gyermekeiket, jól tudták, hogy két év reb Sájenál többet ér, mint más mesternél tizenkettő. Még tizenegyéves se voltam, amikor hozzá kerültem és néhány rövid hét után már tudtam sok olyan dolgot is, amibe másutt csak a felnőtteket avatják be, sőt olykor csak azokat, kik már túlhaladták a negyvenedik esztendőt . . . Mert reb Sáje bizony nem volt fukar sem a kosztadásban, sem a tanításban, de különösen az utóbbiban nem. Tanultunk hajnalban, tanultunk délelőtt, tanultunk délután, tanultunk este és tanultunk éjjel. Mert hát ki tudja, melyik percben van a kegyelem ideje, amikor egyetlenegy szent szó többet nyom, mint máskor tiz egész traktátus . . .

És tudtuk azt is a Talmudból, hogy a »szentírásokkal foglalatосkodó gyermekek lehellete tartja fenn a világot«. És ki ne hozta volna szívesen ezt a kis áldozatot, hogy tanuljon,

tanuljon mindig, amikor a világ sorsa függ minden lehellettől! Nem is fáradtunk mi el a sok munkától soha és amikor hét-nyolcórás tanulás után kijöttünk a szabad levegőre és Kisvárda főutcáján megláttuk azt a palotát, melyet két, kőből faragott, hatalmas izmú emberóriás támasztott alá, megfeszültek vézna karjaink és úgy éreztük, hogy mi is ilyen óriások vagyunk, akik a mindenséget támasztják alá... És mi egy palota a mindenséghez képest!

Ismertük azt a szombati imádságot is, melyet vigyázva, óvatosan kell tagolni, mert ha az ember összefűz ott két elválasztott mondatot, olyan értelem jön ki belőle, hogy elpusztíthatjuk vele az egész világot. És mi vigyáztunk. És tudtuk, hogy a lelki elmélyedéssel mondott imának minden szava egy-egy veszendő lelket segíthet a mennybejutáshoz, egy-egy veszendő lelket, mely éppen ennél a szónál vétkezett gondolatával és új földi bolyongásra lett kárhozható. És irigyeltük a felnőtteket, kik már tefilinnel imádkozhatnak és örök üdvösséghez és nyugalomhoz juttathatják azokat a kárhozott lelkeket is, kiket arra ítélték, hogy állatok testébe költözzenek és csak akkor nyerjenek feloldást, ha annak az állatnak a bőréből imaszíjakat készítenek és egy tiszta lélek imádkozik bennök...

Csak egyszer vett erőt rajtunk a világfájdalom, mikor reb Saje megtagadta tőlünk egy

kabbalisztikus »titok« magyarázatát és mi sértett önérzettel és elkeseredetten határoztuk el, hogy véget vetünk mindennek. Szombaton összegyűltünk korán a templomba, felmentünk a szent Frigyláda elé és egymásba fogózkodva, behúnyt szemekkel, reszketve, remegve mondtuk el azt a végzetes imát, úgy fűzve a mondatokat, hogy egész biztosra vettük, hogy ránk dől a templom és minden összeomlik és lángba borul, mint Szodoma . . . Csak akkor ocsudtunk fel, mikor bejött a templomszolga és dühösen reánk kiáltott:

— Mit csináltok ott fenn, betyárok?

És mi fájdalmasan néztünk egymásra. Nem tudunk semmit, még csak a világot sem tudjuk elpusztítani . . .

Alig birtunk megvigasztalódni. Borus arccal jártunk egész nap, csak este, mikor a Szombatkirálynő búcsúlakomáján szép énekek között költöttük el az ünnepi maradékokat, derültünk fel kissé. Az egyes énekek között reb Sájé mester gyönyörű meséket mondott. Mi pedig levontuk a mesékből a tanulságot, hogy még nagyon kicsinyek, nagyon gyengék vagyunk. Hiszen egész életünkön át egyebet se tettünk, csak tanultunk . . . Be kell tehát várni a tettek idejét . . .

Minden szombat este mesélt nekünk reb Sájé mester valamelyik cáddik csodatetteiről és mi

mohó áhitattal lestük a szavát. Meséi kifoghatatlanok voltak, minden ének után egy mese következett és mi sajnáltuk, hogy szombat estére olyan kevés éneket írtak . . .

Egyszer azonban, mintha kiapadt volna a forrás, reb Sájének nem jutott eszébe egyetlen mese sem. Mi daloltunk hévvel, sóvárgással, ének-ének után zendült el és reb Sájének nem volt semmi mesélnivalója. Szomorúan kezdtük dalolni az utolsó éneket és hangunkkal szinte sirattuk a kárbavesztett estét, a meg nem született meséket.

Ekkor hirtelen félbeszakított reb Sáje:

— Megvan, fiúk! — Mese arról a reb Avrumeleről, akinek egyszer sehogy sem jutott az eszébe egy mese.

És elbeszélte a következőket:

Mielőtt a Bal-Sem meghalt, szétosztotta mindenét tanítványai között, hű kísérijének, reb Avrumelenek pedig meghagyta, hogy utazzon városról-városra és mesélje el azokat a csodatetteket, melyeknek ő maga szemtanuja volt és ebből a mesemondásból fogja nagy családját fenntartani. A cáddik meghalt és reb Avrumele teljesítette parancsát, járt világszerte és ontotta magából a meséket és ahova jött, szívesen látták, mert mindenki szeretett hallani a Bal-Sem csodatetteiről. Egyszer azt hallotta reb Avrumele, hogy Kaszovban van egy gazdag öreg

zsidó, reb Zise, aki egy aranyat ad minden meséért, amit a Bal-Semről valaki tud. Odament tehát ő is, a mesék mestere és fáradságos hosszú út után beköszönthetett a gazdag reb Zise házában, ahol nagy örömmel és ujjongással fogadták. Péntek délután volt, szombati ételek fűszeres illatai töltötték meg a levegőt és reb Zise kiadta a rendeletet, a legjobb falatokat készítsék a drága vendég számára, aki a Bal-Sem meséinek illatával fogja fűszerezni a Szombat királynő lakomáit . . . Nagy izgalommal várták a ház népei a csodás történeteket és reb Zise maga kipiruló arccal nézett a gyönyörűséges pillanatok elé. Este a házigazda maga mellé ültette a vendéget az asztalfőhöz, kiddus- és kalácsbontás után finom töltött hal került a fehér asztalra, de némelyiknek alig volt türelme enni, nem is nyúlt hozzá a finom ételhez és reb Zise is sietett az első szombati dallal, aztán szinte türelmetlenül szólt:

— És most halljunk egy mesét, reb Avrumule.

Minden fül figyelésre hegyeződött, minden szem reb Avrumelen csüngött, aki szinte áhitatos nekilendüléssel mozgatta a fejét, de ajka néma maradt. A csend már kinossá nyúlt, reb Avrumele türelmetlenül dörzsölte tenyerével a homlokát, majd szomorúan megszólalt:

— Most nem jut eszembe semmi sem. Talán a leves után.

Meglepetés morajlott végig az asztal körül bosszúsán kanalzták a forró levest, amely után ismét szombati ének következett, aztán várták a mesét.

Reb Avrumele újra nekilendült, de hiába.

— Talán a hús után — mondotta lehangoltan.

Az asztal körül ülők azt hitték, hogy az idegen nem is a mesemondó, hanem valami szélhámos, aki felültette őket. Étél-étél után fogyott, ének-ének után hangzott el és reb Avrumelenek nem jutott az eszébe semmi sem.

A házigazda bosszúsán kelt fel az asztaltól, de reb Avrumele biztatta, hogy majd csak holnapig eszébe jut valami, hiszen ő annyit tud mesélni, hogy egész életén át sem fogy ki belőle.

Másnap azonban ugyanigy járt. Elmúlt a szombat második, sőt harmadik lakomája és a mese egyre késett. Beesteledett. Reb Zise még egy kísérletet tett, asztala mellé ültette a vendéget a Királynő búcsúlakomájához is, de reb Avrumelenek ekkor sem jutott eszébe semmi és végre nagy szomorúságában elhatározta, hogy másnap reggel elutazik. Vasárnap reggel a háziúr elé állott megtörten, bocsánatot kért tőle, hogy ilyen bosszúságot szerzett neki és szomorúan búcsút véve az ajtó felé indult.

Az ajtónál azonban hirtelen a homlokára ütött, megállt és visszafordult:

— Végre van valami!

Reb Zise felujjongott és elébe sietett reb Avrumelenek, aki ott az ajtónál állva beszélte el a következő történetet:

— Egyszer egy pénteken délután a Bal-Sem parancsot adott, hogy fogjanak be gyorsan, mert rögtön el kell utaznia. Én csodálkoztam, hogy hová utazhat ily későn, amikor egy óra múlva itt a szombat. De a Bal-Sem reámkialtott:

— Menjünk!

És gyorsan felültünk a kocsira és a lovak elkezdtek száguldani, mintha a levegőben repülnének. A kocsis elaludt, a lovak pedig repültek erdőkön, hegyeken és vizeken keresztül. Én remegtem egész testemben, de nem mertem megkérdezni, hogy hová megyünk. Végre behajtottunk egy városba és az egyik utcában megállottunk és leszálltunk a kocsirót. De ekkor egy ablakból felénk kiáltott egy siránczó öreg:

— Fussatok innen, fussatok ebből a városból, a nép leakarja mészárolni a zsidókat, a tömeg most a főtéren van, ahol a püspök izgatja és bujtogatja a zsidók ellen.

A Bal-Sem mereven nézett az öregre és tovább ment és én mellette mentem szótlanul. Nemsokára a főtérre értünk. Óriási tömeg állott egy emelvény körül, ahonnan egy fekete arcú, véres szemű pap hadonászva szónokolt, a nép pedig rivalgva kiáltozott:

— Halál a zsidókra! Induljunk!

A Bal-Sem egyenesen a tömeg felé tartott és amikor odaért, az emberek meglepetve megfordultak, mintha megijedtek volna, némán utat nyitottak. A Bal-Sem felment az emelvényre, csak ránézett a püspökre, mire az elhallgatott. A Bal-Sem megfogta a püspök kezét, halkan, sűgva mondott neki valamit, a pap szinte kővé meredten hallgatta a szavait, majd hirtelen a Bal-Sem vállaira borult és hangosan zokogni kezdett... Az összegyűlt tömeg csodálkozva nézte a történeteket, amikből semmit sem értett. És én se értettem semmit. A Bal-Sem lejött hozzám, megfogott a kezemnél és odavezetett a kocsinhoz. Felültünk és ugyanazon az úton visszarepültünk Medzibuzba. Már mindenki a templomban volt, csak a caddikot várták. És a Bal-Sem felment a szent láda elé és imádkozni kezdett és arca úgy ragyogott, mint a nap Tammuz havában. Sohasem láttam még így ragyogni. Az ima után odaléptem hozzá, hogy megkérdezzem tőle, hol voltunk és mi történt, de a caddik intett, még mielőtt megszólaltam.

— Ne kérdezz semmit. Majd egyszer meg fogsz tudni mindent!...

Reb Avrumele reánézett a ház urára és látta, hogy arca egészen lángbaborult és szemeiből mint két selyemzsinór húzódik alá a könny...

— Reb Zise! vége a mesének, tovább nem tudom...

És reb Zise felrezzent, megfogta a mesemes-
ter kezét és úgy látszott, mintha e néhány perc
alatt hangja és egész lénye átváltozott volna.

— Én tudom tovább is a mesét, reb Avru-
mele. A püspököt, aki akkor a zsidók ellen
izgatta a népet, megtérítette a Bal-Sem megje-
lenése. Tőle tudta meg, hogy szülei zsidók vol-
tak, akiktől gyermekkorában elrabolták őt és a
zsidók gyűlölésére nevelték . . . A püspök le-
csillapította a felbujtogatott népet és szétosztotta
közöttük nagy birtokait; ő maga pedig vándor-
útra kelt és városról városra bolyongott, kenyé-
ren és vizen élt és az utcán hált, mint ismeret-
len koldus. Így töltötte vezeklésének tiz esz-
tendejét, azután letelepedett itt Kaszovban, ahol
senki sem tudta, hogy kicsoda és micsoda. A
sok aranyat, amit vétkével szerzett és melyet
vezeklő útján is magával cipelt, szegény test-
véreinek adta. Sok jót tett és várta-várta, hogy
jön valaki, aki elbeszéli neki az ő meséjét . . .
Mert a caddik megmondotta, hogy ha hallani
fogom mástól az én történetemet, jele lesz annak,
hogy bűnöm meg van bocsájtva . . .

Természetes, hogy reb Avrumele el sem ment
többé reb Zisetől, sőt odahozatta feleségét és
gyermekait is és mikor mindnyájan együtt vol-
tak, még sokszor mondotta el a csodálatos tör-
ténetet és reb Zise szemeiből mindannyiszor
örömkönnyek omlottak alá megifjuló arcára . . .

Tovább a mi reb Saje mesterünk sem tudta a mesét. Mi pedig úgy éreztük, mintha reb Saje-ban a mese-mester reb Avrumele lelke élne és mi annak a reb Zisenek az unokái volnánk, és azért kellett ezt a mesét az utolsó percben hallanunk, hogy mi is elősegítsük a nagyapánk lelkének menyei megtisztulását . . .

A SZENTFÖLDI ESZROG

A rimanovi caddik türelmetlenül járt föl és alá a szobájában, közben ki-kínézett az ablakon, mint aki nagy vendéget vár.

— Nézd csak, fiam, nem jön-e már Chezkele?

— szólt, egyik fiatal hívéhez fordulva.

A fiatalember nagy kitüntetésnek vette a megbízást, gyorsan kirohant és néhány perc múlva újra visszatért:

— Még nem látni. Menjek elébe?

A caddik intett, hogy igen. Aztán leült egy pillanatra. Majd újra felugrott és odasietett az ablakhoz.

— Hol maradhat ilyen sokáig az a Chezkele? Hol maradhat?

— Megnézzem, hogy jönnek-e már? — kérdezte félénken Reb Sólem, a tóra-író.

A caddik bólintott a fejével és kinézett tovább az ablakon.

— Az a Chezkele, az a Chezkele, miért késik így? Nem értem! Nem értem!

Reb Chájeml, a második templomtakarító, ajánlkozott, hogy ő is megy Chezkele elébe.

Alig egy negyedóra alatt vagy tizen indultak a várva-várt jövevény elé. A caddik pedig fokozott türelmetlenséggel futott majd az ajtótól az ablakhoz, majd az ablaktól az ajtóhoz, folyton ismételve:

— Hol maradhat? Hol maradhat?

Egyszerre, mikor a caddik az ablakhoz ért, hirtelen megállt és a szeme csodálatosan felragyogott. A hívek mind az ablakhoz tódultak és látták, hogy az utcán egy nagy csoport közeleg. Néhány pillanat múlva Chezkele, megnövekedett kíséretével együtt a szobában termett. A cádik elébe rohant és már az ajtónál kikapta a kezéből a kis csomagot, amely viharos tengeren és hosszú szárazföldi úton keresztül végül a rimanovi postáig jutott. Gyorsan fölfeszítette a vékony, hosszúságú láda fedelét s egymás után kirakta belőle az asztalra drága tartalmát. Először egy szép zöld pálmaágot göngyölített ki, utána néhány illatos mirtust és végül a külön skatulyába csomagolt citromalakú eszrogot. Egymás mellé rakta az asztalra, aztán nézte hosszasan, áhítatos meghatottsággal.

— Látjátok híveim, ez a pálmaág, amely olyan, mint az ember gerince, ez a mirtus, amelynek levelei olyanok, mint az ember szemei, és ez az eszrog, amely olyan mint az ember szíve, mind ott volt azon a szent földön, amelyből minden áldás árad a világra. Ott van még most is az

eszrog fája, a pálmaág törzse és a mirtus bokra. Ott terjeszkednek a gyökereik a föld mélyében és magukba szívják a szent nedveket, amelyek az Édenkert örök folyóiból szívárognak. Látjátok, híveim, az eszrog gyümölcset letépték a fájáról, a pálmaágot elvágták a törzsétől és a mirtust kiszakították a bokrából; de a gyökerek ott maradtak az áldott földben, És midőn Izrael fiai odahagyják házaikat, belépnek a sátrakba és belátva, hogy nincs sehol biztos menedékük, egyedül csak Isten oltalmának sátrában, szívükhöz szorítják az eszrogot, szemük a mirtusra tekint és a pálmaágot az ég felé emelik: akkor a távolságokon keresztül újra összenő a gyümölcs a fával és összeforr az ág a törzsszel. És mikor Izrael fiai így imádkoznak és szájukból, amely olyan mint az ünnepi pálmaágra aggatott szomorúfűz levele, epedő fohász tör fel az égbe: fent zúgni kezdenek a Világ Fájának lombjai, a madárfészek remegnek, a dalok, a csicsérgések elhallgatnak, mély sóhaj tölti be a Mindeniséget és az Idők Aggastyánja megtelik irgalommal számüzött gyermekei iránt.

A caddik újra a kezébe vette az eszrogot és simogatta, simogatta. És amint finom, vékony ujjait a sárgás-zölde gyümölcs domborulatain jártatta, úgy érezte, mintha lelke ott bolyongana a Kármel füves dombjain, azok között a szent fák között, amelyeknek gyümölcsei oly messzire szakadtak...

Merengő álmodozásából ekkor felverte egy sikoltó éles hang. Reb Ráchmilke, a caddik híres sátordiszítője rontott be, kiáltva:

— Rebbe! A sátor már egészen kész. Olyan, hogy a rebbe megnézheti!

— Megyek már fiam, felelt a caddik szelíden.

A kíváncsi vendégek előretolongtak, hogy lássák Reb Ráchmilke csodáit. És miközben a falra rakott diszeket, színes csillagokat, Dávid-pajzsokat, faragott oroszlánokat és a lombtetőről alácsüngő lampionokat és aranyozott gyümölcsöket bámulták, megindult a kritika caddik eszrogjáról.

— Úgy-e, szép az eszrog? kérdezte Reb Solem a szomszédjától.

— Persze, persze, felelt Reb Chone, de a dicsegetet nem toldotta meg, mint rendszeren szokta.

Reb Chezkel már bátrabb volt és egyenesen kimondotta:

— Az én eszrogom bizony szebb. Sokkal szebb!

— Az enyém is szebb. Hiszen a rebbe eszrogja nem is fut fel kupba, toronyszerűen, ahogy az előírás mondja!

— Mégis csak szebb a korfui eszrog.

— Nemcsak szebb, de jobb is. Jobban felel meg az előírásnak.

— Vetted észre, a rebbe eszrogján a csücske felé egy kis szürke folt van. A rebbe nem vette észre, de az én éles szemem mindjárt meglátta.

— És a mélyedések és domborodások sem olyanok, amilyennek lenni kellene.

— Lublinban nem is szabad szentföldi eszrogot használni. A lublini caddik maga tiltotta meg.

— Hát a pálmaág tetszett-e neked?

— Egy kicsit görbe.

— A mirtus levelei sincsenek egyenlően messze egymástól.

— Csend! jön a rebbe!

A heves beszélgetés hirtelen megszakadt. Az ajtón megjelent a caddik. A kezében a szentföldi ágakat és a szentföldi gyümölcsöt szorongatta és arca boldogan ragyogott.

— A hívek áhitattal néztek reá.

De mikor a caddik át akart lépni a sátor alacsony küszöbén, egyszerre megbotlott a lába. A caddik megingott, a keze megremegett és az eszrog leesett a földre.

A sátor vendégei között nagy ijedelem száguldott végig.

Mindenki a földre nézett, hogy nem történt-e az eszrognak valami baja.

— Letört a csücske! Vége! Vége! Futott szájról szájra a szomorú hír.

— Letört a »pitem!« Oh jaj! Letört a »pitem!«

Akik a caddik sátrában voltak, mindnyájukon átborzongott a végzetes esemény fájdalma és senki sem gondolt többé arra a dicsőségre, hogy az ő eszrogja szebb, mint a caddiké, hanem

őszinte részvétellel néztek hol a caddikra, hol az eszrogjára. Hiszen mindenki tudta, hogy most már új eszrogot hozatni nem lehet, így meg »nem szabad használni«. Hiszen azért göngyölítik az eszrogot kenderbe, hogy meg ne sérüljön, le ne törjön a csücske. És most letört a »pitem«. Milyen szerencsétlenség!

A cádik szomorúan nézett a megsérült szentföldi gyümölcsre és a szeméből két nagy könnysepp hullott le barázdás arcára.

— Én odaadom a rebbenek az én eszrogomat!

— szólalt meg Reb Sólem szánakozva.

— Az enyém szebb. Én odaadom az enyémet,

— vágott közbe Reb Chone.

— Az enyém még szebb! Az enyémet vegye, Rebbe, — szólott Reb Chezkl.

A caddik körülnézett és bánatos hangon kérdezte:

— A Szentföldről való-e a ti eszrogotok?

A körülállók hallgattak. Ekkor hátulról megszólalt egy hang:

— A korfui eszrogok szebbek.

A caddik nem felelt. Hanem elővette a megsérült szentföldi gyümölcsöt, letörölte róla a rátapadt port, aztán gyengéden körülkötözte a tiszta lennel, mint aki egy drága sebesültnek vérző sebeit kötözi be.

— Mit fog a rebbe csinálni? kérdezte Reb Chezkl.

-- Használni fogom az eszrogomat, felelt a caddik. Egy kis darabka a szentföldi gyümölcsből többet ér, mint a legtökeletesebb gyümölcs, amit az Izraelt járomba hajtó idegen országokból hoztok. Az eszrog megsérült, de a gyökerei ott vannak az áldott földben. És midőn Izrael fiai odahagyják házaikat, belépnek a sátrakba és belátják, hogy nincs sehol biztos menedékük, csak Isten oltalmának sátrában, és szívükhöz szorítják az eszrogot, szemük a mirtusra tekint és a pálmaágot az ég felé emelik: ekkor a távolságokon keresztül újra összenő a gyümölcs a fával, újra összeforr az ág a törzsszel és az Idők Aggastyánja megtelik irgalommal száműzött gyermekei iránt...

A sátor vendégei meglepetten néztek egymásra. A caddik pedig betette a megsérült szentföldi eszrogot csillogó üvegtartójába és áhitattal s gyönyörűséggel kezdte nézni a pompás sátordíszeket, amiket Reb Rachmilke az Ünnepe tiszteletére remekelt.

TIZENKÉT KALÁCS

I.

A száfedi utcákra reáborult az alkonyat és köröskörül kigyulladtak a búcsútűzek a távozó Szombatkirálynő előtt. Bent a Tanház hosszú terített asztalánál, titokzatos félhomályban egymásba bújva ültek Lurja tanítványai és néma áhitattal figyelték a mester halk beszédét. A Szombat harmadik lakomája már vége felé közeledett. A fehér szombati kalács maradványai szerényen, alig láthatóan húzódtak meg a fehér abrosz ráncai között, várva a szent imát, hogy az utolsó áldással illesse őket. Lurja az asztalra könyökölve, a fejét mélyen lehajtva mintegy maga elé mormolta a szavait:

— A királyi palota gyermekei tudják, mikor érkezik el a királyi lakomának ideje. És magukra öltik patyolat ruhájukat és tiszta fehérbe mennek a Király és a Királynő elé. És aki nem megyen a lakomához, nem a királyi palota gyermekei közül való. És a Szombat harmadik lakomájánál, mikor a Királynő bucsúzik gyermekeitől, elérkezik a kegyelem órája, ragyogó kapuk nyíl-

nak körös-körül és tündöklő fény árad ezer ajtón mindenfelé. És hang hangzik belülről: „Jertek, szent népem, jertek, drága gyermekeim, ujjongva menjetek Uratok elé, ujjongó boldogsággal és tökéletes örömmel, mert itt a Kegyelem ideje!”

A mester elhallgatott. Ujjával odamutatott oldalt ülő tanítványára, aki megértette a jelt és lágy, epekedő hangon rázendített a Szombat harmadik lakomájának dalára:

„A palota fiai vágnak
Látni arcát a szent Királynak...”

Az ének halk zümmögése megtöltötte az egész Tanházat. A dallamok foszlányai ott kovályogtak a szürkülő falak között, mint fehér lepkék a sötét esthomályban. Az ablakon át az alkony-pír utolsó sugarai szökdöstek be, hogy beleolvadjanak a titokzatos, édes melódiákba. Lurja szótlánul magába mélyedve hallgatta az éneket, aztán arcát a sűrű homályba temetve folytatta:

— És amikor Izrael fiai összegyűlnek a Szombat királynő lakomáira és szent dalokat dalolnak a tizenkét kalács mellett, melynek minden fonata olyan, mint kétszer az Úr nevének szent betűje, — az Itélet szava Irgalomra fordul, elérkezik a KegyelmeK Kegyelme és a Szent Aggastyán megtelik örömmel, mint mikor hajdanán a Szentély oltárán feküdt a tizenkét kenyér,

hogy áldás, kenyér, jólét fakadjon belőle az egész világra. Ez a tizenkét kenyér titka. És ez a szent Király szombati lakomája, melyből bőség, öröm, boldogság árad a hét minden napjaira . . .

A mester ismét gondolatokba merült. A tanítvány új szombati dalba fogott. A körülötte ülők misztikus hanglejtéssel halkán kísérték:

„Fénylő Fenség, Világ Fénye,
Lelkem szerelmedtől beteg,
Isten! gyógyítsd sugaraddal,
Vesd rá édes tekinteted! . . .

Künn leszállt az este. Az égről ragyogó csillagszemek édes pillantásokat küldöttek be a Tanház ablakain. És akik kinéztek és akik befelé néztek, látták, amint a Király ragyogó trónusszekéren száguld a Végtelenen át és mellette a Szombat Királynő ékes koszorúval a fején és diadémjának drága köveiből fény csillog, világosság árad az egész földkerekségre . . .

Hirtelen világosság támadt. A templomszolga két lobogó gyertyát hozott be és letette az asztal közepére. A gyönyörű vizió egy pillanat alatt szétfoszlott. Mintha a szombati lélek kiröppent volna mindenkiből, hogy átadja helyét a hétköznapi szárnytalan szürke szellemének . . . A mester felemelte a borral megtöltött ezüst serleget és szomorúan, egyhangúan fogott bele az étkezés utáni imába . . .

II.

Avigdor, az öreg szafedi szabó óvatosan kiszompolygott a Tanházból, még mielőtt a két gyertya fénye megvilágította volna az arcokat. Az alkony homályában surrant be Lurja Tanházába, meghúzódott egy sötét sarokban és kábultan hallgatta a mester szavait és a tanítványok titokzatos énekét. Csak egy-egy világosabb szó tudott az agyába befurakodni. De ez a pár szó is elég volt, hogy felzaklassa a lelkét és szívébe nyugtalanságokat kergessen. Olyan kicsinynek, olyan üresnek érezte eddigi életét, amelyet folytonos apró tűszúrások között pergetett le. Szeretett volna részt venni ő is abban az életben, amely világokat teremt és új világokat lát mindenütt. És amint a sötét hosszú utcákon hazaballagott, folyton a fülébe csengtek a szent szavak és szent énekek és úgy érezte, hogy lelke szárnyakat kapott, miken ő is, a szegény szabó, végtelen magasságokba repülhet... Meggyorsított léptekkel sietett hazafelé, hogy élete párjának is tudtára adja a boldog hirt.

— Lea, nagyszerű titkokat fogok neked elmondani. Bent voltam Lurjánál a Szombat harmadik lakomájánál és hallottam a szent kabbalát...

— Ugyan mit hallottál? kíváncsiskodott Lea.

Az öreg Avigdor próbálta összeszedni a gondolatait. De hiába ráncolta homlokát ezer ráncba. Nem emlékezett semmire.

— Künn a sötétben az egész úton tudtam, mit fogok neked elmondani és itt az olajmécses világosságánál elfelejtettem mindent.

— Hát eloltsam a mécsest?

— Nem, nem anyókám, szabadkozott az öreg Avigdor, már tudom. A tizenkét kalácsról beszélt a kabbalista, a tizenkét kenyérről, mely a hajdani szentély oltárán állott.

— És mit mondott róluk?

— Azt mondotta, hogy belőlük fakadt a bőség, az áldás, a kenyér az egész világra.

— Hát azért nincs most áldás meg kenyér, mert a jeruzsálemi templom elpusztult — sóhajtott Lea.

— Persze, örvendezett az öreg Avigdor, hogy párja eltalálta a gondolatait. Éppen ezért gondoltam is valami nagyot. Neked elárulom, Lea.

— Mondd hamar? — türelmetlenkedett az asszony.

— Segíteni akarok a világ nyomorúságán.

— Hogyan? kérdezte Lea meglepődve.

— Igen egyszerűen, felelt Avigdor nyugodtan, — de neked is segítened kell ám, Lea.

Lea kérdő szemeket meresztett, Avigdor pedig büszkén folytatta:

— Te sütni fogsz, anyókám, minden pénteken tizenkét kicsiny, tizenkét-fonatos kalácsot és én beteszem azokat estefelé, amikor még senki sincs a templomban, a Frigyszekrénybe. Hadd legyen

újra bőség, kenyér, áldás és boldogság a világon, mint a jeruzsálemi Szentély idejében . . .

Lea boldogan bólintott a fejével. Kicsiny, görnyedt férje szinte jeruzsálemi főpappá magasodott előtte, hiszen ő is áldozatot mutat be Isten oltárán az egész világért . . .

És péntek délután az öreg Avigdor volt a templom első látogatója. Félénken körülnézve sompolygott be a kabátja alá rejtett apró kalácsokkal. Egész testében reszketve ment fel a Frigyszekrény lépcsőire. Sebtiben félrehúzta a szent függönyt, kinyitotta az ajtót és gyorsan a Tórák mögé rejtette a kalácsokat, miközben lázban remegve mondotta el maga csinálta kis imáját: „Világ Ura! Fogadd kis szolgád áldozatát és küldj bőséget, áldást a Világra. Ámen . . .“

III.

Alig pítymallott a Szombat hajnala, a templom hűséges szolgája, Reb Chajim, útnak indult, kinyitotta a templomot, hogy kicserélje a Frigyszekrény függönyét, az emelvény és a Tórák takaróját. Fehér ruhába öltöztette mind, hogy tiszta fehérben fogadják a Megemlékezés szent Szombatját. Az emelvény fiókjából kiszedett ezüst himzésű fehér tóráköpenyekkel felszaladt a Frigyszekrény elé és gyorsan kinyitotta. A tóratakarókon csüngő apró csengetyűk ujjongva csilingeltek, mintha az egymás mellett sorban álló

szent tekerceket köszöntének. Reb Chájim kiemelte az egyiket, hogy reáadja fehér díszruháját. Hirtelen hátra hökkent. Nem akart hinni a szemeinek. A Tórák mögött tizenkét kis fonott kalács hevert egymás mellett.

— Meggyalázták a Tórát! Istenkáromlás! kiáltott fel és szemei haragtól szikráztak.

Első pillanatban érthetetlen volt előtte a dolog. Ki tehette ezt? Zsidó csak nem vetemedik ilyesmire. Talán valamelyik hitetlen muzulmán akart csúfot űzni Izrael fiaiból, hogy pogány bálványimádást bizonyítson reájuk.

Reb Chájim eltökélte, hogy végére jár a dolognak. Éjjel-nappal ott ólálkodott a zsinagóga előtt és leste-várta a rejtélyes idegent. Péntek délután, amint a templom mögött áll, egy görnyedt alakot látott közeledni. Már messziről felismerte az öreg Avigdort.

— Vajjon mit kereshet az öreg szabó ilyen korán a templomban? — kérdezte magában csodálkozva.

Az összetöpörödött Avigdor hosszú, bő kabátját szorosan összefogva surrant be a zsinagógába. Reb Chájim utána sietett az ajtóig és neszelt. Az öreg szabó léptei a Frigyszekrény felé halkultak el. Reb Chájim kíváncsian nézett be a kulcslyukon és szinte reroskadtt az ámulástól. Ott áll az öreg Avigdor a nyitott Frigyszekrény előtt, arca sugárzik a boldogságtól, hogy a régi kalácso-

kat már nem találta ott, hogy Isten elfogadta tőle az áldozatot... Egymásután berakosgatja a kakátja alól a friss kalácsokat, mialatt behunyt szemekkel reszketve mondja el imáját...

Reb Chájim nem birta tovább. Felszakította az ajtót és dühösen rontott be:

— Szerencsétlen. Pogány! Mit mívelsz?

Az öreg Avigdor félelmesen összerázkódott, lábai mintha megkövesedtek volna, hátra sem fordult, hirtelen lerogyott és feje eszméletlenül bukott bele a Frigyszekrény belsejébe, a szent Tórák közé...

Reb Chájim szívén vad félelem nyilalott keresztül.

— Avigdor, Avigdor! kiáltotta, kelj fel, mit csináltál?

Az öreg Avigdor megüvegesedett szemekkel hevert a Frigyszekrény előtt és két merev keze görcsösen fogta át az egyik nagy Tórát...

— Szent Isten! Meghalt! kiáltozta rémüldözve Reb Chájim és bomlottan rohant ki a zsinagógából.

IV.

A templom hívei gyorsan gyülekeztek. Sokakat korábban hozott el az ájtatosság, sokakat meg siettetett a borzalmas hír. Az udvaron meghányták-vetették az esetet.

— Isten büntetése volt — vélte Reb Chájim. Csak ne érjen bennünket is még csapás az ő bünéért!...

— Aharon főpap fiai is meghaltak a Szentélyben, mert nem parancsolt áldozatot mutattak be — egészítette ki egy hallgató.

— De hogy is juthatott ez szegény Avigdornak eszébe? — csodálkozott egy másik.

— Talán valamelyik bűnös hajdani áldozárnak a lelke élt benne, mondotta egy Lurja-tanítvány.

Közben megérkezett Lurja is földigérő fehér szombati köntösben. Az összezsúrdult tömeg egy tanítvány intésére gyorsan utat nyitott a mesternek, aki egyenesen a halott felé tartott. Szomorúan, könnyező szemekkel nézett reá és fájdalomtól megtört hangon mondotta;

— A templom belsejében kell megsiratnunk ezt a drága halottat, mint egy »szentet«, aki feláldozza életét a Legfelsőbbnek... Isten, aki szívekbe lát, csak a szívet vizsgálja és bizony mondom, Aharon főpap óta nem volt, aki úgy megörvendezettette a Világ Urát szívből fakadó áldozatával, mint ez a boldog halott caddik itt. Cselekedete szent lángolásában annyira kiemelkedett a lelke a testéből, hogy egyetlen hang el tudta szakítani egészen. Boldog, kinek ilyen szeplőtlen a szíve, boldog, kinek ilyen szeplőtlen a szándéka... A Tóra titkait ő nem ismerte, de a lelke tiszta volt és tisztán száll fel a Sechina szárnyain a Lelkek Csarnokába, ahol az Idők Aggastyánja mosolyogva fogadja az ő elkészett szent áldozárját...

VELVELE, A ZBORAZI

Hogy a »zborazi« reb Velvele világotrengető caddik, hogy imájával csodákat művel lent és fent egyaránt, hogy Tórájával hegyeket tép ki és morzsol apróra, — azt minden gyerek tudta nemcsak Zborazban, hanem az egész világon. Csak maga reb Velvele nem tudott minderről semmit. Ő egyszerűen csak ült és tanult, vagy állt és imádkozott, vagy járt és gondolkodott. De hogy mit akarnak tőle az emberek, nem értette. Jöttek hozzá mindenfelől, kértek tőle tórát, imát, tanácsot, de Reb Velvele csodálkozva felelt:

— Izrael fiai szentek mind és mind kedvesek a Világ Ura előtt.

Jöttek hozzá zarándokok, hogy nála töltsenek egy szombatot, egy ünnepet. Reb Velvele csodálkozott, minek jönnek ilyen messziről, hiszen az Úr szombatja és ünnepnapja mindenütt szent és tetszetős a Mindenható előtt. De elvégre helyet kell adni egy vendégnek az asztalnál és nem küldheti ilyen későn vissza. Reb Velvele előtt

szent volt minden ember, akár híve, akár nem, és még a kocsisához is így szólt:

— Szentem, miért bántod a szegény lovakat, hiszen elég gyorsan mennek.

Ha két civódó ember lépett eléje és ki-ki elhadonászta előtte a maga igazságát, Reb Velvele alázatosan felelt:

— Hogy dönthetnék én két ilyen szent között? Legjobb lesz, ha kibékültök, testvérek . . .

Egyszer látta, amint a rebené pöröl a cselédjével, mert felmondás nélkül drágább helyre szegődött el. »Nem engedem el!« — dühösködött a rebbené. »Én meg nem maradok! Menjünk a bírósághoz!« feleselt a cselédleány. Reb Velvele látta, amint a felesége felöltözik, erre ő is, magára vette ünnepi köntösét és prémes kucsmáját és megállt útra készen.

— Hová készülsz? kérdezte bámulva az asszony.

— A bírósághoz, fiam, felelt a caddik szerényen.

— Nem illik neked ilyen helyre menned, de nem is kell, megtudom én védeni a magam igazát egyedül is.

— Igen, szólt a caddik szeliden, de vajjon megtudja-e védeni a szegény árva cselédleány is a maga igazát?

— Csak nem akarod őt védelmezni? — lepődött meg az asszony.

— Mért nem? drága szentem. Nem szégyen ez. Hiszen irva vagyon Jób könyvében: »Vajjon megvetettem-e szolgám, avagy szolgálóm jogát.«

Zimankós, zivataros téli idő volt, amikor a szomszéd falubéli szegény boltos meghívta a caddikot újszülött fiához éjjell virrasztóra. Reb Velvele örömmel vállalta a szent kötelességet. Nyolc napos lesz a fiú holnap, ilyenkor különösen éjfél tájt, a gonosz szellemek serege ólálkodik a gyermek bölcsője körül, hogy magukhoz ragadják az ártatlan lelket, mielőtt másnap Izrael szent frigyébe fogadják. Már késő este volt, amikor a caddik rozoga kocsija útnak indult. Az utat telefújta hóval a szél, a lovak csak nagy nehezen csoszogtak a sikamlós havon és már majdnem éjfél volt, amikor Reb Velvele a faluba érkezett. A caddik behívta magával a kocsist is, de az künn maradt kocsit-lovat őrizni, nehogy elhajtsa valaki.

Bent az angyalnevekkel és őrzőtáblákkal körülaggatott szobában már együtt ültek a vendégek mind és ujjongó örömmel üdvözölték a caddikot. Reb Velvele alig ült az asztalfőnél egy félóráig, felemelkedett és kiment. Pár perc múlva visszajön, gondolták, és nem ment utána senki. De mult az idő, vártak, vártak egy negyedóráig, egy félóráig, egy óráig és a caddik még mindig nem jött be. A háziúr és a vendégek türelmetlenkedni kezdtek és sokaknak a szívét aggodás

töltötte el. Elvégre éjfél után van és a házban egy nyolcnapos gyermek, ki tudja, mi történt odakint? Talán viaskodott a gonosz szellemekkel és ki tudja, ki maradt felül?

Az egész vendégcsapat félénken indult ki az udvarra. Künn viharos sötétség, csak a süvítő szélről felkavart hó világított. A kis csapat nem mert szétozslani, hogy külön-külön induljon a keresésnek, hanem együtt maradt és szinte egymásba bújva, mint egy sötét gomolyag csúszott lefelé a fehér havon. Egyszerre, amint odaérkeznek a kapu elé a kocsihoz, megpillantják a caddikot, amint a lovak előtt fel-le sétál, mély gondolatokba merülve, bajusza, oldalhaja, szakállá csupa jégcsap.

— Mit csinál itt a rebbe? kérdezték ámulva a hívek és az egyik odasietett hozzá és gyorsan reávetette nyakára nagy meleg pamutkendőjét.

Reb Velvele csendesen és nyugodtan felelt, mintha semmi sem történt volna:

— Kijöttem, hogy a kocsis bemehessen egy kicsit a konyhába melegedni. Majd én vigyázok addig, mondtam neki. És a kocsis még nem jött vissza.

Mikor a hívek visszatértek a szobába, ott találták a caddik kocsisát a konyhában, a kemence mellett, szőrös bundájába takarózva és mély álomba merülve.

— Reb Velvelenek nincsen párja, rajongtak a hívek.

De reb Velvele egész hitével hitte, hogy ő semmivel sem különb Izrael más fiánál. Hiszen Izraelben a bűnös is csak azért vétkezik, mert nem ismeri lelkének forrását. Jöttek hozzá vétkező lelkek, hogy vezekelést szabjon ki reájuk. »Ha vezekelni akarsz — mondotta Reb Velvele — már szent vagy és nem kell külön vezekelned.« Csak egyet nem tudott megérteni, hogy vannak emberek, akiknek olyan bő gazdagságot adott Isten és nem juttatnak belőle másoknak, szűkölködőknek. De ezekre is talált mentséget: Ők nem tudják szegények, hogy miért adta nekik a Világ Ura a sok kincset.

Mikor hallotta, hogy Zborazban a gazdag korcsmáros sohasem ad a szegényeknek még alamizsnát sem, elment hozzá, leült melléje a korcsma padjára és nyájasan mesélni kezdett:

Két testvér élt egyszer egy városban, az egyik szegény volt, a másik pedig dúsgazdag. A gazdag ember jótevő volt, szerette testvérét és támogatta mindennel. Mikor az öccse nagy szükségbe jutott, kölcsönadott neki ezer aranyat, hogy új keresethez fogjon. Ekkor megfordult a szerencse. A szegény testvér egyre gazdagabb lett, a gazdag pedig tönkrement. De a meggazdagodott testvér hálátlan volt és nem akart bátyján segíteni. Még a kölcsönadott ezer ara-

nyat sem akarta visszaadni testvérének, aki nagy nyomorúságában elpusztult. Az égben súlyos ítéletet mondtak a keményszívű testvérre, aki nemsokára meghalt. A tönkrement testvér azonban kegyelemért könyörgött öccse számára és magára akarta vállalni az ő bűnhődését. »Az ezer aranyat én rég elengedtem neki« — szólta. Az égi törvényszék úgy döntött, hogy az ezer aranyat mindenképp vissza kell fizetni. Újra kell tehát születniök mindkettőjüknek, a tönkrement testvér újra gazdagnak születik és az öccse le fogja nála szolgálni mint cseléd a kapott ezer aranyat. »Inkább szülessen öcsém gazdagnak — könyörgött a jószívű testvér — és én majd mint koldus garasos alamizsnánként kapom vissza tőle az ezer aranyat.« Az égiek beleegyeztek és a két testvér újra született a földön, az egyik gazdag és a másik szegény. De mi lesz, ha a gazdag testvér, nem ismerve lelkének forrását, nem törleszti alamizsnákkal régi adósságát? . . .

Ennyit mesélt reb Velvele és a fukar ember ettől a perctől fogva bőkezű lett és sokszor ezer aranyat pazarolt szegényekre és szükölködőkre.

Reb Velvele sohasem szégyenített meg senkit és a zborazinak nem is voltak ellenzői mint más caddiknak. Mikor a távoli nagy hegyek nekiszaladtak egymásnak, zajt, zűrzavart és felfordulást okozva a világon, reb Velvele sohasem volt köztük. Ő csendesen ült és tanult,

vagy állt és imádkozott, vagy járt és gondolkodott. És amikor az egyik tanítványa kíváncsiságból Lublinba ment egy ünnepre, a lublini caddik feddő hangon szólt hozzá:

— Menj te csak vissza Zborazba. Zborazból nem kell utazni sehová. A ti caddiktoknál még a hétköznapi is szent ünnep. Reb Velvelnek csak egyetlen bűne van, hogy hazudik, amikor imájában ezt a bűnbánó szót mondja: »Vétkezém« ...

BÚCSÚ A SÁTORTÓL

A Sátrak ünnepének nyolcadik napján a blazsovi caddik egy pillanatra sem hagyta el az ünnepi sátor. Mind a nyolc napon át bent a sátorban csillapította le testének és lelkének éhségét, ott mélyedt bele híveivel a Tan titkaiba és az imák rejtelmeibe, és ott hajtotta pihenésre fejét, ha rászakadt az álom. Itt-ott mégis eltávozott a sátorból egy-egy órára estefelé, hogy künn a szabadban, a réten, a mezőn, az erdőben gyönyörködjek a Teremtő műveiben. Az utolsó napon azonban, mint a szerelmes vőlegény, aki búcsúzás előtt minden percét menyasszonyánál akarja tölteni, átszellemülten ült a sátorban és megmámorosodva nézett a falakról és a lombmennyezetről lecsüngő díszekre, mintha a szépséges Ara ékszerei és fülönfüggői volnának, miken gyönyörűséggel elandalog a szem. A szürke ponyvafalakat patyolatfehér drapériák vonták be, miken nagy színes arabeszek köré kihímzett zoltárversek pompás girlandokat alkottak. A középén háziszövésű szőnyegek ábrázolták a próféták jövendölte messiási idő jeleneteit: fürtös

báránka együtt legel farkassal a füves réten, oroszlán és őzike együtt hajtja fejét a jászol szénája fölé, kis fiú tigrist vezet és lábai előtt vipera hever. Fából faragott, beezüstözött csillagok közepén a Sátor szellemvendégeinek aranybavéssett nevei ragyogtak: Ábrahám, Izsák, Jákob, Mózes, Áron, József és Dávid. Fönt az illatos fenyő- és tölgyfalombmennyezetet hosszú színes papírláncok metszették keresztül-kasul, hatalmas íves Dávidpajzsokká fűződve, miknek sarkaiból szentföldi virágok és gyümölcsök és hebroni olajjal, karmeli borral és sároni datolyamézzel teli apró üvegek csüngtek alá.

A caddik mámorosan szívta magába a Sátor illatos levegőjét. Míg megittasult lelkének boldog helyhe kicsordulván, hirtelen híveihez fordult:

— A leggyönyörűsegebb szentcselekedet ez, testvéreim. Egész éven át a gond, a bánat és szenvedés hajszolja Izrael fiait és hiába akarunk magasba emelkedni, hiába tör a lelkünk égi csúcsok felé. A gondok súlya a földre nyom, a bánat sara befreccsenti lelkünk ünnepi ruháját és a szenvedés eltávolítja a szívet Istenétől. Egy pillanatra, egy percre, egy órára felemelkedünk egy-egy szentcselekedet szárnyain. Jön a reggel és imaszíjat kötünk karjainkra és úgy érezzük, mintha karunk megszabadulna a hétköznapi munka láncaitól és kezeink mintha össze volnának kötve a magasságokkal és emelkedni és

lebegni tudnának a végtelenbe; de testünk súlya reánehazedik és lehúz a földre, sokszor az ingoványba... És mikor a homlokunkra kötjük Isten ígését és érezzük: a Világ teremtőjének szenteltük fejünket, gondolatainkat, boldogok vagyunk, hogy a szférák magasaiból sugarak villannak szemünkbe és összekötnek a legfelsőbb Gondolat örök fényforrásával, de jönnek a rossz gondolatok démonai és erőszakkal elszakítanak bennünket és visznek, ragadnak vissza a test, a kenyér, a vágy birodalmába. Csak egy pillanatra magasztosítja fel testünk egy-egy tagját a szentcselekedet. Ám a Sátorak ünnepén belemegyünk egész testünkkel a szentcselekedetbe és a Sátor szent levegője körülöleli és megszenteli egész testünket, minden tagunkat...

— A szent Sátor titka ez! — lelkesedtek a hívek, a caddik pedig folytatta:

— És körüllegeltetjük szemeinket a Sátorban és érezzük, körülöttünk a falak ingó ponyva, mit a szél behorpaszt és kidagaszt, mint a vitorlát. Talán ha kedve kerekedik, felkaphatja az egész Sátort és elsodorja a végtelenbe, a semmibe... És feltekintünk a Magasba és érezzük, a fedőnk hervadó lomb, hulló gally, min áttör az eső és a napsugár. A vihar szárnyaira bízva életünk vitorlája, mégis érezzük, a Teremtő szárnyai lebegnek itt felettünk és a Sechina borul fölénk szent oltalmával... A Világ Ura a mi Sátorunk, és az

Ő Sátra biztosabb menedék a föld minden bástya várainál és palotáinál . . .

— Az Irgalmas építse fel Dávid düledő sátorát — sóhajtott fel hirtelen egy mély hang. A hívek felneszeltek, majd gyorsan ismét a caddik köré bujtak, aki behunyt szemekkel beszélt:

— És ha behunyjuk szemeinket, im' látjuk, hívó szavunkra ősi szellemek jönnek vendégül a Sátorba, a hét pásztor, az ósatyák, kik pusztákon kóborolva meglátták Istent szent látomásokban, és Mózes, ki örök törvényt hozott tűzből és lángból a menydörgő lobogó Színájáról, és Áron a szentek szentélyének főpapi palástjában, és József és Dávid királyi dísszel, koronával és lanttal . . . »Jertek magas vendégek, jertek, szent vendégek, kérünk benneteket . . .« És ők jönnek és mi büszkélkedve tudjuk, ők a mieink, a sátorlakók királyi ősei, ki vehetné el őket tőlünk? . . . És sok ezer esztendő sűrűsödik össze a Sátor mélyében, sok ezer esztendő, mely a mienk, sok ezer esztendő bántságokkal és alázásokkal, de prófétákkal és vértanukkal, sok ezer esztendő hullámokkal és örvényekkel, de gyönyöggel és világítótornyokkal . . .

Künn leszállt az alkony. Piros sugarak szűrődtek be a fedél gallyainak résein át és a sátor homályában a csillagdíszekbe vésett aranynevek, az égi vendégek, patriarchák és királyok nevei ragyogó fényben tündököltek.

— Itt az Alkonyi ima ideje — szólta a caddik elmerengve —, vegyünk búcsút a Sátortól...

— Fűzzünk láncot, testvéreim, — hangzott hirtelen többek ajkáról. Egy pillanat alatt a hívek kezei erős lánccá kulcsolódtak a caddik körül, aki egy darabig mozdulatlanul állott a kör közepén, majd szomorúan körülnézve szólta:

— Ha a vőlegény búcsút veszen menyasszonyától, arcának vidámságával takarja szívének szomorúságát, nehogy az Ara fájdalma nagyobbra növekedjék. A Sechina kerül a szomorúság helyét. Búcsúzzunk a Sátortól tánccal, testvéreim...

A hívek ajkán hirtelen megzendült a zsoltárének, melynek ritmusára az ősz caddik táncba lendült a Sátor alkonyi homályában. Amerre kitárt karjaival és lejtő lépésével fordult, ott sebtében kitágult a köréje fonódott lánc, amely a caddik lépésének távolodásával ismét gyorsan összefutott és előrehullámszott, mintha a kezek láncja is a tánc és ének ritmusára ringana ki- és befelé, mint parton táncoló hajó után a zengő hullámok... Az egész rengő mozgás szinte öntudatlan volt már és a hívek alig vették észre, hogy a caddik már áll a kör közepén és magába merülve víziósan néz a sátor szőnyegeinek hímzett jeleneteire, mintha a Messiás, az örök béke ideje meglevenedve állna előtte, fürtös báránka együtt legel a farkassal a füves réten, oroszlán és őzike együtt hajtja fejét a jászol fölé, kis fiú.

tigrist vezet és lábai előtt vípera hever... A próféta látomásai rajzottak eléje a sátor falairól. Nem kell bástyá, nem kell majd várfok, az Űr sátra leszen minden oltalom...

Mikor a Sátor lombfedelén keresztül beragyogtak az első esti csillagok, a caddik bánatosan indult kifelé, az ajtónál megfordult és híveitől körülvéve hátráló lépésekkel ment egy darabig, hogy minél tovább láthassák szemei az ünnepi Sátort. Az ajkai zsoltárt mormoltak, mintha még utolsó lágy búcsúszavakat küldene a Sátor felé... Aztán megfordult és gyors léptekkel sietett a túlsó oldalon nagy ünnepi fényben ragyogó zsinagóga felé, ahol még mindig a Sátorra gondolva, sóvár epedéssel mondotta az esti imát:

— Oh terjeszd fölénk a te Békéd sátorát...

És a hívek is lehangoltan mondták a fohászt:

— Oh áldott, ki a Béke Sátrát vonja fölénk, Izrael fölé és a szent Jeruzselem fölé...

HÁMÁN FIAI

V alahányszor a Purim hónapjának újhordja beköszöntött, a dinavi caddik arca olyan volt, mintha kicserélték volna. Homlokának ráncai kisímultak, szeméről eltűnt a borongó fátyol (amint a beavatottak tudják, ez a fátyol mentette meg a híveket attól, hogy tekintetének tüze meg ne perzselje őket), ajkáról elszállt a kesernyés mosoly, amelyet oly sokan magyaráztak, de senki sem értett meg... Egész arcán boldog derű ült, amely lassanként örömmé, ujjongássá, mámorra fokozódott.

Mondhatatlan gyönyörrel legeltette szemeit a falakon, amelyeket hívei ilyenkor szebbnél szebb képekkel agattak tele. De persze nem holmi szentségtelen festményekkel, hanem a Purim történetét ábrázoló pompás jelenetekkel. A király lakodalmát ünnepli Eszterrel, Hámán lepecsételteti Ahasverussal a végzést a zsidók kiirtásáról, Eszter és a gyászoló Mardochái találkozása, Eszter Ahasverus előtt, bőjtölő zsidók, Ahasverus Eszter lakomáján, Hámán megaláztatása, a bitófák, Mardochái diadala, Purimot ünneplő

zsidók. És a caddik el-elmereng olykor egy-egy képen. Istenem, milyen csodák, milyen csodák és mégis hányszor ismétlődtek, hányszor ismétlődnek!...

És az alakok, amint nézi őket, elvesztik lassankint a vonásaikat, az egyes személyek jelképekké magasztosulnak, Hámán helyett az egész zsidógyűlölő világ áll előtte, Mardochái helyett az üldözött Izrael, Eszter helyett a népét oltalmazó Sechina... Egy pillanatra elkomorodik, aztán megpillantja szemközt az ajtó fölött a nagy betűket, amelyek az elpusztult Jeruzsálem emlékére festetlen hagyott sötétszürke folt helyén mintegy feléje intve hirdetik: »Mikor beköszönt Adár hónapja, örülni, vigadni kell!«...

És a dinavi caddik örül egész szívével, egész lelkével. És minél közelebb jön Purim napja, annál jobban vesz erőt rajta a mámor. Néhány nappal az ünnep előtt, de különösen Eszter böjttjén, már alig bír magán uralkodni, izgatottan jár a szobájában fel és alá, tapsol, ujjong és mindenféle dalokat énekel, nótákat, amiket a parasztok dudorásznak az utcán, nótákat, amiknél a nép mulatni szokott a korcsmában, de persze a caddik héber szöveggel énekl...

Mikor pedig este a Megilla-olvasáshoz mennek, a caddik is vásárolt magának a templomudvaron egy kis kereplőt és valahányszor Hámán nevét hallotta, együtt kerepelt a gyerekek-

kel, akiket ilyenkor alig lehetett lecsitítani. Sohse olvasta a Megillát maga, mint a többi caddik, mert annyira izgatott volt, hogy attól kellett tartani, olvasás közben kiszállhatna belőle a lelke a nagy örömtől...

Mikor másnap a híveivel együtt a lakomához ült, már egészen ittas volt, pedig egy korty ital sem került még a szájába. Megegett egyszer, hogy az egyik chászid megitta mindig a caddik poharából a bort észrevétlenül és a caddik mégis úgy lerészegedett, mintha ő itta volna meg...

Azután következtek a purimi tréfák. Jöttek az álarcosok és a caddik figyelemmel hallgatta játékuakat, közben egyet-egyet kurjongatva.

Úgy éjfél tájban már várni kezdték a Purim legérdekesebb tréfáját, amit a caddik maga szokott rögtönözni. Tavalý levetette fehér selyemkaftánját és odanyújtotta kísérő gabbejének:

– Vedd fel és tégy te mindent helyettem!

De szerencsére ez az állapot csak rövid ideig tartott, mert a gabbe, aki hirtelen, készületlenül ilyen nagy hatalomhoz jutott, majdnem felforgatta az egész világrendet...

Vajjon mit csinál majd a caddik az idén?

Az óra tizenkettőt ütött s a caddik megszólalt:

– Megyünk Ruszkára!

A chászidok ijedten néztek egymásra:

– Ruszkára, »Hámán fiai« közé?

— Hiszen Ruszkán, ha az oroszok meglátnak egy zsidót, agyonütik! — rémüldözött a másik.

— Tavaly a határuk felé közeledett szegény Reb Hersele és megkövezték.

— Ruszkára! És éjféلكor! És vasárnap!

— Együtt mulatoznak most ott mindnyájan a korcsmában!

— A duhajkodó emberek szét fognak bennünket tépni!

— Hiszen azt mondják, hogy husvétra be akarnak törni Dinavba, hogy legyilkolják a zsidókat!

A caddik nyugodtan ismételte:

— Megyünk Ruszkára!

Ki merne még kételkedni, ha a dinavi caddik kétszer mond valamit és még hozzá Purim este!...

A gabbe megtette a kötelességét. Nemsokára készen állottak az udvaron a kocsik és a menet indulhatott. Az első kocsin legelül a caddik ült, mellette Reb Chajem, a muzsikus, aki három társával együtt orosz parasztnótákat húzott az egész úton. A caddik kísérte őket énekkel és vele énekelt az egész menet. Akik pedig látomások látásához is értettek már valamit, észrevették, hogy a hold kibúvik a felhők közül és a holdban ül Dávid király és hegedül, és hegedűjén ugyanazt a nótát húzza, amit ők a kocsiban énekelnek...

Három óra tájban a ruszkai korcsmában nagy meglepetések történtek.

Az ajtó kinyílt és a duhajkodó parasztok nagy ámulatára belépett egy fehérselyemkaftános aggastyán, hosszú, fehér szakállán mintha borcseppek csillogtak volna és egész arca lángolt a mámortól. Mögötte jött négy zsidó muzsikussal, félénken tipegtek be a pálinkagőzös nagy terembe, hol a mulatozó parasztok annyian voltak, hogy többen már el sem fértek volna. A többi hívek künt maradtak és a nyitott ajtónál várták az eseményeket.

A parasztok álmélkodva néztek egymásra. A nagy meglepetéstől nem bírtak szóhoz jutni. Némán helyet engedtek a furcsa vendégeknek. A caddik pedig odaszólt Reb Chajem muzsikussal:

— Nótát!

És még mielőtt a muzsikussal hozzáfoghattak volna, rázendített a caddik az eltiltott híres nótára:

Beteg szegény, az Atyuska,
Felvidítja bomba, puska...

A parasztok összebujtak.

— Kémek! — suttogta halkán az egyik. —
Álarcos kémek!

— Vigyázzunk! — adták szájról szájra: —
Vigyázzunk!

A caddik pedig befejezte a rettegett nótát, aztán a parasztok felé fordult:

— Hát ti nem tudtok mulatni? Hát nektek muzsikusaitok sincsenek? Hej, Vaszil, korcsmáros! Bort mindenkinek! Itt a bankó!

A poharak megteltek borral, az égető pálinkához szokott parasztok habozva, félénken nyúltak a drága, pazar italhoz, egyike-másika mégis meg merte kockáztatni, felhajtotta, példáját követték aztán a többiek is. Reb Chajem, a muzsik és bandája víg nótába kezdett, a caddik pedig megfogta a karjánál az egyik öreg parasztot.

— Hej, hogy hívnak?

— Matyu.

— Jer táncolni, Matyu!

És a caddik átkarolta a derekát és vitte táncolni.

Nóta nótát követett. A meglepetést elkergette a bor. Lassan izzani kezdett a hangulat, de amikor a parasztok a történeteket átgondolhatták volna, már mindegyikük ott táncolt egy-egy chászid karján. Közben pedig kihörpintettek egy-egy teli poharat és a caddik kocintott mindegyikkel.

— De jól tudjátok a nótáinkat! — szólt meghatottan az öreg Matyu. — Isten tartson meg benneteket.

— Isten tartson meg benneteket! — felelt a caddik. — Tudjátok-e, hogy ma Purim van?

A mámoros parasztok nem értették a kérdést. És a caddik ismételte.

— Zsidó ünnep. Hámán el akart bennünket pusztítani.

— Akasztófárávaló! — kiáltotta a felhevült Matyu.

— Fel is akasztották! — feleli a gabbe.

Reb Chajem muzsikus bandája megint új nótára zendített és az egész társaság ismét táncra perdült.

Hajnalig tartott a mulatság. Mikor pirkadni kezdett, a caddik a kocsis után kiáltott és a társaság elindult hazafelé. A parasztok önfeledten kísérték a falu végéig. A friss hajnali szél megcsapta arcukat és kiszívta belőle a mámort. A parasztok visszafordultak lesütött szemekkel. A caddik pedig odaszólt híveinek:

— Későn érkezünk haza, imádkozzuk a »Semá«-t.

Mikor hazaérkeztek, a caddik a köréje gyült híveknek vidáman mondotta:

— Sokan csodálkoztok, úgy-e sokan féltek, hogy vétkeztetek? Hiszen tudjátok, hogy a midrás szerint azért fenyegette akkor őseinket a veszedelem, mert ettek Ahasverus lakomájából és ittak Ahasverus borából. Én meg azt mondom nektek: amit mi az éjjel tettünk, szebb cselekedet volt, mint akkor Mardochái és Eszter bőjtölése és a mi Purimunk nagyobb volt, mint akkor Mardochái és Eszter Purimja...

Mert ti nem tudjátok, mit tettek volna Hámán fiai!...

A CADDIK GRÓF

Negyvenkét gyertyaláng lobogott az asztalfőn és káprázva ontotta fényét a szandeci nagy caddik lángoló arcába, csillogó nagy szemeibe és a fehér abroszra leomló hófehér szakállára. Az asztal körül ülő hívek áhítattal vetettek egy-egy pillantást a caddik felé, akit az egymás mellett álló negyvenkét sudár gyertyatartó mint díszőrség védett a kíváncsi szemektől. A távoliak csak káprázatot és sugárzást láthattak és olykor-olykor a szemek szent villanását. Meghökkenve vetették vissza fejüket az asztal fölé és hallgatták a gyertyák mögül ömlő péntekesti imát:

Üdv veletek, Isten angyalai,
Béke angyalai, Ég angyalai,
Királyok királyainak Királya,
A Szent, ki küldött, áldott legyen . . .

És mikor a caddik felállt és a kicsorduló serleggel a kezében megszentelte a Szombatot, mindenki látta, hogy a Béke angyalai, az Ég angyalai körüllebegik a fejét és megkoszorúzzák őt ama ötven felett való hetven virágos koszorúval . . .

A karmeli bor mellé finom szombati ételek kerültek az asztalra és már a Szombatköszöntés-kor ott párolgott a gyertyatartók mögött a szombati hal, megfűszerezve ama bűvös fűszerrel, amelynek a neve Szombat és amelynek illatát csak az érezi, akibe péntekeste belésszáll a szombati lélek, hogy ünnepi hangulatba tartsa másnap-estig, míg a Szombatkirálynő el nem búcsúzik...

A szandeci nagy caddik leemelte a fedelet a halastálról és miközben megízlelte a szombati ételt, magába mélyedve szólt:

— Ó, bárcsak érezni tudnám én is egyszer a szombati halban azt az ízt, amelyet a szent caddik Potoczky gróf érzett...

— A rebbe szereti a halat? kérdezte egy hang félénken.

A caddik idegesen pillantott fel:

— Balgaság! A halat szeretem? Egy ételt szeretni? Szerethet a hal engem? A világok Teremtőjét szeretem!...

Pár falatot lenyelt, aztán szinte szomorúan csóválta a fejét:

— Ó, bárcsak én is kidolgozhatnám egykor úgy a testet, mint a szent caddik Potoczky gróf...

Sokan a hívek közül, akik már ismerték a zsidó hitre tért Potoczky gróf szomorú történetét, megértették a caddik szavait, a többiek pedig meglepődve hallgatták:

— Kevesen tudják, milyen magas fokra emelkedett nemcsak a lelke, de a teste is!... Hogyan tisztult meg minden földi salaktól... Hogy szállt, szállt oda, ahová már az ég angyalai sem tudják mind követni...

Az ég angyalai az Ég magasságában születtek, nem kísérti őket sem bűn, sem szenvedély, sem öröm, sem harag. De ő ott született Izrael elnyomóinak földi palotájában, hús és vérből. Bíborban, selyemben nevedezett és atyái házában bűne ringatta az ölében...

És ifjú lón a gyermekből és az ifjú ott hagyott bíbort és selymet, palotát és kertet és ment a rongyok közé, a tövisek közé, a síkátorok közé, hogy megkeresse az igazságot... És útjában reátalált Izrael istenére és az ő szent Tórájára...

Vílnából Rómába, Rómából Amsterdamba bolyongott az ifjú gróf és Ábrahám szövetségébe lépve, Ábrahám lón a neve. És kenyeret evett sóval és vizet ivott mértékkel és lett a kenyere, amire éhezett: a Tan, és vize, amire szomjazott: a Tóra...

És jött az anyja befátyolozott arccal, gyászoló fejjel és kérlelte őt könnyörögve:

— Térj vissza hozzánk, térj vissza atyád házába és töröld le rólunk a nagy szégyent. Dús palotád vár virágos kerttel, és te itt kunyhóban lakol idegenek között. Selyem és bíbor vár ott-hon és te rongyokban jársz itt a szegények

között, Dús lakomák várnak csillogó termekben és te itt éhezel... Vagy tán hiszel e balgák túlvilágában?...

És Rabbi Ábrahám Potoczky szeliden az anyjára nézett és szólt:

— Te azt hiszed, ó, anyám, hogy engem a túlvilági jutalom reménye csábított ide új testvéreim közé. Esküszöm néked, ha tudnám, hogy sohasem lesz lelkemnek része a mennyei üdvösségben, akkor is itt maradnék és elég volna nekem a földi jutalom, a földi gyönyörűség, hogy megismertem az igazságot... És hidd meg, ó, anyám, ha felvehetem reggel az imádsághoz az ezüstkoszorús talliszt, nagyobb örömem van, mint amikor a mi nagyuraink magukra öltik a selyem- és bíborpalástokat... És ha elmehetek esténként a Tan házába, hogy együtt tanuljuk testvéreinkkel a Tóra igazságait, nagyobb a gyönyörűségem, mint amikor egykor otthon hamis színjátékokba, híú mulatságokba mentünk... És ha péntekeste a szombati lélekkel meggyarapodva megízlelem a Szombatkirálynő tiszteletére készített halat, élvezetesebb előttem, mint amikor otthon minden nagy lakomák minden finom étele csiklandozta az ínyemet... Nem a túlvilágért vagyok én itt, hanem csupán csak a földi világért, amelynek gyönyörűségeit te is megismerhetnéd, ha itt maradnál velem, ó, anyám...

És Rabbi Ábrahám Potoczky sírva fakadt és

megfogta anyja kezét és elborította könnyeivel. De a grófnő büszkén kitépte a kezét kezeiből és kifutott a kis szobából...

És Rabbi Ábrahám Potoczky mindjobban bele-mélyedt a Tóra titkaiba.

És elérkezett az idő, hogy szent mártírhálált haljon új hitéért. Szívét megszállta a vágyódás szülőanya után és elindult titokban szülővárosába, Vínába, hogy titokban láthassa őt.

De szülei felismerték, elfogatták, börtönbe vették, megkínózták és megsanyargatták és midőn tovább is megmaradt hiténél, máglyahalálra ítélték.

És mikor kivitték a szent caddikot a vlnai piacra, hogy megégessék és a máglya körül álltak a város népei, mint utolsó kérését kérte biráitól, hogy beszélhessen új testvéreihez: »Ne gondoljátok, hogy igazságot tettetek, az igazság az istennél van és én meghalok a hitemért. De hadd beszéljek néhány szót hitem fiaimhoz.«

És Rabbi Ábrahám Potoczky a zokogva síró zsidók felé fordulva szóra nyitotta ajkait:

— Ne sírjatok, ne zokogjatok értem, testvéreim. Egész életemben gyötört a gondolat, hogy a testnek talán nem lesz majd megtisztulása. A lelkemből kiégette a salakot a Tóra, a lelkemet megtisztította az isteni tan, és az isteni szolgálat, de mi lesz a testtel, mely ilyen helyről származik, hogyan fog az felemelkedni és megtisztulni

a salaktól? És ime, az Isten megkegyelmezett nekem és most ujjonghatok, hogy testem is megtisztul a tűzben és ime mint az Ég angyala. oly tisztán szállhatok a mennyei Ítélszék elé, a Sechina oltalmazó szárnyai alá . . .

És a szent caddik beleugrott a lobogó máglya tűzébe és egész hangjával kiáltotta:

— Halljad, Izráel, és halljátok mind, az Isten, a mi Istenünk, az Isten egyetlenegy!

Mikor a szandeci nagy caddik befejezte az elbeszélését, könnyek csillogtak a szemeiben és az asztal körül ülő hívek szemei is megteltek könnyel.

— Ime, tudjátok, milyen magasra tud emelkedni az Isten választottja, . . . Ó, magasságok magassága! . . . Ó, bárcsak kidolgozhatnám én is egykor úgy a testet, mint a szent caddik Potoczky gróf, . . .

Aztán odaszólt a mellette ülő fiához:

— Folytasd a szombati dalt, fiam . . .

És az egész asztal körül egyszerre felzendült újra a szombati ének:

Üdv veletek, Isten angyalai,
Béke angyalai, Ég angyalai,
Királyok királyainak Királya,
A Szent, ki küldött, áldott legyen . . .

A NAGY PÖR

S evuószra, a kinyilatkoztatás nagy ünnepére tüzték ki a »szaszoviak« és a »dinaviak« nagy pörük elintézését. »Legyen végre világosság!« mondták a »szaszoviak«, akik már nem bírták tovább hallgatni a »dinavi új csillag« dicsőítését. Majd meg fognak győződni mindenről ők maguk, saját szemeikkel!

Tudni kell azonban, hogy a »dinaviak«, valamint a »szaszoviak« Rimanovban laktak és csak egy-egy ünnepnapot töltöttek községüktől távol, ezek a szaszovi, amazok a dinavi caddiknál, de természetesen még abban az időben, amidőn »a rimanovi csillag« még valahol a felhők között bujkált...

Meg kell még jegyezni azonkívül azt is, hogy a »dinaviak« azelőtt, sőt nem is olyan nagyon régen, szintén »szaszoviak« voltak és csak akkor pártoltak el régi mesterüktől, amikor Szaszovban »észrevettek valamit«. Dinav felől pedig már csodásnál csodásabb dolgokat hozott a szárnyaló hír...

Hogy mi volt az, amit Szaszovban »észre-

vettek«, azt nem igen lehet elmondani anélkül, hogy a szó meg ne sértené a nagy caddik emlékét. Különben úgy sem fontos most már a dolog, miután a »dinavi« teljesen rendbehozott mindent. Csak egyetlen egyszer mondták el aggodalmukat az elpártolt »szaszoviak«, amikor az esti ima előtt a templom udvarán hevesebb vitába bocsátkoztak és akkor is olyan ribillió támadt a dolog miatt, hogy a gondviselés különös előrelátásának kell tartani azt a jó szerencsét, hogy a »szaszoviak« csak öten, a »dinaviak« pedig csak négyen voltak, különben tele lett volna velük akkor az egész világ...

A templom előtti jelenet viharai így csakhamar elsímultak, a »dinaviak« pedig valahányszor hazajöttek a caddiktól, nem tudtak eleget beszélni az »új csillag« tündöklő ragyogásáról, ami a hű »szaszoviat« szemmeláthatólag vérgisértette.

— Én magam hallottam, mondotta egy »szaszovi«, még pedig olyan valakitől, aki olyan megbízható, akárcsak Mózes, és ő maga személyesen hallotta magától a berdicsevi Reb Chajemtől, akinek szóról szóra azt mondotta egyszer a caddik maga, hogy »a dinavi« erejében része van a »másik oldalnak«, lángjában pedig van egy szikra, amely egyenesen »attól a bizonyostól« származik...

— A mi caddikunk nem mondott még soha

semmi rosszat a »szaszoviról«, felelte szelíden a »dinavi«.

— Hát mit szokott mondani?

— Jertek el és meghalljátok majd!

Végre elhatározták valamennyien, hogy sevuósra csakugyan elmennek Dinavba; máskor csak egy-két órát tölthetnének együtt az ottani caddikkal, sevuószkor azonban átvirrasztják majd vele az egész éjjelt és ekkor lesz alkalmuk bőven hallani mindenről és esetleg szól majd a szaszovi ellenfélnek ama dolgairól is, amelyek miatt a »dinaviak« általában »könnyűnek« mondták. Ebben az esetben, gondolták magukban, majd előlépnek és megmentik mesterük becsületét!...

Az ünnep előtti napon izgatottan adták szájról szájra Dinavban:

— Szaszoviak jöttek! Szaszoviak jöttek!

A fiatalabbak már előre gyönyörködtek abban, hogy mi lesz majd, ha a vad »szaszoviak« esetleg »kikezdenek«. A higgadtabbak azonban lecsendesítették a forróvérűeket:

— Körül kell őket venni tisztelettel, fel kell hívni mindegyiküket a Tóra elé, és az asztalnál oda kell őket ültetni a caddik mellé!

— Mi nem vagyunk olyan féltékenyek, mint a szaszoviak! toldotta meg egy másik.

A »szaszoviak«-nak pedig, mihelyt Dinavba érkeztek, mindjárt feltűnt, hogy itt egész más világ járja, mint Szaszovban. A szemekben nem

lobog olyan vad tűz, hanem szelíden, átszelleműlten néznek a távolba, mintha át akarnák ölelni tekintetükkel az egész mindenséget. Az utcán nem táncolva járnak, hanem komoly, ünnepélyes méltóságban. És általában keveset beszélnek. A caddik maga pedig nem tapsol és nem ujjong a szobájában, hanem csendes áhítattal »ül és tanul«.

Ami a tanulást illeti, a »szaszoviai« is elismerték, hogy ebben »a dinavi« nagyobb, ami nem csoda, mert hiszen ő egyebet sem tesz, csak tanul, míg »a szaszovi« világokat teremtet...

Mikor este a templomba mentek, újra feltűnt nekik, hogy itt sokkal szebben van feldiszipve minden. A falak körül vannak aggatva zöld lombokkal és illatos orgonavirággal, az almemor fölé rózsákkal átfont ágak magas baldachint vonnak, a Frigyszekrény körül annyi koszorú leng, ahány Tórát rejt, a függönye pedig tele van tűzdelve szegfűvel és jázminnal. A caddik feje fölött is magas virágbaldachin emelkedik és az egész templom csupa szín és illat.

— Szaszovban nem tisztelik így a Tórát, gondolta magában az egyik »szaszovi«.

És már-már közel volt ahhoz, hogy ő is a »dinaviak«-hoz pártoljon. De amikor hozzáfogtak az imához és látta, hogy maga a caddik is szinte mozdulatlanul áll a helyén és halkán, alig

hallhatóan ejti ki a szavakat, amelyeknél a »szaszovinál« minden lángba borult, megbánta pillanatnyi eltántorodását és végleg megállapodott, hogy Szaszovban több az élet. Ott tűze-
sebb, forróbb minden . . .

A többi »szaszovit« azonban elbűvölte a csendes áhitat, meghatottan állottak helyeiken és szívták magukba a körülölelő színt és illatot.

— Dinavban mégis szebb, ünnepélyesebb minden, gondolták magukban.

De csakhamar ők is megbánták ezt az önkéntelenül elgondolt dicséretet, és végleges ítéletüket a caddikkal együtt átvirrasztandó éjtől tették függővé.

— Hadd halljuk, hogy mit mond! Bizonyára tudja, hogy itt vagyunk és igyekezni fog, hogy eltántorítson bennünket a szaszovitól! . . .

Egy óra múlva együtt ültek mindnyájan a félhomályos besz-hamidrás asztala körül. A caddik olvasta a Tóra első fejezeteit, tisztán hangsúlyozva minden egyes szót, a hívek, figyelve, halkán olvasták utána. Mikor egy-egy könyv végéhez ért, megállt és »beszélt«.

— Vannak különböző utak, melyeken a Legfelsőbbet szolgálni lehet. És Isten, aki mindenütt van és mindenben van, megérti mindnyájukat. Némelyik kikel magából, viharok támadnak a lelkében és mozgásba hozzák egész testét, és akkor minden tagja ujjong, táncol és dalol.

Mert nemcsak a száj tud dalolni, hanem a test minden tagja. Ezeknek a dala a tánc, mely a szív mélyéből fakad. A tagok táncolnak, keríngenek a világ imájának dala szerint, azután egy nagy szabad mozgássá egyesülnek és a szív úgy érzi, hogy átöleli a mindenséget, egyesül az Istennel... Aki nem hallja a világ imájának dalát, nem érti ezeket a mozgásokat, épp úgy, mint a süket, ha táncolók közé megy és csodálkozik, hogy néhányan összevissza járatják az ujjaikat a kifeszített húrokon, a többiek pedig ide-oda ugrálnak és forgolódnak... Nem hallja a dalt, nem érti az összefüggést...

— A mi caddikunknak tehát igaza van! súgta oda szomszédjának az egyik »szaszovi«. A dinavi caddik pedig folytatta:

— Némelyik pedig mozdulatlanul és szótlanul áll a Legfelsőbb előtt. És ebben a mozdulatlan-ságban benne van minden, amit szóval mondani lehet. Az ember érzi, hogy egy az Istennel, hogy Istennek egy része, mert semmi sincs Istenen kívül... A szó, a mozgás csak kifejezője a gondolatnak és az érzésnek, amely összehúzódik, összezsugorodik, összevonaglik, hogy beleférjen a szó és a mozgás ruhájába. De a ruha csak a felületet fedi és legtisztább a gondolat és az érzés ruha nélkül, alak nélkül, kifejezés nélkül, mert akkor végtelen... A hallgatással beszélünk, mint a fák az erdőben, mint a tenger, ha

csendes, mint az ég, ha tiszta, felhőtlen, így beszél az egész világ az éjféli csöndben . . .

A »szaszoviak« csodálkozva hallgatták a caddik szavait és áhítózza várták a következő könyv befejezését, amikor a caddik újra megszólalt:

— Mindegyik caddiknak más-más az útja. Sokszor civakodnak is egymással, hogy melyik út a helyesebb és akkor a körülállók is beleszólnak, anélkül, hogy tudnák, hová vezetnek ezek az utak . . . Miként az udvar népei, midőn a mesterek vitatkoztak, miképen diszítsék fel a király koronáját, belevegyültek hangosan a vitába s zajongva csatlakoztak részint az egyikhez, részint a másikhoz és olyan zürzavart idéztek elő, hogy a mesterek nem bírták megérteni egymás szavait. De a király reájuk kiáltott a lármázókra: »Ha a mesterek vitatkoznak, ők tudják, hogy miért, mindegyikük azt hiszi, hogy így lesz szebb a korona, de mit akartok ti?...

— A caddik eltalálta a gondolatainkat, sügta társának az egyik »szaszovi«.

Mikor a harmadik könyv is véget ért, a »dinavi« folytatta:

— Volt egyszer egy királynak óriási gyümölcsöskertje egy nagy sívatag közepében, és hogy a vadállatok ne bántsák, körülvette a keretet örökkel, akik éjjelente időközönként jelt adtak egymásnak. Az egyik elkiáltotta magát: »Hojahó!« és a többiek mind sorra utána kiál-

tották : »Hojahó !« Az idegenek, a távoliak, akik a kiáltásokat hallották, azt hitték, hogy az örök veszekednek és azért kiabálnak egymásra, de a király tudta, hogy az örök csak azért teszik, hogy hallják egymásnak a hangját. ... És jaj [a kertnek, ha az egyik ör meghal és akkor társa hiába kiabálja, »Hojahó ! Hojahó !«

Mindenki értette a példát, mindenki tudta mire céloz... A szaszoviak összebújtak és extázissal néztek a caddik arcába.

A negyedik könyv után a caddik még világosabban beszélt :

— Van ember, aki, ha éjjel tolvaj lepi meg, mindjárt lármát csap és elfutamítja; de ez félénkségre mutat. A bátorszívú vár, amíg a tolvaj bejön, besurran és csak akkor támad reá, amikor már készül elvinni valamit, így, ha átadja a törvénynek, megszabadul tőle örökre. Némelyik caddik, mihelyt érzi a Gonosz közeledését, mindjárt eltávolítja magától, némelyik azonban látszólag enged a csábításnak és akkor gyüri le, amikor már elvitt tőle valamit és így jóra változtatja a rosszat is . . .

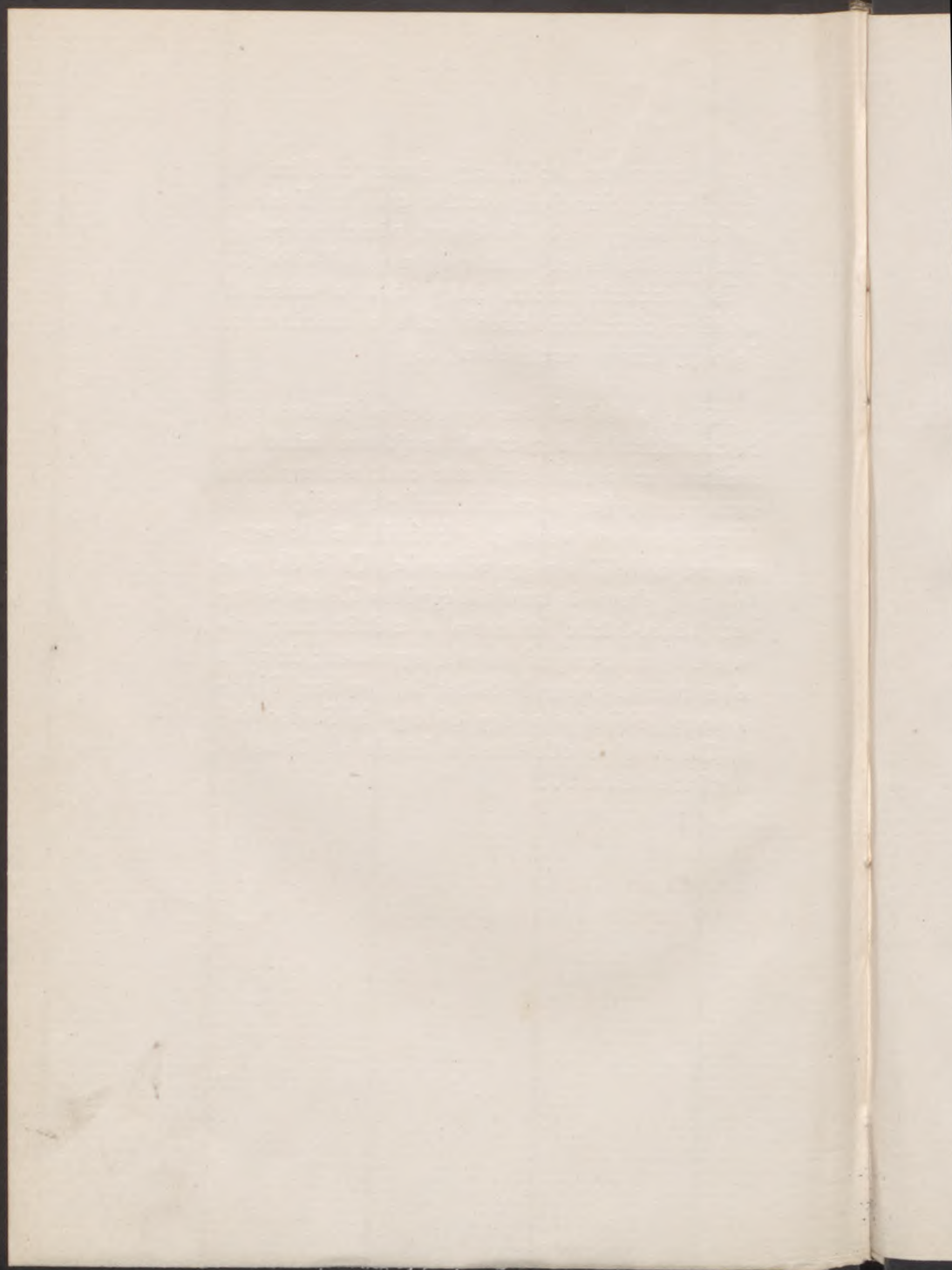
A »szaszoviak« ámulva néztek egymásra : A caddik védi nagy ellenfelét!... Mert hogy a szaszovi caddik »könnyű« dolgaira céloz, azzal tisztában voltak mindannyian . . .

Mikor befejezték a Tóra öt könyvét, a dínavi caddik csak ennyit mondott :

— Hiszen tudjátok, hogy Isten, a Tóra és Izrael egy. Némelyik eaddik csak a Tórával törődik és így szolgálja Istent, némelyik pedig csak Izraellel és ez talán még magasabb fok...

És mindenki tudta, hogy újra a szaszovi caddikra céloz, aki kisebb nála a tanulásban, de nagy Izrael vezetésében...

Mikor a hajnal beragyogott a félhomályos beszhamídrasba, a gyertyák majdnem mind elaludtak, az asztal körül már csak néhány hívő szendergett, fent a caddik mellett pedig ült a kilenc rimanovi vendég, jobbfelül az öt »szaszovi«, balfelül a négy »dinavi«. Csak ők voltak még ébren és tanulták együtt a Zohar könyvét, közbe-közbe hallgatva a caddik magyarázatait. Nem haragudtak már egymásra; de azért teljesen csak akkor békültek ki, amikor Rimanovban feltűnt a »nagy csillag« és Szaszovból is, Dinavból is odajöttek a hívek az ünnepek megünneplésére...



TARTALOM :

	Oldal
Ezeregy éjszaka	7
Az öreg zsoltáros	18
Szombat királynő	32
Küzdelem a Gonosszal	42
A nótás szent	53
A talmudista leány	63
A Bal-Sem halála	71
Az ujhelyi Messiásváró	79
A furulyás ima	87
Majerl	95
Volt egyszer egy kutya	104
Mese a meséről	111
A szentföldi eszrog	121
Tizenkét kalács	128
Velvele, a zborazi	137
Búcsú a sátoztól	144
Hámán fiai	150
A caddik gróf	157
A nagy pör	163

A művelt magyar zsidóság lapja

MULT ÉS JÖVŐ

Szerkeszti :

Dr. PATAI JÓZSEF.

A legszebb magyar művészeti folyóirat.

Munkatársai a legjelesebb magyar és
külföldi tudósok, írók és művészek.

Minden száma valóságos album, leggazdagabb
és legváltozatosabb irodalmi tartalommal
gyönyörű mellékletekkel, szebbnél szebb
===== művészi illusztrációkkal. =====

Előfizetési díj egész évre 50 korona.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6. sz.

Telefon: 146—92.



